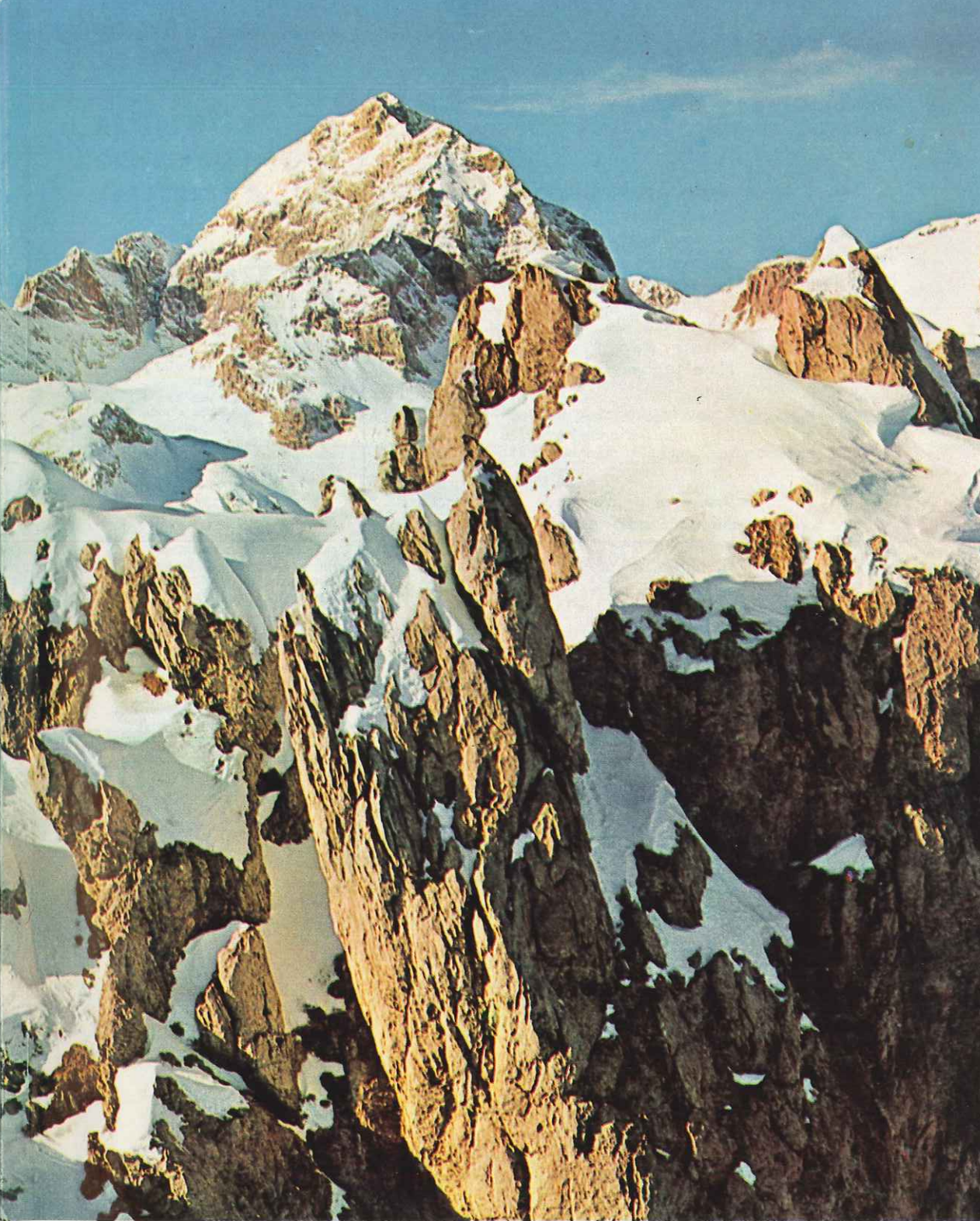

PLANINSKI VESTNIK 12

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXIII

1973

Dr. Matjaž Kmecl	Počitek na vrhu Škrlatice	589
Boris Erjavec	Reznik pozimi	595
Ing. Marko Čibej	Škratova pota	596
Ing. Vitek Smolej	Planine	598
Nada Kostanjevič	Vipavski planinci na izletih 1972	601
Lado Božič	Iz domačih logov in gajev	604
Milan Ciglar	Dolomitska planinska pot št. 1	609
Ing. Dušan Krapež	Novakovi Rovti	615
	Naše vzgojno in izobraževalno delo	617
Peter Vovk	Soncu in pragozdu nasproti	683
	Železničarji-planinci v Vršču	626
	Vrtoglavica	627
	Japonski izvirni alpinizem	628
	Društvene novice	630
	Alpinistične novice	643
	Varstvo narave	644
	Iz planinske literature	646
	Razgled po svetu	649
	Na naslovni strani:	
	Triglav v soncu	
	Foto: J. Dolničar	

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojnik, dr. Tone Vraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 50101-678-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 60 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 80 din (5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Po mnenju Republiškega sekretariata za prosveto in kulturo št. 421-1/73 z dne 18. 1. 1973 spada ta publikacija med proizvode iz 7. točke 1. odstavka 36. člena Zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Ur. list SFRJ 33-316/72).

**ŽELEZNIŠKO
GOSPODARSTVO
LJUBLJANA**

FERSPED

**SPEDICIJA ZA TUZEMSKI IN
MEDNARODNI PROMET**

Opravlja vse posredniške posle pri izvozu, uvozu, tranzitu in zbirnem prometu blaga.

Nadalje opravlja vse ostale posle s področja špedicije v mednarodnem prometu.

Svoje poslovanje opravlja preko svojih poslovalnic v LJUBLJANI, MARIBORU, NOVI GORICI in KOPRU ter njihovih izpostav v Celju, Herpeljah, Kozini, Jesenicah, Kranju, Rijeki, Sežani, Pulji, Novem mestu, Murski Soboti, Prevaljah, Rožni dolini (pri Novi Gorici) in Goričan Kotoriba.

Ima predstavništvo v Beogradu - Wien (Dunaju) - München (Monakovo) in Frankfurt a/M.

»FERSPED«

LJUBLJANA, Moše Pljake 39

tiskarna
jože moškrič

Ljubljana
nazorjeva 6
telefon 21-296

tiskarna

tisk vseh vrst tiskovin, katalogov, časopisov, revij in knjig

klišarna

izdelava vseh vrst eno- in večbarvnih klišejev

knjigoveznica

vozava preprostih in luksuzno opremljenih del

štampljarna

izdelava vseh vrst žigov, pečatov in knjigoveških črk

etikete

v vseh barvah in barvnih folijah

POČITEK NA VRHU ŠKRLATICE

DR. MATJAŽ KMECL

Pojdem tja čez daljne gore,
ki nasproti mi bleščijo
ki vrhunci se jim sivi
v zarji jutranji zlatijo.

Kersnik

B

laga novembrska nedelja je in ves prehlajen sedim na tistem velikem skalnatem kvadru, ki je vrhu Škrlatice položen malce poševno, nagnjeno proti Vratom. Mati narava ga je položila tako zato, da se tudi ležečemu ni treba preveč stegovati: obe roki podložiš pod glavo, jo malce privzdigneš, zastokaš in prek čevljev pogledaš dol čez Suhi plaz v tisto mračno globokojesensko dno, imenovano tudi Vrata. Pri tem seveda lahko doživiš marsikaj. Zvestemu in malce starinskemu obiskovalcu gora, kakršen sem jaz, se pri tem zmeraj znova rado raztopi srce in ostane potem za nekaj malega časa brez njega; zato se mu kajpada tisti hip tem bolj razmahne žival, ki smo jo s svojim repom vred že zdavnaj sramežljivo in hkrati ljubkovalno (trtica božja rožica) skrili pod kožo; torej krepko pomahamo z repom in zatulimo. Reč je mogoče imenovati tudi vriskanje, če smo Kranjci, in jodlanje, če smo od onkraj, v resnici pa je živalske vrste petje: navdušeno, glasno in kakofonično (če ta izraz, ki se mi zdi sicer zelo primeren, — pomeni neuglašeno, ne durovsko ne molovsko, tudi malce nekultivirano vpitje). Torej to se že lahko zgodi.

Ampak jaz si tole božjo novembrsko, brezsrajčno nedeljo prav zato ne upam pogledati noter v dno. Nekaj je v tem srebrnem, čistem in zahrbtno milem prostoru, kar z nekakšno prežavo nasilnostjo priklepa na tostran človeškega; ne upam si kar tako postati srečna žival in vrhu Škrlatice tuleč poskakovati vsem božjim dopadenjem v čast. Oprezam noter v Špik pa v Jalovec in v Razor in v Triglav, pa tudi v vso drugo mnogoglavo alpsko prikazen. In so povrsti mrzli, zarobljeni, nedostopni, ti prikazniki, vsi slovesni v svoji bleščeče beli čakalnici na zimo, hkrati pa nasilni v črno-beli poudarjenosti, ko stegujejo dolge vratove iz mnogoterih krniških mrakov. Najbrže nisem še doživel svetlejšega dneva, ampak v spominu mi utegne prav zato ostati nekako mračen; podoben diapozitivu, ki smo ga premalo osvetlili: razločno se vidi, da se vsa pokrajina koplje v soncu in vendar ostane podoba tudi skozi najmočnejši projektor nekako zadimljena, zastarta z nekim metafizičnim mrakom, znanim iz starih, prekajenih romantičnih slik. Kajpada: to so dnevi, na kakršnega so bržkone obglavili Temnikarico in ubili v plebiscitnih bojih Močivskega Petruha, to je takšen dan, ki je prav lahko tudi predsmrten pogled: jasen, sončno pregleden, nenavadno čist, neboleč, vse videč in vendar na zadnjem koncu, na zadnjem melanholičnem robu poletnega čustvovanja, čutenja in strasti. Natančno tako zadnjič uziraš svet, na koncu rasti, tik pred veseljnim potopom.

Prostor noter do Severne stene, ki ves migota v predzimskega prahu poševnega sonca, ta svinjska skrivnost prostora, ta večna pasja uganka na robu groze in na začetku

vere, to je torej tisto, da nočem čez konice čevljev preveč gledati navzdol. Rad bi jo končno razvozlat, dojel, vsaj vtisnil globoko v zavest, to zadevo s prostorom, da bi jo pozneje kdaj doma po koščkih seciral in trgal iz spomina, iz vtisa. Potemtakem res ne smem z repom izpod kože, ne smem stegovati vratu in ga daljšati navzgor, pod nebo, v muzikalične instinkte. Marveč prežim. S Škrlatice na Triglav, s Triglava na Debeli vrh.

Saj to je znana reč: Debeli vrh s svojimi Konjskimi policami je pastirski vsakdan, Triglav pa je že previsoko v nebu, ni tako debelo na tleh, nekako pol zadavljeno, če ga gledamo od strani, poln stiske se skuša odtrgati tlom, uiti pezi zemeljskega in postati božje. Po Debelem vrhu zato pasemo konje svojih vsakdanjih skrbi, ko pa vzdignemo pogled s tal, se izza oblakov kaže otožno zaskrbljena triglava skrivnost in nas spodbuja v različna hrepenenja. Ne znamo jih natančneje poimenovati teh hrepenenj, so pa zagotovo hrepenenja. Sicer nas ne bi kar naprej vleklo gor, ne bi s podplati lizali njegovega temena kakor kamen iz Kaabe. – To je čudno razmerje, razmerje med Triglavom in Debelim vrhom in zato prizadevno prežim vanj skozi prostor do Severne stene. Mogoče pride od tod kakšen namig.

Seveda je pa nekaj narobe: Debelega vrha s Škrlatice ne vidim, samo vem zanj, da je, skrit je zadaj za razdaljami in vrhovi, prav zato pa tudi preža hitro popušča: česar ne vidiš, ne vznemirja. Bolj ko si prizadevam, slabše je in nenadoma, da sam ne vem, kako in kdaj, kradoma vržem pogled čez konice čevljev navzdol, pa že srce poskoči, konec je misterijev in nič mi ni žal za njimi, že sem srečna božja žival, ki počiva vrhu Škrlatice in veselo miga s svojim podkožnim ostankom predčloveškega.

– Nisem več tisti Tavčarjev možakar, ki z vsemi podtoni slutene skrivnosti kaže z roko v Blegoš, rekoč: »Lep je! Na vrhu je v senci, po bregovih pa ga sonce obseva!« in pri tem kajpada na tihem prežvekuje jasno razvidnost zemeljskega, pritlehnega, zoper nerazvidno mračnost vsega, kar je za njim in nad njim (kajti »res je takrat nad goro priplaval velik oblak, ki je jemal vase sončne žarke, tako da je bil vrh teman«). Tudi nisem čisto takšen kakor Kocbekov slavnostni umirjenec, a katerem beremo: »Ljubezen do višin ga je oznamenovala, kakor to stori z vsemi svojimi.

ČOPOVEMU JOŽU ŠE ZA OSEMDESETLETNICO

Ko se je Joža 1947. leta pripravljala na plezanje v albanskem Prokletiju, je stvar resno zastavil – v tako odročnih krajih si pač navezan sam nase.

Nekega jutra, še na Jesenicah, pravi Joža ženi Mojci, naj gre k sosedovim nekaj povprašat. Ker tam ni našla nikogar doma, se kmalu vrne in iz kuhinje skozi priprta vrata sliši, da Joža v sobi z nekom govori. Pogleda, kdo neki je prišel v vas, in vidi, da je Joža razprostrl po postelji plezalne kline, ki jih je imel kar dva kovčka.

»No,« pravi, »zdaj se bomo pa pomenili, kdo bo šel v Albanijo.«

In vzame v roke prvega, si ga ogleduje, otipava. »Ti že greš z nami – prestregel si Frelihovega Matevža, ko je zdrsnil v Šitah.«

In ga položi na levo.

»Poglejmo, kaj pa ti,« ogovori drugega. »Ja, ti si tudi dobro držal, ko sem te pohodil v Ladji.«

Na levo.

Potem motri tretjega: »Presneti kavelj, ti si pa še zdaj skrivljen – popustil si na Francoskem, v Mummeryju. Ostaneš doma.«

Na desno.

»Ti pa ravno tako,« pravi četrtemu, »ker si se izmuznil v Zlatorogovih policah.«

In tako klin za klinom: vsakega je poznal osebno.

Ko nazadnje razdeli vse kline, se postavi prednje in sklene: »Tako!«

Vtem pa mu postane žal za tiste, ki naj bi ostali doma:

»Veste kaj, takole bomo napravili.« In spet pomeša vse kline: »Vi se boste kar sami med sabo zmenili – potem pa, kdor gre na pot, gre, kdor ne, pa ne.«

In tako pomešane spravi spet v kovčke.

Kaj in kako so se klini zmenili, najbrž niti Joža sam ne ve. Drži pa, da v Prokletiju nobeden ni popustil.

Zabeležil Andrej O. Župančič

Planine so mu prebudile občutek, ki ga ni mogoče posredovati, vsi resnični gorniki ga dobijo in nihče med njimi ga ne more izraziti. Zato je toliko srečne samote v njih. – Sem navadna, pregrešna, uživaška pokora božja, lahkoživi začetek in malo razveljavljivi konec izvirnega greha, preprosta pasja radost, gnezdo vsega neuglednega in nervoznega, skrbeče le še za svoje dobro počutje.

Torej se na vso moč bašem s klobasami in antipasto, na polna usta blagoslavljam počitek na vrhu tople, mile Škrlatice in iščem razloge, s katerimi bi podprl slavo in veljavo tistih planinskih ideologov, ki zagotavljajo, da je počitek najlepši, eksistenčno in tudi sicer najpopolnejši element hribolazenja. Poglavitni in daleč najvztrajnejši, najiznajdljivejši, najzgovornejši tovrstni ideolog, kar jih poznam, je Kocina.

– V junijski pripeki korakava s Kocino okoli Šmarjetne glave, čez zimo se mu je zašpehal standard; ni se mu razcvetel le za tistih pet celih šest odstotka, kolikor je napovedala državna statistika, marveč za dvanajst kilogramov. Od tega standarda torej zdaj v poletnem soncu vse teče, čevlji že čmokajo, koder se usede, ostane za njim lužica. Marsikateri briček vzdih in marsikatero okrutno sakramentiranje spremlja poglede proti Mišeljским vrhovom. Že razvezuje nahrbtnik.

»Ne biksaj ga, Kocina,« vpijem, »bolj ko piješ, huje je! Kaj ne veš!«

»Saj, záte,« godrnja, »ne morem te več gledati. En požirček ne škodi. «Na, glista sitna,« od daleč in previdno ponuja, potem pa že hiti: »No, če ga res ne boš, ga bom pa jaz. En požirček pa res ne škoduje.« Naglo nagne steklenico in prava povodenj steče v enem samem neskončno sposobnem in izurjenem požirku nizzdol v standard. Potem steklenico skrbno zamaši, jo spravi v nahrbtnik in pripelje skrbno, za rokico, venkaj drugo. Tudi iz te napravi požirček, standard pa rase in se cedi od vsega dobrega, pod žarki opoldanskega, zgodnjepoletnega sonca. V nahrbtniku ima celo baterijo steklenic, nosi ko tisti konj iz Radovne na Kredarico, ki ga zato še mladoletnega pobere infarkt, ampak iz vsake steklenice v resnici vsakokrat napravi po en sam discipliniran požirček. Nič več. Skromno in zadržano, kar zadeva število. Vročina pa čedalje hujša. Tako malo zatem namoči velik pisan robec v sneg, potem si ga hladilniško povezne preko rdeče, puhteče glave in je podoben kakšnemu afroalpskemu domorodcu, močno zaskrbljenemu nad osnovnimi eksistenčnimi vprašanji. – Končno napoči seveda trenutek, ko zmanjka pijače, ko se pocedi zadnja kaplja v blagor standardu, ta sedaj molče trobenta na pomoč, njegov lastnik pa pridno liže sneg.

»Žaboga, Kocina, vsaj 'žnabile' si namaži!«

Ampak ni nobene 'žavbe'.

»No, pa z globinom!«

Z globinom pa noče, občutljiv je za lepotne učinke, ki jih utegne povzročiti pri kakšni morebitni mladi lepi turistki (ki jih tisti čas sicer še ni na spregled, vse koče so še zaprte). Posledice so razvidne in razmeroma nagle: usta mu rastejo, se debelijo, večajo, vtis afroalpskega domorodca je vse popolnejši, morala slišno razpada, z vsako kletvico je je manj. Človek bi si predstavljal, da se bo vsemogočni nad nenavadnim izobiljem grdega govorjenja razhudil, poslal na nebo oblake in zemeljskemu v debeli človeški podobi s kakšno nevihto odtegnil prijazno sončno luč. Toda njegovi načrti s Kocino so veliko bolj prekanjeni. Navzven, navzdol dela lep, odpuščajoč obraz: sonce sije vse bolj, greje bolj in bolj, tako je Kocinov standard na koncu moči, ko se končno pokaže koča na Doliču. Zaprta. Ampak tudi zaprta koča je razlog za počitek. Kaj pa, če bi bila odprta, ha? Ura je poldne. Kocina se zruši za prvo večjo skalo v senco in oznani:

»Kosilo!«

S trdom pojé dva keksa in ta obed traja debelo uro. Hrano je treba dobro prežvečiti, zatruje. Večina ran na želodcu in poškodb prebavnega trakta pride od prehlastnega metanja hrane noter; navsezadnje ima človek zobe zato, da žveči in grize, kajne.

Po kosilu pa je treba še počivati; s polnim želodcem ni zdravo na pot, to ga je učila že stara mama Minka, sicer pretjoto srčne okvare. Pomirjen in z globokim vzdihom razpoloži ude okrog sebe, dvakrat zevne in ga ni več. – Jaz pa sem obupan. Pri

Jezerih kočja še ni odprta, pred nočjo je treba do Komne. Celo za človeka stare vrste pet, šest ur, kaj šele za današnjega! Skačem okrog njega, toda iz njegovega spanca sije samo trdno zdravje, zaupanje vase in v zdravstvene napotke stare mame Minke. Ne preostane potemtakem drugega, ko da se uležem še jaz, strdim v modro poletno nebo, v zasnežena Kanjavčeva pobočja, proti doliški koči, od vsepovsod šumi pozna hribovska pomlad, voda se polglasno očeja vse križem med gruščem in po škrapljah, po špranjah, prelepe spomladanske rože rasejo ven iz surovega šodra, nobenega vetra ni... kakšen prelep počitek, če se ga danes spomnim nazaj! Kocina ga je znal pravi čas napraviti!

Potem zaspim v premišljevanju, kaj se bo zgodilo z Rjavo mlako, ko prispe prek Hribaric do njenega brega.

ln se zbudim spet na Škrlatici. Tam preko se srebri in temni, dobro znani obris visoke planote s kredariško kočjo in Triglavovim spenjenim soncem. Srce je skočilo nazaj na svoje mesto, rep se je potuhnil, žival minila in spet preži zahrbtnost neskončnega milega prostora na človekov mir. Če samo pomislim na tisto sivo, surovo hladno grapo, ki se zadaj za Stenarijem plazi od bivaka navzgor v Vrata, fej! Tam se je zdaj že začela trda zima, sonce je že prepoševno, da bi jo kdaj doseglo v dno. Trajala bo do prihodnjega junija, ta zima, takrat pa se bo ko po nekakšnem čudežu skozi surove kamnite drobce nenehnega bojevanja časa s snovjo, skozi najbolj surovi grušč, prerinilo najprej nežno zeleno listje, potem debeli, kosmati popki in končno bo ko rahel dih sončno zacvetel zlatorumeni mak; kozli, ki se kar naprej izogibljejo tistega kraja, bodo priskakali in se potikali nekaj dni, nekaj sončnih tednov, tam notri po fisti hladni, razstreljeni divjini. Prostor bo zapršel, razširil se bo od veselega obstajanja, dokler ga ne bo novembra ali pa oktobra že, tako rekoč čez noč, čas za vrat, mu ga zadrnil z mrazom in snegom, z ledom zalil zadnje suho listje v pesek, nagnal kozle v prijaznejše kraje in uvedel mračno, kamnito ledeno zimo. Stric, ki tako prijazno pred bivakom čakajo poletne planince, da jim skuhamo čaj, jo bojo na vrat na nos pravočasno odkurili; kakšno takšnole prijazno nedeljo se bo še priklatil kakšen prehlajen samotnik, potem pa bo spet vse utonilo v zmagoslavju požirajočega časa. Samo tam čez, čez tisočpetstometrski zimski mrak, bo sem in tja potrajala kredariška prijaznost: včasih le kot meglena slutnja drugič s soncem obsijana vabeča resničnost.

Včasih, v mlajših letih, ko človek še živi, ko ne prežvekuje samo, so se mi ježili lasje, kadar sem se spomnil na najsilnejšo uganko sveta, v katerem nam je dano živeti; silnejšo najbrž, kakor pa je uganka o smiselnosti ali nesmiselnosti človeškega obstanka. To je uganka o izvoru strašnega sovraštva med prostorom in časom: od kod ta nestrpnost, neznosnost, medsebojna neusmiljenost med njima? Prostor se je zdel, ko sem ga gledal v obširnih zaprašeno sončnih gorskih prostranstvih, kakor princip osredotočanja, napora po združevanju vase – in čas kot princip širjenja, uhajanja ven, iz sebe. Fizikalni obrazci o strahovito naglem širjenju vesoljskega prostora v času (pri čemer odločajo o bogve kakšnih stotisočih kilometrov sekunde) so mi to predstavo potrjevale. Ježili so se mi lasje ob odkritju, da je človek z vsem naravnim izborom vred samo krčevita obrambna iznajdba prostorskega, snovnega, centričnega principa: časovno razkranjanje skrajno združenega prostora je treba obvladati z boljše organizirano snovjo in končno s to novo kvaliteto ponovno obvladati uhajajoča prostranstva. Človekova nenavadna in nerazumljiva sla po obvladovanju vsega, po središčanju znanja kot načinu takšnega obvladovanja, po potovanju, po vesoljskem brskanju in gibanju je priča tega. Ne, to ni gola transpozicija preživitvene sle, to nenehno človekovo gibanje, to ni le živalski gon po širjenju in varovanju življenjskega prostora, to je prastara, komaj dojemljiva, kje neki razumljiva sila, ki jo sprošča organizacija snovi zoper antisnov. Ta mračni, zevajoči zimski prostor od Škrlatice tja noter v Zeleni sneg je čisti ugriz časa, eden izmed udarcev, ki jih je čas sprožil v prдавnem boju zoper svojega smrtnega sovražnika.

Rad bi ponovno, zdaj kot »zrel mož« v »najlepših letih«, vsaj za trenutek občutil grozo, ki jo lahko v mladeniču sprožijo takšna malce mračna spoznanja, pa ne

morem, že zdavnaj sem med prežvekovalci. Natezam se na vse kriplje, po različnih duševnih prekatih poka in stoka, škripa in se togoti od zahtevnega napora, pa nič: vse, ves ta srebrno pojoči svet ostaja neizprosno skrit za svojo srebrno pojočo molčečnostjo, za pročeljem svojega vsakdanjega zemeljskega. Poskusim še zadnje: kradoma, da me ne bi opazili, vržem pogled čez konice čevljev v Vrata: mogoče me bo ta večno presunljivi pogled prestavil za petnajst, dvajset let nazaj.

Ampak, zgodi se, kar se mora zgoditi: rep v hipu primaha izpod kože; iz goltanca se že oglašča predglasba, uvertura, in spet se – tam od Kredarice – prikaže Kocina. To pot sedi – naj mi planinske dame oprostijo, ko to pišem – na stranišču.

Pa ne, da bi ga kaj tiščalo, tišči druge in ti drugi skačejo sredi trde noči po kredariški veži od vsega hudega gor in dol. Kocina pa spi spanje pravičnega za zaklenjenimi in zapahnenimi vrati, kakor se za tisti kraj spodobi. Koča je bila zvečer polna do stropa in edini prazni prostor je ostal pač samo še tam notri v tisti kamrici, ki sicer na Kredarici ne odpira kaj prida razgleda – ampak kdo bi ponoči kaj dal na razgled! Glavno je počitek: da se glava kam prisloni in da se zadremlje.

– Nekaj časa, prve nočne ure, je bil še uvideven z obiskovalci; toda z uvidevnostjo v današnjem svetu ne prideš daleč: bil je bolj za vratarja kakor srečni posestnik edinega prostega sedeža v domu.

»Alkohol bo uničil slovensko ljudstvo,« je naglas razlagal svojim nočnim gostom, ko se je godrnjaje kar naprej basal ven in noter iz tistega svojega bivaka; vendar njegovo vzgojno delovanje ni doseglo zelenega učinka, kvečjemu kakšen neprijazen komentar. Zato se je kmalu enostavno zaklenil in potem ni dal več glasu od sebe. Vsaj dokler ni zaspal. Ko je zaspal, pa svoje iznajdljive pričujočnosti ni mogel zatajiti. Kocina bolj od vsega namreč ljubi glasno spanje.

Bilo je mnogo hrupnega kljukanja in trkanja pa tudi nespodobnega govorjenja. Končno so ga prebudili in je bil zato kajpada slabe volje. Izza vrat je na ves glas trmasto ponavljal svoje protialkoholične ocene in sploh kazal mnogo polemične vneme. Končno se je le prikazal ven in izjavil:

»Tudi na tem božjem svetu so kraji, kjer ni počitka; če ne drug, ga utrujenemu človeku kratijo prebavno blazni individualci.« In se je zgubil v temo.

– Da, čista resnica, premlevam zdaj na tistem poševnem kvadru vrhu Škrlatice, sredi mile, jesenske, brezsrajčne nedelje, sredi najlepšega počitka; so takšni kraji, takšni pasji kraji. Kajti spominjam se, kako sva svojčas z bratom prenočevala v tistih starih plehnatih bajtah, ki so stale v planini Na polju, gori nad Krnskim jezerom. Bil je začetek oktobra, prišel sem naravnost iz vojske in hotel sem na vrat na nos v hribe; deževalo je, ampak poželenje je bilo prehudo, pacálo se je že célo leto, tako da se ni dalo več čakati niti dneva. Zvečer sva se torej ustavila tamkaj. Krn se je že mračil, bajte so bile zapuščene, še na sveže, gnojne vile so še stale ob priprtih vratih kot v kakšni Kocbekovi pesmi, nekaj pobeglih ovc je blejalo nizko v pobočju nasproti. V eni izmed bajt je bilo še nekaj prastarega, v sončni prah zmletega sena, sva si izbrala za prenočišče. Ulegla sva se vanj in pazila, da se nisva pretirano premikala: pri vsakem migljaju je tisti seneni sončni prah v neverjetnih množicah prodiral do gole kože in povzročal neznosno srbenje. Do jutra bova že kako, sva si dejala. – Račun brez krčmarja! Kajti po tisti valoviti plehnati strehi že ropočejo številni mišji podplati. Stanovališča imajo te miši očitno na drugem koncu, tako da morajo čez vso streho gor, potem spet čez vso streho dol, nakar se znajdejo pri špranji, ki pod kapjo drži do naju in najinih nahrbtnikov. Potem zašumi seno, previdno se bliža; tik pred pred trenutkom, ko se ustrašiva za svoja ušesa, zamahneva z roko po temi in ves glasbeni učinek se ponovi v obratni smeri: špš, špš po senu, tek tek tek tek tek po strehi navzgor, tok tok tok tok tok rrrrsssk (drsanje) navzdol po strehi, nato pa še nekaj minut hrabrillne tišine do novega poskusa. Ta čas je seveda pod obleko vdrla nova senega umazanija in srbenje je pri naslednjem dejanju že neznosno. Tako potem dolgo v noč, kajti miši hodijo pozno spat.

Poleg kredariškega stranišča je planina Na polju prav gotovo tak nemiroljuben kraj. (Zjutraj ni kazalo drugega, ko da sva uprizorila naturistično kopanje, pri tistem stu-

dencu ob zgornjem robu Polja. V Adamovi obleki sva tamkaj kakor dva dobra poganška soldata poskakovala od jesenskega hladu, se obmetavala s tekočim ledom iz studenca ter verniško nestrpno čakala sonca.)

So kajpada takšni kraji; so pa tudi drugi kraji, kjer imaš za zmeraj mir in te nič več ne moti. Premineš v tistem skrivnostnem in pasjem spopadu med časjem in prostorjem in sam ne veš, zakaj premineš: enostavno premineš in dobiš svojo večno tišnico, svoj večni počitek kakor tisti kurirski borci v Repovem kotu. Spodaj, na začetku, v prijaznih tolmunčkih, so se vročega poletnega dne okopali; mislili so, da je vse hudo že za njimi, pa ni bilo, in bil je konec. Mlad fant ali kaj je ušel gor v odurno grmovnato past, ki se končuje v najbolj zopni in surovi podskalni zajedi, zaprašeni, umazani, gruščnati, pesknati, kjer še trava ne raste od vsega hudega, in so ga tam pokončali; vermahtarji. Tja ne posije sončni žarek, zato tudi ni miši in ni ničesar na robu svetlobe in življenja. Popoln mir, ves pasji in ostuden v svoji umazano prašni popolnosti. Nobena miš ti ne skače po plehu, živ vrab ti ne bobna po vratih.

– Zdaj se naglo usedem. Pusti hudobca! si dopovedujem. Pusti tisti zadnji počitek pri miru, si dopovedujem, saj pride sam od sebe! Kajti naokrog se ta trenutek vendar razprostira sončen dan, vrh Škrlatice se koplje v toplem zraku in valovih svetlobe, drugače od tistega mrzlobnega mraku z dna Repovega kota! Pogled nese do kamor hočeš; ne zaustavljajo ga gorska smetišča. Vrhovi se v različno oddaljenih plasteh vrstijo med meglicami, ki kakor dim po končanem prazničnem ognjemetu spokojno legajo v njihova naročja in jim grejejo noge. Glej raje noter v Špik, v Ponce, v Jalovec, v Steno, v Stenar in bodi zadovoljen z njimi in sam s seboj! Pravim; kajti srečo imaš s to nedeljsko Škrlatico.

In res gledam raje noter v Špik, v Ponce, v Jalovec, v Steno, v Stenar, v nebo, ki je prepreženo z rahlimi tančicami utišanih oblakov, v zamegleno gorenjsko ravnino, v Stol in Kepo, v dalnji Storžič in sem zadovoljen z njimi in s samim seboj. Čepim vrhu Škrlatice tisto brezsrajčno novembrsko nedeljo, nagonsko srečen in vesel, ves poln »srečne samote«, spominov na Kocino in različnih vrst počitkov, od katerih je prav gotovo tale, vrhu Škrlatice, najsrečnejši, najsvetlejši, najmilejši.

Blagi srebrno zlati počitek vrhu Škrlatice! Cela vrsta zlatih počitkov na tej kratki poti od tod na onstran: čist, jasen, bleščeč diapozitiv, ki mu še takšna projektorska zanikrnost ne vzame niti za plamenček svetlobe, niti za las pravljичne radosti; zmeraj znova razprt med največjo skrivnostjo in najpreprostejšo samoposebnostjo!

ZALJUBLJENI TRIGLAV

LUDVIK ZORZUT

Na božanskem vrhu – sto žená,
v ženskih srcih skritih – sto željá.
O, Triglav, da si jih mogel vse prenesti?
V nedrjih vseh tvojih – sto skušnjav,
v gorskem miru – stotih žensk živžav.

Si objemal ženskih bitij sto,
saj – zamižal eno si okó.
O, Triglav, zaljubljen, blažen med ženami!
Da, nam kralj si ti, najvišji bog.
Da, na straži je tvoj Zlatorog.
Vlij strahu nam, spoštovanja pred gorámi.

Na božanskem vrhu – sto žená,
jaz na starem Gradu – sam domá.
Si, Triglav, v prividih mi blestel, v sijaju.
Rdeči sleč me klical je zaman,
kot da klil mi je iz srčnih ran,
na planini Rázorski zamrl je v cvetnem gaju.

RZENIK POZIMI

BORIS ERJAVEC

P

oletje.

»Ja,« pravi Milan, »pozimi bova pa kaj dobrega splezala.«

»V redu, pa bova.«

Tik pred koledarsko zimo. Vreme je držalo že dva tedna. Za začetek zime sva šla v Kogel.

Prvi zimski dan. Zvečer pride Milan na društvo z idejo, da bi šla v Rzenik. Prav, jutri greva.

V petek prideva v Belo ravno še dovolj zgodaj, da v mraku vidiva steno, le rahlo je zasnežena. Prespiva v listju pod veliko skalo. Zbudi se pozno in preden se podpreva, je že krepek dan. No, treba je še do stene. V veliki obokani votlini pod steno izbereva opremo. Oba sva prinesla vse, kar imava, sedaj pa hočeva izbrati kar najmanj. Marsikaj pustiva v votlini, toda še vedno ostaneta dva velika nahrbtnika. Za koliso popijeva juho, se naveževa, ovesiva z železjem, dodava še omelo in natanko opoldne stopiva na plano.

Milan začne, spleza strm odstavek, nato pa počasi leze po gladkih, skoraj ravnih ploščah. Poleti bi se šele tu navezala, sedaj pa je treba že pošteno paziti. Naslednji raztežaj je moj. Splezam in varujem – kot v Paklenici – privezan na grm. Pred nama je dolga prečka v levo do dna velike zajede. Ugotoviva, da najinega najnovejšega pripomočka – omela – ne bova rabila, zato ga pošljeva na melišče. Do noči prideva ravno do dna zajede. Začneva ravnati prostor za bivač, v eni uri imava kar čedno ležišče. Za večerjo skuha čokolado v mleku, nato pa pospraviva še dve konzervi polnjenih paprik. Da ne bi preveč udobno spala, stopim na rob nasipa in zmanjšam najino spalnico na polovico.

Zjutraj začneva z enourno zamudo. Začetek daje Milanu kar dosti dela, jaz pa telovadim za njim kar po vrveh. Že sva skupaj, v zajedi vidiva kline, torej po njih. Plezam kot na Turncu. Naslednji raztežaj pa se Milanu ustavi, ne more naprej. Jasno mu postane, kaj je pomenila vponka v zadnjem klinu. Prebereva še opis, zgrešila sva! Preklinjava in se spustiva za dva raztežaja. Plezanje v smeri se izkaže za lažje, zato pa je skala bolj krušljiva. Ob dveh priplezava do lusk, to je nekako na tretjini stene. Sva na zelo dobrem prostoru za bivač in čeprav imava še tri ure do večera, bova kar tu bivakirala. Jutri pa bova začela ob svitu. Sploh se odločiva, da jutri morava izplezati. Pojeva, kolikor le moreva, drugo pa z odvečnimi klini vred vrževa dol, na melišče. Ogledava si še naadljevanje smeri, jutri naju za začetek čaka prečnica pod streho. Ponoči dobro spiva, le ob dvanajstih imava debatno uro.

Zjutraj še v mraku splezava do strehe. Naveževa se in prej ko v eni uri sva oba čez. Sedaj sva na terasastem svetu, plezava po zasneženih policah in čez krušljive stopnje. Pri macesnu pet minut počivava. Sledi čuden kamin, kjer obesim nahrbtnik na klin, zabijem še enega za varovanje in pridem čez. Milan nadaljuje po previsni poti, kar naporno. Njemu sledi nahrbtnik, prvič ga vlečeva, nato se potrudim še jaz. Na vrhu se nama vrvi zmešajo, cela večnost, preden sva jih razvozlala. Nazadnje ugotoviva, da sva previsoko in se spustiva nazaj na veliko gredo. Spet vrvéna solata. Še raztežaj po gredi do velike zajede! Zagledam rob stene. Manj kot sto metrov je do vrha. Varujem v snežni luknji, Milan pa spleza do zadnjega tehničnega raztežaja. To je gladka plošča, v njej pa razpoka, kot bi jo potegnil z ravnilom, prava poslastica, le klini so zame nekoliko preveč narazen. Na vrhu me sprejme požleden svet, sredi njega mi zmanjka vrvi. Zabijem klin do polovice in sedem nanj, da bo bolje držal. Do vrha je le še raztežaj. Temno je že. Milan pa pleza, vedno više je, kmalu se bo prijel za borovec na vrhu stene in se potegnil čez. Tedaj sproži plaz kamenja, pada po meni, po nahrbtnikih in zrožlja navzdol v temo. Zgoraj kletvice, spodaj kletev.

Nato spet kamenje, tokrat zadene tudi vrh. Preseka jo. Milan pravi, da nič ne vidi in da bo šel nazaj. Tipa za špranjo in končno le zabije reven klin. Spusti se nekaj metrov nazaj do prostorne votline. Ko pridem do njega, skleneva, da bova kar tu prespala. Kaj bi se mučila po temi, ko pa lahko v votlini udobno spiva, jutri pa bova teh dvajset metrov splezala mimogrede. Za večerjo skuhava kavo in topiva sneg, dokler ne zmanjka bencina. Zaspiva, kot bi bila že na vrhu.

Zjutraj naju zbudijo klici reševalcev pod steno. Seveda, včeraj naju ni bilo domov, pa so jih domači takoj obvestili. Zgodnji so, nama pa se nikamor ne mudi in bi še kar spala. Zlezeva na plano in veselo odgovoriva. Počasi se pripraviva in kmalu sva brez težav zunaj.

Z užitkom se razveževa, leževa med borovce in se sončiva. Nikamor se nama ne ljubi, kar tu bi ostala. Pa naju čez nekaj časa veter prežene. Pospraviva razmetano opremo, na Konju vpiševa najin vzpon v knjigo. Pod steno pobereva odložene viške. Zdaj razen nekaj klinov in stopinj v snegu ni ničesar več, kar bi pričalo o najinem vzponu.

Centralni steber Rzenika (Dular-Juvan), poleti ocenjen V. VI. Pozimi prva plezala Boris Erjavec-Milan Rebula, oba AO-Matica, 23. XII.-26. XII. 1972. Čistega plezanja je bilo 21 ur, sicer pa je bila to 4. ponovitev.

ŠKRATOVA POTA

ING. MARKO ČIBEJ

Tebi za težke dni

K

ačar je zelo hudo, grem na samotno pot.

To ni nikakršno s hozano navdahnjeno verniško romanje k vsetolažečemu božanstvu, nikakršna pocukrana procesija k nirvani. In tudi ni s telovadbo povezano duševno globoko dihanje, ki naj odplavi hude misli in hudobne spomine. Je klic na pomoč, iskanje nedoumne, močne lepote, ki hude misli in hudobne spomine poniža do smešnosti in zdrobi njihove moraste balvane v komaj še pesek na svetlih stezah novih iskanj.

A naj je zaradi prejšnjih dobrotnih izkušenj vera v uspeh še tolikšna, tako pot ni nikoli lahko začeti, še sploh ne na malce otožnih komenskih serpentinah. Vse više rastoča Komarča, bučanje Savice, veseli kocasti oblak nad Voglom, kristalni spev skrite sinice, zelene grafike bukovja na modrem nebu, pa sonce, ki meče zajčke z luž na Blatu prav do sem gor – vse to so šele drobne bitke predstraž Njenega Gorskega Veličanstva proti sluzastim mislim, ki s podvitim repom trmasto opletajo po nekakšnih hipohondričnih potih.

Nikoli ne veš, koliko časa bo trajalo in kaj bo tisto, kar bo odločilo vojno: ves veseli Bogatin ali samo malce skrivnostna murka ali veter v kalškem ruševju ali pa že kar prisrčni »Dober dan, a ste prišli!« naše komenske mame, gospe Brigitte.

To je nenavaden boj, dobljen šele, ko si premagan, ko ti kakšen zarjast oblaček na vsem lepem stisne grlo, ko se demonski velikan zlobe in dvomov na mah spremeni v prijaznega škrate in srečno odkraguljčka pod Bogatin bajke iskat.

Mir s teboj, popotnik. Tako bodi.

* * *

Mislim, da so vse res lepe stvari v svojem bistvu zelo preproste. Vem – iz izkušenj – da ljudje enostavne stvari najteže razumejo. Morda je v tem vzrok za njihovo ne-
strpnost do preprostih lepot in enostavnih resnic. Verjetno je to tudi razlog, zakaj si

človeška rasa tako vztrajno poskuša komplicirati čudovito preprostost svojega bivanja. Nikakor ji ne zmanjka domiselnosti, ko je treba iznajti kakšno posebno straho, biblijo, vero, manifest, moralo, spodobnost, če ji le pomaga zavozlati kakšno samoumevnost in zagotoviti, da bo zaradi nje pobralo nekaj tistih, ki znajo dojemati preprosto lepoto.

In vendar je tako preprosto: živeti, ljubiti, umreti.

Joža je to vedel. Ampak Joža je bil star in še pastir povrhu in takim ljudem ni dovoljeno širiti takih resnic. Da bi kak Joža šel s pastirsko palico v roki po svetu razlagat preproste misli – nak, za kaj takega je bil Joža tudi preveč moder mož. Je vedel, da bi mu dohtarji nataknilo kako učeno ime in prisilni jopič.

Joža je bil namreč tudi skušen mož, v hudem skušen, vse razen božje martre je šlo čezenj, zato je bil pa tudi molčec, da malo takih.

Z Jožo sva večkrat pomolčala o važnih stvareh in je Joža znal molčati tako prepričljivo, da je iz tistega hudega duha vsakič primolčal zvončkljavega škrate. In ko se je veseli močic prekopicaval čez Govnjaško planino, se je Joža stajal v nasmeh in me pogledal: »Vidiš! Gre!«

Nato sva dalje molčala – o drugih stvareh.

* * *

Slišati je in mnogotere novice se širijo, da nameravajo v Govnjaču zgraditi letališče. Videti je in mnogotera znamenja kažejo, da se je naselilo pohujšanje v dolini šentflorjanski.

Kakšni čas! Kakšen svet! Kakšni ljudje! Poniglavci! Lumpi! Projektanti!

Kaj bo le z mojim škratom, tako drobno mu bije srce.

* * *

Hrepenenje tke rahlo vezenino in srce uhaja po njej počivat na samotno pot. Poljanica in Kal sta sončna, a na nekakšen potuhnjen način in za Lanževico spet pogrmeva.

Pa me le spremlja sonce vso pot čez Oslovo škrbino in vse do Planine za skalo. Zgodnje leto je še, na severu je snega še vse do Doline za bajaranjem.

Presunljivo nepričakovano se odpre pogled na divji greben na zahodu in na globoko soško dolino. Svetla je vas tam spodaj, »... hiše so hišice...«, mi tu gori pa slovesno zborujemo, macesni, borovci, oblaki, planina, duhovi davnih planšarjev, jaz, odeti v resnobno temno zelenino zgodnjega poletja, pomenljivo molčeči in prelestno sami s seboj.

Ne vem, ne vem, če se mi ni zdelo, ampak mislim, da sem od daleč zaslišal škratove kraguljčke. Ko bi prišel, ko bi le prišel!

Ponoči so v moj morasti polsen zatopotale kaplje in je zažvižgala nevihta. Ko je vihar ravno hotel zbrisati stan v dolino, mi je pozvončkljal iz obora moj škrate in me zvabil na divjo jago. Vse mi je pokazal, kako ti nagajivi veter ustrelji deževne kroglice v goli hrbet, kako vzdigne poležano ruševje, upogne visoki macesen in zabriše človečka po tleh.

Potem so bliski, ki so grmeli v Pelce, Jalovec, Prestreljenik, za hip odnehali in z vrhov je polagoma začel vstajati pritajen sij, dokler ni v vsej mogočnosti zavihral preko vseh grebenov modrikasti zubelj Elijevega ognja.

Gore so si posadile na teme vladarski diadem.

Zjutraj sem se Za bajaranjem in čez Mala vratca vračal na Komno. Moj škratej je zame preševal mavrice v rosinih biserih in me milo pogledoval. Prijazno sem mu pomahal, pa je veselo poskočil pod Bogatin bratce iskat.

Kaj bi, svoje je opravil. Pa še kako!

* * *

Bojim se, da bo za tele moje dogodivščine zvedelo dokaj resnih in nekaj preresnih ljudi in bodo zaskrbljeno dejali, da sem malo čez les. Bojim se, da ne vem zagotovo, če nimajo prav. In se tudi bojim, da mi je tega hudičevo malo mar.

Ponižno svetujem vsem resnim in preresnim, da enkrat samkrat pozabijo na »tose-nesme«, »tosenedela«, »tojejanespodobno« in poskusijo narediti natančno tisto neumnost, ki jim jo vendarle prišepetava srce, duh, podzavest, nagon, notranji glas ali kakor se že temu pravi. Potem naj sodijo.

* * *

Mehke svetlobe se lovijo v ta samosvojski svet pod Kalom. Bohinjske gore zardele obljublajo lep dan in dobro pot k jutrišnjim večerom in bodočim jutrom.

Pregnane so hude misli in hudobni spomini, izginila je moreča siva vsakdanjosti, pozabljena bahaštvo in topoglavost, odpuščena poniglavost in prilizovanje. Srebrno zvenijo trobente beethovnovske ode, Človek gre, z jasnim obrazom in dobrotno dlanjo ravna ta grbasti svet za majhne in velike otroke naše zelene Zemlje, da bo vse dobro in prav, ko pridejo jutrišnji večeri in bodoča jutra.

Mir s teboj, popotnik.

* * *

Vendar, mili bog, kako, kako neki je pri srcu enodnevnici, ko vidi, da se je rodila šele zvečer?

Tako drobno mu bije srce, mojemu škratu.

PLANINE

ING. VITEK SMOLEJ

(Konec)

N

Na jassenih

oč je že, ko se v Martuljku skobacamo z avtobusa in jo kar na slepo uberemo čez polje. Trava je visoka in je že napol seno; lepo nam šumi pod nogami, ko brodimoskozi njo. Potem smo že čez nasip opuščene proge in počasi tipamo skozi temen gozd navzgor.

Čez dan smo se razgledovali po Dibonovi smeri v Špiku. Tik preden je leto prej zapadel sneg, je naš znanec odšel sam v gore in izginil. Kar se je dalo zvedeti, je bilo le to, da je prišel v Martuljk. Ker je bil sam, snega pa je že bilo nekaj po vrhovih, ni mogel iti hujše stvari, kot je Dibonova smer. Tako smo se s police, ki se umakne težavam vrhnjega dela stene v desno proti Frdamanim policam, spuščali navrh skokov in poskušali najti v tistih razritih kotlih v kotu med Špikom in Frdamanimi kako znamenje o njegovem padcu. Našli nismo ničesar.

Preden prideš Na jasene, zavije potka levo k zavetišču jeseniškega AO, ki se mu kratko reče Lipovčeva bajta. Tu se je že zalila marsikatera fantovščina. Nekoč se je fantom zahotelo sredi noči plezati, zato so si vsak izbrali svojo smreko in bolj ali manj uspešno so spraskali v njen vrh. Nekateri so se tega že pred vrhom – mogoče tudi še pred prvo vejo – naveličali, in so zato zbobnali druge na tla. Edinole eden je še vztrajal na smreki, pa ostali tebi nič meni nič šli in smreko požagali. Tiček v vrhu se seveda ni dal in preden se je smreka zrušila je, hop, priletel sosedi v naročje. Ekipa na tleh se je spet spravila na delo. Odnehali niso ne eni ne drugi, dokler netopir ni postal žejen. Potem so smreke lepo oklestili, požnorali in razžagali v klaftre. Uroš

Župančič, ki se je prikazal naslednji dan z utemeljenim sumom, da mu bodo fantje spet nekaj ušpičili, je lahko le strmel nad kupom polen in poseko pod bajto. Neokusno zveni, ko v eni sapi govorim o izginulem prijatelju in o pijandurah, ki so ga svirale v slavo bodočemu zakonskemu možu. A vse to je tako prepleteno. Kajti tik pod bajto je v bolvan vklesana bronasta plošča v spomin petorici bratov in bratrancev, ki jih je pred kakimi petnajstimi leti pobralo ravno tam, kamor nas je danes peljala pot – v tistem jarku pod odločilnim mestom v Dibonovi smeri. Kratko mesto, izpostavljenih petnajst metrov težavnostne stopnje – IV...

Kadar se ustavim pri Lipovčevi bajti, me vedno hladno stisne pri srcu zaradi tega. Nad poseko se pne neizprosna piramida Špika, ki jo čutiš nad seboj tudi v temi. Nekje blizu šepeta voda in če dobro prisluhneš, boš skorajda slišal glasove, kot da tisti Belačev relief na spominski plošči – človeški obraz, razrit v boleč vzdih – poskuša povedati, kaj je to smrt.

In tako me pot pod nogami raje zapelje na široko livado, ki je sicer blizu Lipovčeve bajte, a vendar daleč od mrzlih spominov. Na livadi sije sonce, pri Lipovčevi koči pa nikoli.

Sedaj je že tema. Konec travnika se nad macesni boči kot zavesa stena Široke peči. Krave so se poskrile po sosednjem grmovju in ko zakurimo svoj ogenjček pred senikom, nas pridejo obiskat. Ni nam več treba misliti na žalostno vlogo mrliškega oglednika. Okoli nas so spet živa bitja; čeprav so samo trebušaste krave in voli, nam njihove velike rjave oči pravijo: 'Danes smo imele čudovit dan, in tudi noč je še prav lepo topla, kajne'. In mi jim prikimamo in pravimo: 'Da, da, lep dan je bil, ni kaj reči.'

In noč pod debelo plastjo sena je topla in mirna, ker nad nami ne visi senca Špikove piramide, ampak samo škodlasta streha. In edini glasovi, ki jih v sanjah slišimo, so klenki kravjih zvoncev. Zjutraj ko bomo vstali, nas bo vsa občina čakala pod lestvijo in nam sledila, ko bomo odkorakali v svetlo, jasno jutro.

V Lazu

Nekje pri tretjem jezeru se spet ustavimo in si brezuspešno brišemo čela. Ura je že kake pol enih, dan pa žareča marčevska nedelja. Na platoju pri Rjavi mlaki se ustavimo še enkrat, da zajamemo sapo, preden se spoprimemo z bregom, ki pelje od tod na rob Hribaric. Mimo prismočajo štirje znanci. Med njimi je tudi Mica, ki se ustavi za besedo ali dve. Ko sname snežna očala, ima okoli smejočih sivih oči bele kolobarje. Ne zadrži se dolgo, kmalu jo vidimo hiteti za drugimi po blagih klančih tja proti Ledvici. Spet smo sami in počasi se s kislimi obrazi zagrizemo v breg. Z višino se počasi spreminja tudi sonce, in ko smo pri osrednji markaciji sredi planote Hribaric, mečejo žarki zgodnjega popoldneva globokomodre sence. Meglica vročine, ki je ne doseže veter, počasi ostaja pod nami in ko pristanemo na vrhu Kanjavca, je nebo nad nami že temno kot na pravi višini.

S seboj imam kratke smučke, a to le po naključju. Prejšnji večer sem si pred kočjo Na kraju polomil po neumnosti smuč. Iz ostankov smuč, ki se nabirajo Na kraju vsako zimo v spomin na padce in polomljene noge, sem si naredil kolikor toliko sprejemljiv par. Ena smučka je bila sicer črna in Elanova, druga pa rdeča in Debeljakova, pa sta se vseeno dobro razumeli.

Sneg je bil lepo južen in za sabo smo pustili lepo sled: dve razvlečeni kači, med njima pa moje ozke in kratke girlande, ki jih je tu pa tam pretrgala eksplozija mojega padca.

Pretaknili smo potem vso planoto Hribaric, da bi našli našo žensko. Če se ne bi sama pokazala, je ne bi zvohal. Skrila se je v neko luknjo, kjer je, kot je rekla, bilo še najbolj prijetno trepetati.

Hribarice so veliko razpotje, ki pa pozna obiskovalce v glavnem le, ko gredo s Triglavskih jezer v Velsko dolino in v nasprotni smeri. Ob njih nekateri še zavijejo na Kanja-

vec, da bi uživali v lepem razgledu, soncu, smučariji – ali pa da bi dobili štampljko. Na jug pa, kjer se kažejo potniku valovi hribov brez tako odločne smeri navzdol, kot je recimo z roba v konto nad Doličem, tja se poda redkokdo. Ker sem nekoč že lezel okoli Ogradov in Debelega vrha, sem se odločil, da tokrat pogledam, kakšna je videti pot s Hribaric v to smer. Pokrajina je tu res svojevrsna. Čeprav je menda najbolj varna pot naravnost v konto na severni strani Debelega vrha, sem raje udaril bolj na levo. Spuščali smo se po plitkih dolinicah, ki so kos za kosom razkrivale razgled na spodnji konec Bohinja, dokler nismo stali na nosu nad spodnjim koncem prej omenjene konte. Čeprav nas je pobočje izdajalsko vabilo, da se spustimo naravnost navzdol, se mu nismo pustili zapeljati. Splezali smo čez konto na breg, ki se spušča izpod Debelega vrha in po čudovitem vijuganju pristali na Lazovškem prevalu.

Naš par je postajal vse bolj slabe volje. Njej je bilo videti, da ji je tura prevelik zaloga, on pa je samo škripal z zobmi, ker ga je na nerabnih smučeh premetavalo sem in tja, naprej in nazaj, ga sililo k akrobacijam, mu izpenjalo, skratka grenilo čudovito smučarijo. Ker sem že dolgo časa sanjal o smučariji iz Lazovškega prevala na planino v V Lazu, mi je kmalu zagorelo pod petami, popustil sem vajeti srcu in smučkam in zdrvel po razmehčanem snegu proti macesnom, ki obkrožajo planino. Sneg je bil že južen, na mestih se je že splazil, pa nič zato. V gozdu je po senci še bilo najti pršič, po katerem me je neslo vse niže in niže, dokler se ni pred mano razgrnila v popoldanskem soncu ležeča planina. Snel sem smučke in nevajen trdne zemlje pod nogami odlomastil do Švicarjeve graščine. Na sončni strani je bila zaplata suhega peska, kjer sem se naslonil na toplo steno in sanjajoč čakal, da pridejo še drugi za menoj.

Sedeli smo potem tako dolgo časa na soncu, in ko se je senca začela plaziti čez spodnje stanove proti nam, smo se preselili više na verandico Šmončevega stanu. Tiho smo sedeli na soncu, ravno na meji udobja in neudobja, pazljivo zakriti pred mrzlimi dihi bližajočega se večera.

In potem smo zadrgetali, priznali senci in mrazu, da sta za danes zmagala, in si spet pripeli smučke. Oddrsali smo mimo častne straže stanov, ki branijo vhod na planino, in planina se je skrila za ovinkom.

Kal

Sedim v snežni luknji vrh Konjskega sedla in mežikam v sonce, ki lije vame nekje iznad Vogla. Ura je že okoli enajst.

Zjutraj sem se vrtel okoli redkih gostov in še redkejših znancev na Komni, pa smučarija nikomur ni posebno dišala. Nekateri so prišli gor celo brez smuč. S kislim in malce resnim obrazom sem se tako odpravil sam. Da bi odnehal, pa si tudi nisem privoščil.

Že na Govnjač sem moral gaziti skozi nekaj dni star sneg. Potem sem pustil redke smučine za seboj in kot vlak po ridah počasi in premišljeno puščal hribovke za seboj. Med enakomerno uprto smučino in pokrajino pri tem nastane skrita harmonija – takrat je seveda niti opaziš, pač pa le nejevoljno zmiguješ z glavo, ker moraš za vsako krfino vleči kljuko po bregu. – Hkrati s hribom ti diha tudi pot okoli njegovih gub, sledi ponižno bregu ali pa se mu umakne, če postane prestrm, obkroži kotanje tu in se izogne kuclju tam, vseskozi v nekem tihem sporazumu z goro. Človek, ki za to harmonijo seveda plača, pa ima vseeno svoj delež pri stvari. Na drugi strani bo lahko pozabil na to harmonijo in ne glede na sporazum usekal po svoje pot navzdol.

Čeprav sem delal vsemogoče čarovnije, da mi zadnjih klancev ne bi bilo treba prehoditi na smučkah, sem vseeno pustil za sabo kljukasto sled. Tam, kjer prvič zagledaš še spoštljivo oddaljeno Konjsko sedlo, sem se malo ustavil. Nad Julijci je visela nevihtna tančica, s katere so se spuščali kosmi megle in zakrivali vrhove. Skozi megle je tiho svetila od sonca osvetljena pokrajina. Čez Bohinjsko dolino megle niso prišle, le razcefrani oblaki, ki so se pred grebenom spodnjih gora parkrat zavrteli

in izginili. Sonce je počasi potovalo vzdolž grebena, se nazadnje zne bilo vseh meglic in začelo pripekati.

Pogled na drugo stran je bil poln sonca, ki se je bliskalo z bregov pod vrhovi okoli Vogla. Če sem zelo napeto gledal, sem skozi blišč lahko videl postavice na Voglu, kako drsijo gor in dol po snegu.

Previdno sem se spustil čez prvi breg. Tudi že v senci je sneg popustil, vendar za plaz ni bilo nevarnosti, tako da sem kmalu samozavestno smučal tudi po drugače sumljivih pobočjih. Če bi bil sneg srenast, bi bila smučarija čudovita, tako pa sem lahko vozil le naravnost, kar je bilo po svoje tudi lepo. Kmalu je strmina prvič popustila – stopil sem nekaj korakov naprej na nov rob, od koder me je spet odneslo naravnost navzdol. Strmina se je počasi položila, poskušal sem še malo zavijugati, pa ni šlo.

Stal sem na robu velike poljane, v katero se je z desne spuščal jarek spod Globoke, na levo in naprej pa so ga obdajali nizki bregovi. Zmignil sem z rameni in se odločil, da grem kar levo. Enkrat bo pač treba zaviti levo, če hočem priti v gozd, ki obdaja Zadnji Vogel. Seveda ni treba posebej povedati, da sem šel narobe. Po polurni borbi z mladimi bukvami, ki jih je za nagrado še počesal plaz, sem uspel priti na začetek Žagarjevega grabna in potem zadeti markacijo, ki ti pove, da je res pametno, ker nisi šel za nosom ampak zavil na koncu poseke desno v gozd.

Pozneje sem pravil znancem, kako mi je uspelo zaiti. Jošt je natančno opisal tisti kotel – bolje bi bilo reči ponev –, kjer sem prezgodaj zavil levo. Menda je bila tam planina po imenu Kal. Kal je menda mesto, kjer se voda kali, zato ni skrbi, da bi bila živina žejna. Poleg tega je prostora dovolj, z Zadnjega Vogla prideš poleti v kaki uri, skratka primerna postaja za čredo. Če so bili kakšni stanovi tam, ni vedel nihče povedati. Zapuščeno je sedaj tako ali tako, kdo bi bil pač toliko nor, da bi krave gnal tako daleč. Saj jih še na Velo polje ne bodo menda več gnali, pa je bliže z doline kot tja gor na Kal. Planine to je pač nekaj preživelega, sedaj se to dela drugače, smo se menili.

Ko umreš, kot je umrla ta planina, ko umre za teboj še človek, ki ti je bil blizu... Iz spomina ljudi se usmiljeno, počasi zbrisejo tvoje poteze. In pokrajina je spet taka, kot je bila poprej, le spomin tiho kot zarja ugaša nad njo.

VIPAVSKI PLANINCI NA IZLETIH 1972

NADA KOSTANJEVIC

S

4. Snežnik

tara kobil Linda je počasi koracala proti trgu in vlekla za seboj poln voz dišeče otave. V otavi pa smo sedeli moj mož, sosed Doro s svojo Jelko in jaz. »In kam mislite letos za dan planincev?« je hotela vedeti Jelka. »Eh Jelka, jaz ravno o tem premišljujem: za kam daleč nimamo časa, za blizu pa skoraj ne vem, kaj bi bilo zanimivo.« »Ali jo ne bi zopet enkrat mahnili na Snežnik?« je vprašal Doro.

»Bral sem in slišal toliko o njem, bil pa še nisem tam.« »Saj res,« de Jelka, »zdi se mi, da je bil nekako pred petimi leti že na vrsti, a mnogo nas je takrat bilo še premajhnih...«

»Snežnik je treba doživeti še večkrat,« konča debato moj mož.

Na srečo – na srečo pravim, ob vpisovanju za izlet vreme ni bilo ugodno. Jaz sem se resnično naveličala nenehnega prerekanja zaradi sedežev – »stoježev« in »čepežev« v lunohodu, vi pa gotovo tudi branja o gneči v avtobusih vipavskih planincev.

Dan planincev je že po tradiciji deževen. Ker je Snežnik blizu, smo odšli ob uri, ko so bile že vse domače razmere – od otrok do živine – urejene. K avtobusu, ki včasih prenoči pred Zadržnim domom, je pristopil vedno nasmejani Bruno, snel z njega tablico »Dijaška – Podnanos« ter nataknil »Izlet«, in se že hotel skloniti po stolčke, ko sem mu povedala, da nas je danes res samo 35. No, sedaj je bil Bruno še bolj razpoložen. »To je že druga dobra!« je povedal: »Prva je bila, da sem imel nedeljske vojaške vaje, pa so me rešili zaradi tega, da bom vozil planince.« In res: ko zavozimo na cesto proti Podnanosu, začnemo prehitevati skupine moških, ki so na vse pretege preučevali nekakšne zemljevide in kompase, sem ter tja na travnikih so parkirali kaj različna vozila od koles do mopedov, motorjev, avtomobilov in kombijev.

Na Razdrtem občudujemo lični novi stolp RTV, ki krasí Plešo na Nanosu. Sedaj je že videti gradbišče avtoceste pri Postojni. Vsak ve kaj tudi o tem povedati in ker je danes dosti prostora, se od srca razklepetamo. Kar naravnost jo mahnemo do Bistrice in brez ustavljanja skozi široke planjave in borove gozdičke pod Snežnikom. Tu Bruno zopet veselo vzklikne, saj so tudi Bistričani deležni vaj. Sem ter tja na kakšni ravninici najdemo cela krdela jeklenih konjičkov vseh baž, vidimo njihove gospodarje, ki se na vse mile in nemile viže švigajo skozi šipkovo grmičevje.

Šipka je pa tukaj res veliko. Vsak grmiček je kar se da naložen z lepimi živo rdečimi sadeži. Sem ter tja vidimo ob grmu parkiran avtomobil in družinico, ki v gumijastih rokavicah obira šipek. A šipka je tukaj toliko, da ga niti Turki z Muljave ne bi obrali! Gozdiči se izmenjavajo s planjavami in grmičevjem. Končno pa pridemo v listnat gozd. Sicer smo računali s počitkom na Sviščakih, nismo pa vedeli, da bomo spregledali tablo. Zato je Bruno s svojo zverino zavozil naravnost na vse prej kot simpatično cesto proti Snežniku. Sicer smo kmalu opazili pomoto, a ker na ozki cesti ni bilo kje obračati, se odcingamo do zadnjega ovinka. Seveda vsi nismo za na vrh, saj je dosti majhnih otrok in bolj priletnih ljudi. Bruno se pa znajde. Trdno zaklene motor, avtobus izroči v varstvo upokojenemu šoferju, vžge kurjavo in tako se avtobus pretvori v potujočo planinsko kočó, v kateri igra radio. Nekateri se razkropijo okrog te »koče« nabirat maline, tukaj komaj sedaj zrele, najdejo tudi pozno cvetje. Mi pa z Brunom vred proti vrhu. Nekje sem brala, da ima Snežnik menda okrog 3000 mm padavin letno, a verjetno so to novi milimetri, ker starih ima vsaj stokrat toliko. Saj sem bila nešteto krat na njegovem vrhu. Vrh je blizu Reki, Vipavi, Bistrici, pa tudi Ljubljani če hočete. Ne vem pa, če je dvakrat bilo užitno vreme, lepega pa nisem na njem še doživela. Tudi sedaj se je kar naprej oblačilo, sem ter tja tudi porosilo. Kjer se konča cesta, je konec tudi gozda. Ozka steza se zaje med skalovje in ruševje. Obilno deževje tudi ruševju koristi, zato je tukaj še kar visoko, gosto in debelo, kljub burji. Sem ter tja kak osamel vihar, med skalami poslednje jesensko cvetje. Ko naša najmlajša – Igorček in Mirjam – začneta tarnati, da sta žejna, se iz megle prikaže lični domek pod Snežnikom, zidan iz stare italijanske stražarnice. Pa kako je topel in prijeten! Ima lepo spalnico, prijazno kuhinjo in še lepšo obednico. Ko sem prvič po vojni prišla na ta vrh, smo v snežnem viharju (bil je binkoštni dan!) iskali zavetje v podrtiji stražarnice. Takrat so nam Bistričani povedali, da mislijo dom obnoviti. Sedaj je pa tako lepo urejen! Oskrbnika sta zakonca, ona domačinka, on pa Dalmatinec, ki se – proti navadi – v tem gorovju kar imenitno znajde. Prijazna sta, račna, ta dom imata iz srca rada oba! Malo použijemo, malo »štampiljkamo«, in nazaj, lije ko iz škafa. Bruno žalostno gleda naša poletna oblačila, mi pa njegovo lepo uniformo. A ne pomaga nič! Zaženimo se dol, saj je lunohod ogrevan. Ko pridrvimo do njega, radio prenaša politično debato, ki nas je zopet vse ogrela, saj smo se vsi združno spravili nad neupravičeno bogatenje, socialno razlikovanje in podobno. Mi pa res nismo nič socialno različni, saj smo vsi mokri, vse nas je zeblo in vse nas je po svojih najboljših močeh ogreval lunohodov motor. Obetamo si, da se bomo ogreli na Sviščakih, tam pa je kočó tako nabita, da nič pometnega ne moremo pojesti. Zopet nazaj proti Bistrici, dež je neko-

liko ponehal, tako da lahko vidimo tudi veličasten spomenik prekomorcem. Tudi marsikdo izmed naših izletnikov je bil med njimi.

Potem se vozimo proti notranjski Ribnici, ob Reki. Kako je črna, onesnažena, umazana! Otroci vsi po vrsti obljublajo, da bodo, ko postanejo veliki, izdelali posebne, najodličnejše čistilne naprave. Obrnemo na makadamsko cesto. Kraji so bolj odročni, ni industrije, skopa zemlja je skrbno obdelana. To je Vremška dolina, ki jo je tako lepo in šegavo opisal Bogomir Magajna v svojih delih. Z zanimanjem si jo ogledujemo.

Kmalu smo prišli v kraško metropolo Sežano. Ogledamo si prelepi botanični vrt, vstop je brezplačen, le za ogled rastlinjaka ne moremo priklicati žive duše.

Še ena postojanka nas čaka: Lipica! To je nekaj za naše otroke! Toliko lepih konj na kupu še marsikdo izmed njih ni videl. Tisti, ki so bili s šolsko ekskurzijo že tu, so kljub temu vsi srečni, da lahko še enkrat gredo tja. Prijazna vodička – pravi, da tudi konje trenira – nam vse razkaže. Sicer je trdila, da se lipicanci radi plašijo, pa se res niso plašili take množice ljudi, vajeni so jih. Pa še manj ljudi je ob nedeljah kot ob delavnikih, trdi vodička Rada, pa še sedaj se jih je trlo pri vsakem skupinskem vhodu! Hlevi so starodavni, saj je bila kobilarna ustanovljena že pred davnimi leti. Vsi smo si kupili prospekte z izčrpnimi podatki. Tudi nekaj majhnih, navadnih konj za ježo je na razpolago, a je cena na uro tako visoka, da so otroci sklenili – enako kot doslej raje jahati na prašičih, psih, konjih in drugi živini, ki jo premorejo domači hlevi. Te živalce tukaj, ki tako drago prodajajo svoje hrbtišče, naj kar drugi tlačijo. Tudi marsikaj novega in zanimivega smo izvedeli o teh konjih. Posebno kmetovalci so se zelo zanimali, kako jih negujejo in vzrejajo... Ogledali smo si še starodavni štanjel, ki je od daleč s svojimi stolpi, turnom in mnogimi ruševinami podoben Betlehemu nad jasicami na kaki čestitki.

»Kala, Kala,« vzdikajo otroci, saj so tukaj snemali nekatere prizore iz tega filma. A smo vsi nekako bolj tihi med tem redko poseljenim zidovjem, v starodavni cerkvi, med mnogimi grajskimi vrati, lepimi portali... Saj res, obnavljajo ta v vojni tako preizkušeni kraj... Obiščite ga na poti na Primorsko, ne bo vam žal...

Zopet padajo težke deževne kaplje. Pojdimo, ljudje. Za letos, Bruno, bo izletov kar dovolj. Ali res? – No, pa računajte malo: konec septembra bo proslava vipavske trgateve, prva nedelja oktobra bo romanje, druga nedelja oktobra bo lovška veselica, pa še trgatev bo vmes, potem pa dan postane prekratek... Saj res, prav imate, ljudje. Vidimo se zopet na občnem zboru, in potem še na predavanjih. A ko sneg pobeli Čaven in Kovk – a ne? – takrat se, prijatelji, popeljemo zopet kam v belo naravo, občudovat dosežke naših zimskih športnikov, iskat teloh izpod snega, obiskovat domove naših velikih mož in muzeje. Saj nas boste zopet vozili, Bruno, Ivan, Miro in Danilo, zvesti in potrpežljivi vozniki in tovariši naših nepozabnih planinskih nedelj. In še nas boste slikali ob raznih naravnih lepotah in spomenikih, Milka in Berto, in spet boste z veliko potrpežljivostjo delili slike?

Zopet se nam boš razkazovala v vsej svoji lepoti, draga dežela naša!

IZ DOMAČIH LOGOV IN GAJEV

LADO BOŽIČ

Za 70-letnico idrijske podružnice
Slovenskega planinskega društva.
(11. 1. 1904 – 11. 1. 1974)

D

1. Ovčjak

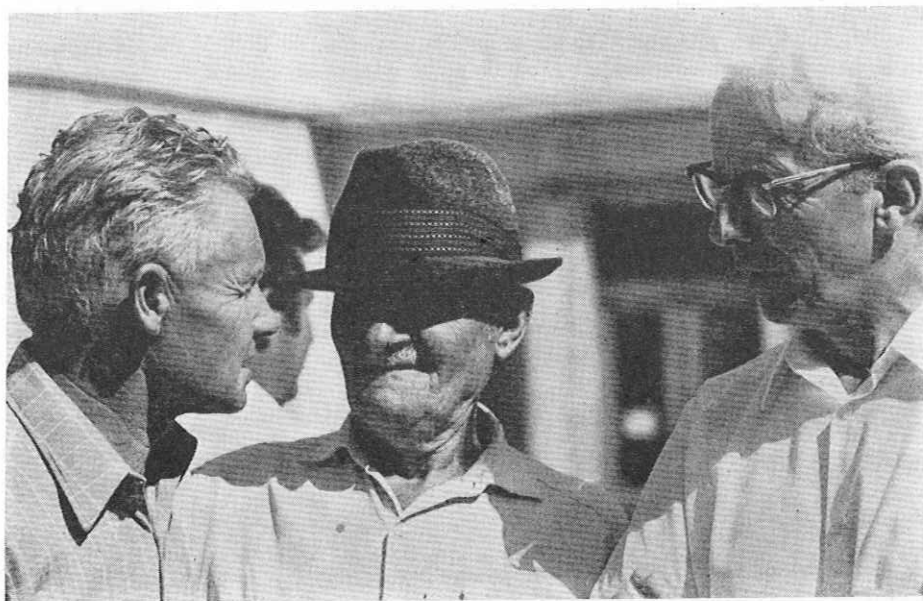
el kanomeljskega sveta, ki visi med nebom in zemljo na desnem bregu Kanomljice, je zelo razpet. Proti jugu ga omejuje greben, razvodje med Idrijco in Kanomljico, po katerem teče vojskarska cesta. V njegovem severnem vznožju pa se vije po ozki dolini od Spodnje Idrije do Oblakovega vrha kanomeljska magistrala. Na vzhodu ga razmejuje Jakelska grapa s kmetijo na Lomu, ki čepi na prevalu med Crkovnim vrhom in Kobalovimi planinami, na zahodu pa ga omejuje grapa Studencev s kmetijo Kazburnejše pod Oblakovim vrhom.

Ta del idrijskega sveta je zelo divji, prvobiten, samotni, osojen, raztrgan z grapami in hrbti, poln težko dostopnih kotov, prehodnih le za divjo kozjad. Redka in med seboj slabo povezana, težko dostopna človeška bivališča so potaknili prvotni naseljenci pred dawnimi stoletji le v njegovem spodnjem delu tik nad dolino. Izjemoma tudi na nekaterih lažje dostopnih krajih. Tu v tem kotu, bogu za hrbtom, diha še vedno več ali manj nedotaknjena narava, v katero grizejo poleg ostarelih le še gozdarji in lovci.

Nekako v sredi kanomeljske doline se v ta razprti svet pri Rešpovi hiši odcepi od glavne ceste stranska pot, boljši kolovoz. Mimo kmetije Ovčjak se vije, se obregne ob Revenove, stopi mimo kozolca, pohiti v naročje hribov in se zarije preko gmajne v samoto ovčjaške soteske. Dalje se plazi ob Markovščini, se polagoma zviže skozi gozd, prevali obsežno in lepo senožet in se spet plaho stisne v ozko deber, skozi katero se globoko pod njo prebija in hrupno buči divji potok Ovčjak. Pot objame še vznožje Malega Cikla in že stopi na ploščad Ovčjaških klavž, kjer tudi obstane. Ovčjak je vse: kmetija, pot, potok in njegova soteska, stare klavže, visoko v strmini divji in nedosegljivi slap in še višje nad njim izvir potoka z mogočnim ostenjem.

Ko stopiš v dolino z glavne ceste na stransko pot, naletiš že po nekaj korakih na desni pod potjo na močan in trajen izvirek vode, ki se počasi razliva po ravnici, steče po rakah mimo utrujene žage in se onkraj nje izlije v Kanomljico. To so vode Ovčjaka, ki so že v gornjem toku iz globoke in skalnate struge potonile v ponikalnice, da bi po podzemeljskih poteh spet prišle na beli dan. Še nekaj nadaljnjih korakov je potrebnih in že stopiš na mostič čez suho korito ovčjaškega potoka. Zelo tesen je pogled na deber, le malo jo je vidne. Ozka je, globoka in silno skalovita. Le težko si predstavljaš, kako se v njej penijo in zaganjajo vode, ko ob deževju in kopnenju snega polnijo korito, se mečejo ob njegove stene, pljuskajo preko njegovih robov. Teda samota oživi, po strugi buči, rohni in doni simfonija prebujene prirode, vode se valijo v dolino, proti Kanomljici in preplavijo njene bregove. Kolovoz se za tem vzdigne v cestni pentlji in pusti strugo globoko pod seboj. Na desni ostaja za hribom kmetija pri Zaklavžarju, na levi pa opaziš na grebenu hišo pri Ipavcu, ki pa je že onstran grape. Nad Zaklavžarjem se pne svet proti Rovtarjevemu vrhu, pred tabo pa se odpira v osrčje vojskarskih in kanomeljskih grebenov zarita soteska neukročenega Ovčjaka.

Ovčjaške klavže, ki sedijo na sredi med izvirom in izlivom in v stočiču sosednih bregov Cikla, so postavili francoski okupatorji leta 1812. S polno paro so obratovale celih sto let, nato pa jih je čas ustavil. Zgradba še danes kljubuje času in razpadanju. Polnih šestdeset let je že poteklo tako, še enkrat toliko pa bo po njih; klecnile bodo, če jim pomoč človeških rok ne bo pravočasno podaljšala življenja. O francoskem izviru klavž nemo priča marmornata plošča s francoskim besedilom.

Trije dobri znanci: Jaka Čop, planinski fotograf, Franc Kravanja-Zajec, planinski oskrbnik, in Boris Ostan, bovški alpinist in gorski reševalec
Foto Joco Balant na Dan planincev 9. IX. 1973

Onstran klavž se kolovoz kar hitro porazgubi na desno in levo. Iz starega kolnika so se razrastle danes komaj še opazne in močno zarasle stezice, ostanki starih časov, ko človeška hodala še niso poznala motorizacije.

Mogočen slap v gornjem koncu potoka Ovčjaka je iz doline komaj zaznaven. Opaziš ga le tedaj, če se prerineš po desnem bregu potoka do njegovega zavinka na levo in strmo v bregove. Visoko, visoko nad seboj opaziš tedaj delček slapa, ki je po strugi navzgor nedostopen. V tej džungli si lomiš vrat in buljiš v višino, prevzame te in priklene nase prvobitnost. Nepopisno lepo je v tej tesni, grmeči in bobneči samoti. Temni navpični bregovi visijo nad temi tesnicami, po katerih divjajo vode, nato pa složno zgrme skozi kamniti obok na klavžah. Nikamor ne vidiš. Nad teboj je razgrnjena le malo večja krpa neba, ki je razpeta med Gnezdovimi vrhovi preko Cikla do škratovskih gmajn.

K ovčjaškemu slapu hrepeni duša in poganja srce. To ni kar tako. K slapu ni cest, ni poti. Redke je mikal ta biser idrijskega sveta, redkejši so bili, ki so ga poskušali osvojiti, še redkejši pa oni, ki so se mu vsaj približali. Obdaja se z nedosegljivostjo, utegne biti tudi nevaren, zahrbtnen. Ne pusti do sebe. Dopušča le ovinkarjenje, spogledovanje s strani. Malo bolj je viden samo z brega Malega Cikla, a le tedaj, ko so gozdovi še brez zelene obleke, vendar na precejšnjo razdaljo.

Z Račom sva rila po desnem bregu. Mimo klavž sva zavila v desno, zajela nekakšen kolovoz, ki se je kmalu razšel v nekakšne namišljene stopinje in kmalu ni bilo nič. Zatrobila sva k umiku. Toda to je lažje rečeno kot storjeno. Poskusila sva na drugem koncu. Ob potoku in v sotočju druge grape sva rinila v neznano in se spopadla po vseh štirih s strmino. Hlastala sva v strmini in se borila ped za pedjo, dokler se nisva znašla v prepadni strmini. Steze ni bilo in sledil je drugi umik, ki se je končal v mrzli vodi. Malce sva bila mokra, druge nevšečnosti pa ni bilo. Tako sva spet stala na klavžah. Še enkrat sva se poskušala s prvo smerjo, toda tudi tokrat zaman. Ko sva se mokra zunaj in poparjena znotraj tretjič vračala na izhodišče na klavžah, sva odkrila stezo in z vso ihto sva se pognala po njej. Kazala je naravnost v breg. Hitro sva pridobivala na višini. Steza naju je vlekla skozi gozd in kmalu za tem skozi mlado bukovo podrast, pa spet skozi gozd in preko obširnih posek, posejanih

z mladim smrečjem. Klavže so ostajale vedno globlje za nama in megle nad kanomeljsko dolino so se trgale. Obetal se je lep pomladanski dan. V sosednjem bregu se je že oglašala gozdarska žaga, po drčah in grapah so bobnela posekana debela, visoko nad nama pa je pod težo bukove hlodovine škripala in pela žičnica. Od najinega cilja sva se močno oddaljevala, steza ni držala na greben. Prikolovratila sva v neznano grapo in onstran nje stopila na lepo udelano stezo.

Tudi ta steza se je odmikala od slapa in naravnost bežala proti zahodu. V lepem bukovem gozdu je hitela okrog grebenov in se nenadoma začela spuščati. Ne, v dolino ne smeja. Zato sva obrnila svoje podplate čez drn in strn v breg, lezla po kozje in ob pospešku pljučnega meha hitela v višino soncu nasproti. Že se je svetlilo nad nama, ko sva naletela na konjske sledi. Hajd za njimi in kmalu sva se znašla ob koritu z bistrim studencem. Nad njim so se odpirale senožeti in preko njih je tekla cesta, mimo je švignil motorist. Ni dvoma, cesta je tu. Ko sva se skobacala iz goščave, sva obstala pred Trohovo hišo na Trohovi ravni in obrazi so se nama podaljšali. Razočarana nad polomijo sva molče prestopila na prašno cesto, in po starem kolovozu pohitela proti Škratovšu na vojskarski planoti. Slabo voljo sva nekoliko omilila z naporom, ko sva zagazila v sneg, ki je še pokrival vojskarsko krajino.

Takrat je nama pošteno spodletelo. Hodila sva pod in nad slapom, do njega pa nisva prišla. Tantalove muke! Brezplodnega tavanja se nisva sramovala, saj sva obrnila in spoznala obširno vzhodno območje ovčjaške grape. Prihodnja »odprava« k slapu bo gotovo uspela. To naj bi se zgodilo v jesenskem času, ko bo gozd odložil svojo odejo in bo boljši pogled. Odkrila bova tudi zelo staro stezo, še iz avstrijskih časov, ki je po pripovedovanju najstarejših gozdarjev menda najdaljša steza v Sloveniji in v nekdanji Avstriji. Kje se začena in kje se konča, bo treba še poizvedeti pri možakarju, ki je gospodaril po teh revirjih, ob upokojitvi pa se je izselil. Dela ne bo zmanjkalo.

V deželo je dahnila pomlad. Grape in bregovi so tudi v ovčjaškem kraljestvu ozelele, razglede so zakrivale zelene krošnje. Minilo je tudi mokro poletje in že je bila tu jesen, ki je že zgodaj slekla drevju pisane obleke. Spet so ogoleli bregovi in grape. Oživela je misel na Ovčjak.

Nekega jesenskega večera je nebo nad idrijsko kotlino lepo žarelo. Rosso di sera, bel tempo si spera. Večerno žarenje obeta lepo vreme. Naslednje jutro smo trije možakarji, Ivan, Rade in Jaz, hiteli s prvim avtobusom po kanomeljski dolini. Pri Rešpu smo izstopili. Zdaj je v treh šlo za res. Če povem še to, da je znašala povprečna starost treh junakov kanomeljske ekspedicije devetinšestdeset let, menim, da jih ni treba še podrobneje predstavljati. Oboroženi s trmo smo v meglenem jutru merili korake proti ovčjaškim klavžam. Pri Revenovih, to je zadnja hiša pred vstopom v ovčjaško sotesko, nam je gospodinja sicer povedala, kje naj hodimo, dodala pa je tudi, da sama ni še nikoli brskala po grapah, v katere smo namenjeni. Isti nasvet kot pomladi, ki se je izkazal za neuresničljivega, ker tam sploh ni nobene steze. Tako smo obstali na klavžah. Po krajšem posvetu smo skušali odkriti stezo v levem bregu Ovčjaka, v strminah Malega Cikla.

Kmalu smo odkrili sledove stare, stare steze, ki se je zvijala v breg. Z otroškim navdušenjem smo se je lotili in začeli gaziti debelo plast listja, ki jo je prekrivala. K slapu smo hoteli po velikem ovinku priti preko Cikla z zahodne strani. Druge izbire tudi ni bilo in zato smo se korajžno gnali v breg bukovega gozda po šumečem listju. Radostni, ker smo po vsej verjetnosti odkrili staro in pravo stezo, po kateri danes nihče več ne kolovrat, srečni, da smo v tihi samoti sami, da je stezica in okolica kot iz pravljice vzeta, se je zdaj temu zdaj enemu izvil iz prsi sproščen vzdih. Zgrešiti nismo mogli, saj je to edina steza v tem bregu in v tem kotu domačega sveta. Nadelana je tako, da kaže še danes na odlične mojstre iz prejšnjih stoletij. Serpentin je toliko, da jih nismo utegnili prešteti. Snežni plazovi so del steze tu in tam odnesli in preko takih usadov je bilo treba po mačje, da ne bi končali v divji strugi globoko pod nami. Čim bolj smo se dvigali, tem večje veselje je bilo v naših srcih. Pogosto

smo morali duškati, mehovi so vendarle že stari, oprezovali smo, kje bomo opazili v nasprotnem bregu cilj naše ture. Skozi skleščeno drevje smo ga po kančkih opazovali, občudovali in mu peli hvalnico. V takem razpoloženju se je steza odmikala in ostajala za nami. Še zadnji pozdrav smo mu poslali z vršiča, ki ga imajo tudi gamsi za razgledišče in opazovališče.

S kozje steze smo stopili na senožet pod vrhom Malega Cikla. Nad senožetom stoji na slemenu skromna hiša, sredi ostarelega sadnega drevja. Vzhodno nad hišo se dviga vrh Malega Cikla (795 m). Stopili smo na njegovo teme in se ozirali okrog. Pod nami se proti jugu spuščajo ovčjaški bregovi, na desni se rdeči streha na Škratovšu, proti severozahodu se pno pod nebo senožeti in del Rovtarjeve bajte na istoimenem vrhu, pod nami se beli bajta v Šturmovšu, še nižje pod njo bajta pod Rovtom, za njima pa se po kanomeljski dolini vleče mrč, nad katerem sije Krniški greben od Štana do Jelenka. Stali smo sicer na skromni nadmorski višini, toda razgled na ta samotni svet nas je navduševal.

Od hiše smo krenili do razpotja proti Vojskemu in Šturmovšu, od tam pa zavili v levo po starodavnem kolovozu, ki je obiral grebene. Vedno bolj se je obračal navkreber proti vzhodu. Udobno smo capljali po njem, se samo obregnili ob stezo, ki je nenadoma skočila pred nas in se spuščala v globino. Mi pa naprej po kolovozu, vedno višje nad dolino in nad sam Cikel. Ko so zaskaleli dvomi, ali je pot prava ali ni, se je kolnik ustavil in se stisnil v stezo, ki je švignila v breg. Ugotovili smo, da smo prišli visoko nad cilj. Umik nazaj je bil nujen. Tedaj nam je stopila pred oči steza, mimo katere smo šli. Vrnili smo se do nje in se začeli krepko spuščati. Počasi smo prišli do sklepa, da nas lahko samo ta steza pripelje, če že ne prav do cilja, pa vsaj v njegovo bližino. Misel je postajala resnica. Vedno bolj skromna in ozka steza je prečkala nekaj prav nevarnih kozjih skokov in že smo menili, da je to nekakšna steza divjih lovcev. Kazno je bilo namreč, da po stezi že dolgo ni hodila poštena človeška noga. Prodrali in padali smo navzdol, se tu in tam tudi malo poplazili, dokler nismo padli naravnost v grape. Tokrat v grape samega Ovčjaka. Obilica vode, ki je šumela preko skal v brzicah, je dokazovala, da smo se v resnici znašli v iskanem potoku. Pogled je obstal v mogočnem ostenju in skalnatih grmadah, v domovini gamsov. Da, to so stene, ki smo jih opazovali že s Cikla. V grapi pa smo se srečali tudi s civilizacijo. Naleteli smo na skladovnice cepljenih drv, v nasprotnem bregu pa opazili bosanske konjiče in njihove gonjače. No, smo si mislili, tile pa kar tako brez težav prihajajo v to grapo in iz nje odnašajo drva na vojskarsko cesto. Grapa mora biti torej lažje dostopna z njihove strani, kar si velja zapomniti za drugikrat.

Odveč je bilo o vsem tem razpravljati. Pred nami je bila grapa. Toda kje pa je slap? Pod stenami nad nami ga ni bilo, torej mora biti nekje pod nami. Kako daleč je do njega? Ivan in jaz sva se začela previdno spuščati po divji strugi navzdol. Oprezno sva iskala prehode med skalami, tipala po vlažnem mahu, se izogibala težjih in večjih skokov in se bližala kamnitemu pragu, čez katerega je v slapu padala voda v globino. Razburjena sva končno obstala. Pred nama je zazijala praznina, v katero je izginjala voda. To je torej cilj našega iskanja. Stisnila sva zobe in rahel srh naju je spreletel. Nad slapom sva sicer stala, toda videla ga še vedno nisva, le slutila in slišala sva ga. Stala sva na njegovem desnem bregu. Ali bo šlo? Bila sva prav na njegovem pragu. Oprezovala sva po desnem bregu in iskala možnosti, da bi se mu še bolj približala. Prvi korak čez prag je bil nekako zagotovljen. Že je bil za menoj in stal sem na skali. Precej daleč in globoko pod seboj sem opazil skromen kotiček, ki bi me bil pripravljen sprejeti. Če bo sreča mila, bi iz tega kotička lahko opazoval vsaj majhen delček mogočnega slapa. Že sem se spuščal proti skromni kotanji, viseči nad prepadom. Tovariš je ostal na pragu in mi z nasveti pomagal. Šlo mi je za to, da slapa ne bi samo videl, ampak ga kar se le da tudi ukradel v kamero in ga odnesel v dolino. Počasi sem polzel po skalnatem in razmočenem terenu in iskal oprimke. Končno sem s takimi in drugačnimi mukami, z več ali manj nategnjenimi živci, trepetajočih kolen pristal v plitvi kotanji. Čisto malo sem ga videl.

Preža mi ni dopuščala gibanja, nikamor se nisem mogel premakniti, nikamor pošteno nagniti. Ujet sem bil v pravi skobec. Zadovoljiti sem se moral z najmanjšim, kar mi je prostor dopuščal. Posnel sem samo gornji delček slapa, vrgel aparat v nahrbtnik in se še hitreje s tesnobo okoli srca pripravil na povratek. Zavedel sem se, da bo pot navzgor težja, kot je bil spust. Začel sem potiti svoj krvavi križev pot. Boril sem se s skalami, z ruševjem, z mokro zemljo. Mrzlično sem grabil s prsti, spodrsaval in se spet spopadal s strmino, da bi napravil korak naprej. Nisem popustil in šlo je. Že sem bil pri skali pod pragom. Ko sem se brez smole prekobacal čez zadnjo oviro, sem obsedel, globoko zajel sapo, živci pa so sami skočili iz visoke napetosti. Zdelalo me je. Ko smo bili na stezi spet vsi trije skupaj, smo se počasi začeli zavedati, da smo dosegli kar veliko zmago nad seboj in zmago nad naravo. Sledila je sicer še dolga pot, toda lažja, brezskrbna in z zadovoljstvom zaradi uspeha.

Posedeli smo in se okrepčali. Komaj pa smo prišli malo k sebi, že se nas je lotila radovednost, kaj je po grapi nad nami in kakšne so stene, ki se tako strmo dvigajo v nebo. Spet sva odrinila z Ivanom. Čez skale sva plezala in prav kmalu obstala pred mogočnim domovanjem divjih koz. V steni sta v naju zazevali dve veliki okni, skozi kateri bruhala voda ob deževjih in ko kopni sneg. Na zelo močni izvir potoka sva naletela nekoliko nižje.

Divje ostenje, izvir potoka in njegov mogočni slap so bili za nami. Nekaj še zmorejo tudi stare kosti, smo dejali in počasi odrinili v nasprotni breg po sledovih bosanskih konjičev. Njihove steze ni bilo ne konca ne kraja. Zdaj je zavila po gozdu, zdaj švignila po izsekah, se zarila v blato, skočila na skale in se odpočila na mehkem svetu. Prav nič nismo vedeli, kje bomo stopili na vrh grebena. Pred nami se je končno razkrila stara kolovozna pot. Potegnili nas je v neznano dolino za špičastim vrhom, in izginila v grmovju. Morali smo se obrniti levo okrog na novo oziroma obnovljeno cesto, ki je v mogočni serpentinii zavila proti zahodu. V nas je sedaj kljuvala samo ena misel: kje za vraga bomo stopili na toplo in svetlo sonce, kje za boga se bomo izmotali iz tega labirinta in stopili v znano okolje. Ko smo bili v najbolj razgibanem ugibanju, vsak je imel tudi svojo rešitev, se je gozd odprl in pred nami so bile senožeti pri Gnezdu, na najvišji točki vojskarske ceste, pri najlepšem razgledišču proti Triglavskemu pogorju na severu in Golakom na južni strani. Tako smo se vendarle izmotali iz skrivnostnega ovčjaškega okolja in se obrnili proti Vojskemu. Krevsali smo po lepi beli cesti, se je pri Trohi odkrižali in mimo Škratovš lačni in žejni stopili končno čez prag Planinskega doma na Vojskem.

Tako se je končalo prvo in drugo poglavje našega ovčjaškega pohoda in romana. Ali bomo lahko dodali še tretjo poglavje? Tokrat se nam je sreča smehljala vso pot in zadovoljni smo delali obračun ob kapljici dobrega briškega merlota. V domu je bila pri sosednjih mizah tudi večja skupina mladih ljubljanskih planincev, ki so bili ob našem prihodu že popolnoma ubrani v vseh durih in molih. Počasi smo se oglasili tudi mi trije. Ko smo odhajali proti avtobusu, smo bili že pobratimi. Od Vojskega do Idrije, trinajst kilometrov in pol ure, je bila dolga slovenska pesem, ki je razganjala karoserijo avtobusa. Le pristno domače pesmi so bruhale druga za drugo na dan. Mnogo je bilo takih, ki jih nismo slišali že dolgo vrsto let. Prekratka je bila vožnja, saj pesmarica še ni bila povsem izpeta. V malhi smo imeli Ovčjak, za klobukom pa šopek pomlajene starosti.

DOLOMITSKA PLANINSKA POT ŠT.1

MILAN CIGLAR

P

Očetje, potomci in transverzale

riznavam, da se pred dvemi desetletji, ko je nastala po zamisli profesorja Šumljaka iz Maribora slovenska planinska transverzala, nisem ogreval za takšne novosti. Pa ne zato, ker so na njo zviška gledali predstavniki »klasičnih« planinskih narodov, Francozi, Švicarji in drugi, kot na nov »rdeči« prijem »socialističnega omasovljenja« tako individualističnih dejavnosti, kot sta planinstvo in alpinizem. Bil sem tedaj v letih, ko so me bolj mikali samotni podvigi, poti v neznano, kot sem npr. hodil na Triglav edino mimo sedanjih »božjih poti«, če pa po njih, potem le pozimi. Hotel sem v mladostni navdušenosti doživeti gore in naravo osebno, brez posrednikov, četudi z nekaj tveganja. A leta in okoliščine vsakdanjega življenja človeka umirijo, kar seveda ne pomeni, da tudi spremenijo. Trezneje jame presoјati, ne le s svojih, ampak tudi z gledišč drugih, ravnanje tistih, ki so jim gore kakorkoli potrditev samega sebe. Vsakdo doživlja gore po svojih možnostih in sposobnostih, telesnih in duhovnih. Absolutnih meril za potrditev človekovih osebnih dejanj v življenju ni, zatoj tudi ne v gorah. Kljub mladostni zagnanosti pa bi me že tedaj lahko šteli za »klasičnega transverzalista«. Posnemajoč nekdanje popotniške šege študentov, ko je še veljalo »pauper studiosus sum, peto viaticum« in seveda na spodbudo mnogih planinskih piscev sva tik pred vojno s prijateljem Ladom Grbcem, kot šestošolca, v enem mahu prehodila v štiriindvajsetih dneh gore tostran tedanje državne meje, od Bohinja do Maribora. Skupno pot sva med vojno v neplaninskih okoliščinah nadaljevala po notranjskih in dolenskih gozdovih, dokler ni prijatelj tik ob meni za vedno ostal na poti pri kočevskem Koprivniku, kjer počiva še danes.

Od tedaj, ko sva v Mariboru končala najino »neuradno« transverzalo, je minilo četrto stoletje, da sem stopil prvič na »uradno potrjeno« planinsko pot. Začel pa sem zelo skromno z mladinsko krožno potjo okoli Ljubljane, ono z oznako M. Na pot pa se nisem podal sam, ampak s hčerjo, ki je začela tedaj komaj hoditi v šolo. Vsi očetje bi radi, da se otroci navdušijo za stvari, ki jih smatrajo za svoje. Meni so bile to seveda gore in narava. Otroci prvošolskih let svoje očete ubogajo, vprašanje pa je, če jim je hoja za njimi najbolj pogodu. Včasih se mi kar smilijo nadobudni malčki, ki v spremstvu nadobudnih in predvsem ponosnih očetov stopicajo in kobacajo po dolgih in strmih poteh. No, najbrž sem bil tudi sam podoben takšnim očetom. Kmalu pa sem spoznal, da morajo biti na dolgih poteh otrokom za vzpodbudo še drugi miki in ne samo samotna hoja po gozdovih in goličavah. Toliko storiј, šolskih spominov, prigod in pripovedk, kolikor sem jih spotoma pripovedoval hčerki prva tri leta najinega skupnega popotovanja, bi težko spravil v zajetno knjigo. Poseben mik za mlade (beri: očete) planince pa so seveda na poti transverzalne štampljke, knjižice in značke. Tako sva za mladinsko krožno potjo »preštempljala« še zasavsko pot, potem v nekaj letih »ta dolgo«, pa vrhove razširjene transverzale in tako naprej. Pri tem sva bila natančna do zadnjega milimetra, vsako pot sva prehodila od začetka do konca brez najmanjšega presledka in dosledno peš. Iz šolarjev, očetovih spremljevalcev, nastajajo tako zlagoma pravi planinci, ki se vse bolj navdušujejo za planinske vertikale, a znajo ceniti tudi horizontale, četudi kdaj kasneje staršem v skrb, a nikoli v kesanje. Vem pa tudi za primere, ko so stekle stvari po drugačni poti: morda prezahtevnim očetom njihovi potomci niso hoteli več slediti po planinskih, ampak so jo raje ubrali po lastnih poteh, ki v sodobnem svetu drže daleč od vrhov in narave.

Zdaj pa še dolomitska transverzala

Po vsem tem naju je leta 1972 zamikala italijanska planinska pot št. 1 po Dolomitih, ali kot ji pravijo Italijani, Alta via delle Dolomiti No. 1. Seveda sem se že prej ogreval za prelesto lepoto dolomitskih gora, tako da mi je bila pripomba urednika Planinskega Vestnika, da so tudi Italijani s svojimi transverzalami v Dolomitih spremenili svoja »klasična« gledanja na našo slovensko prvenko, bolj v zadnjo spodbudo. Alta via delle Dolomiti No. 1. sodi prav gotovo med najlepše planinske poti, zato bi bilo prav, če bi se na njo podalo več slovenskih planincev. Morda se motim, naj mi tega nihče ne zameri, a po vpisnih knjigah, ki sva jih s hčerko pregledovala po planinskih kočah, bi sodil, da sva bila do tedaj prva Slovenca, ki sva pot prehodila v celoti. Zanimivo pa je, da so tudi Italijani jeli hoditi po nji v večjem številu šele zadnja leta. Prej so prednjačili Nemci, Francozi. Pobudniki poti so bili Nemci, tudi prvi opis poti je bil nemški. Morda pa bo nekaj mojih napotkov speljalo na prelepo pot kaj več naših planincev. Dejstvo je, da se bomo v planinskem svetu lahko uveljavili s čimveč vrhunskimi podvigi naših alpinistov, prav tako pa s pogostim pozdravljanjem »dober dan« in »srečno« na onih poteh, po katerih hodijo planinci vrste Homo alpinus vulgaris, Mlakar oziroma njene najsodobnejše zvrsti ssp. longiviaticus. Žal je res, da nas, čeprav narod s 70 000 planinskimi člani, na tujih alpskih poteh prekašajo tudi tisti narodi, ki doma sploh nimajo visokih gora. Obiskovalci tujih gora pa lahko spoznajo prav na transverzalah čimveč planinskega sveta brez nepotrebne iskanja in tavanja v neznanu.

Dolomitska planinska pot št. 1 je izbrana nadvse posrečeno. Predvsem bodi omenjeno, da je prava planinska pot. Od vsega začetka v Pustriški dolini pa do konca v Bellunu je popotnik nenehno sredi visokogorskega sveta. Speljali so jo tako, da so izgube na višini čim manjše, ves čas se vije približno dva tisoč metrov visoko. Pot povezuje posamezne gorske skupine prek sedel, zloženih hrbtov in planjav. Seveda pa ne vodi po ravnem, saj smo ves čas v osrčju visokih gora, kjer nekaj sto metrov gori ali doli ne pomeni veliko. Naša, precej daljša planinska transverzala št. 1, je tudi glede tega veliko težja in so ji lahko kos, v primeru, če so res dosledni, le dovolj vztrajni in vešč planinci. Dolomitska pot je manj zahtevna, primerna celo za družine z otroki, seveda s potrebno mero vztrajnosti. Izjema je le zadnji del poti prek M. Schiare, ki je bolj izpostavljen in ni za vrtoglave, a se tudi v tem primeru lahko odločimo za zložnejšo varianto, ki navpični predel lepo obide. Prednost dolomitske poti je torej v tem, da ni pretirano dolga, da je dokaj zložna in v normalnih vremenskih razmerah docela varna. Od srede junija do srede septembra so odprte v Dolomitih tudi planinske kočice, tako da je na vsej poti poskrbljeno za hrano in prenočišče. Še več, planincem se sredi poletja ni treba bati, da bi zaradi navala, kot je v tem času ponekod pri nas, ostali v kočah brez ležišča. Dolomiti so tako prostrani, da se tudi večje množice planincev kaj hitro porazgube in porazdele.

Večina teh, ki se podajajo v Dolomite, četudi na planinsko transverzalo, pa se želi povzpeti tudi na kak višji in bolj strm vrh. To je zelo lahko, saj drži pot mimo znamenitih vrhov kot so npr. Tofane, M. Pelmo, Civetta idr. Na nje in na druge vrhove se lahko povzpno zahtevnejši planinci po drzno, a varno speljanih poteh. Nekatere od njih so precej zakovane v železje, tako da je zanje italijansko ime »via ferrata« prav zares pravišnje. (Glej več o tem PV 7, 8/1973: Klinar, Via ferrata). Na nekatere težje variante transverzale pa opozarjajo že vodniki in napisi »per sperti« (za izkušene) in »per caminatori« (za navadne hodce). Seveda pa zmore variante »per sperti« tudi naš planinec, ki si je pridobil izkušnje na domačih zavarovanih poteh, saj se nekatere od njih z italijanskimi »ferratami« lahko primerjajo. Vrh tega nam na dodatne vrhove ni treba jemati s seboj vse prtljage, ki jo pustimo v planinskih kočah, kamor se z vrhov vrnemo po isti ali drugi poti. Za vsak »skok« na vrhove pa je treba navadno prišteti še dodatni dan. Dovolj napotkov in pojasnil bo dobil sleherni planinec pri oskrbnikih planinskih koč, ki so povečini iz vrst znanih dolomitskih pejalcev in vodnikov.

Ob normalnih vremenskih razmerah in zložni hoji sedem ur na dan je možno vso pot prehoditi v približno devetih dneh. Seveda pa so možni tudi drugačni časi. Na poti sem slišal pripovedovati o rekordih, ki so krajši kot pet dni, najbrž pa se tudi dolomitski rekorderji ne morejo pohvaliti s kakimi posebnimi planinskimi doživetji. Ker se k sreči takšni rekordi »uradno« še ne priznavajo, bi bilo škoda, če bi se z njimi poskušali še naši planinci. Z nekaj dodatnimi vrhovi bo zato trajala naša pot kar dvanajst do štirinajst dni, posebno če smo dodelili za vsak primer še kak dan za slabo vreme ali poseben počitek. Komur pa bi bil ta čas predolg, si lahko porazdeli pot na dva ali več delov. Pristopov, sestopov in prometnih zvez je v Dolomitih dovolj.

Kje in kako teče planinska pot

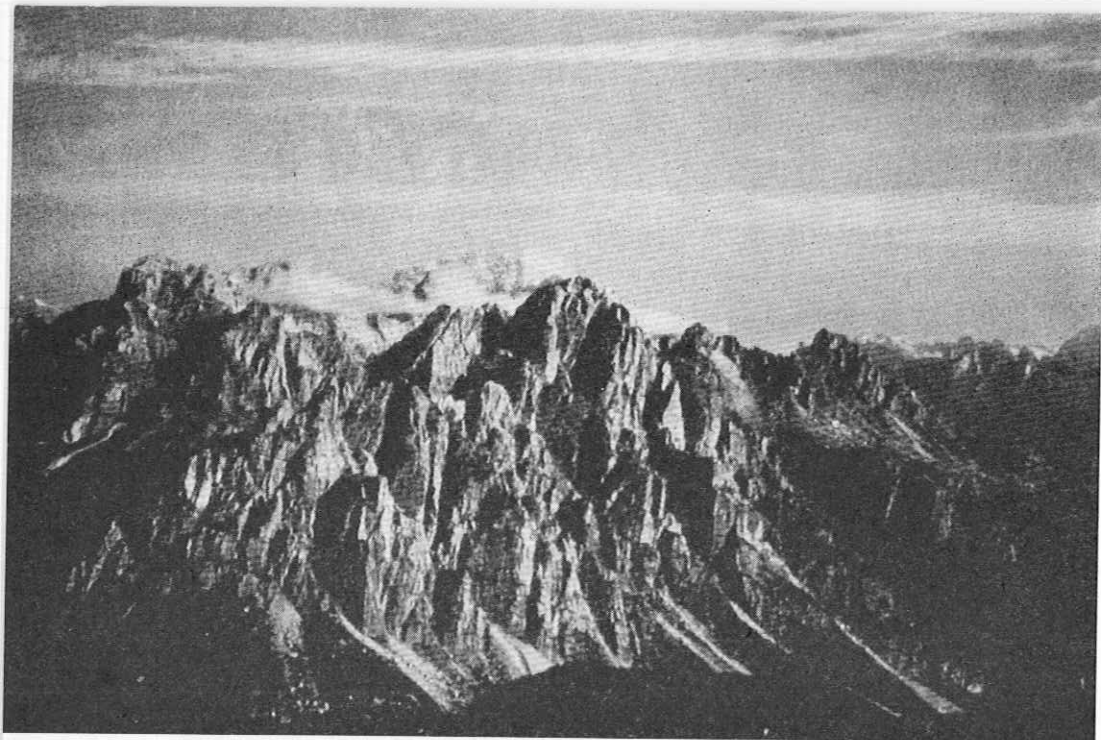
Kljub dokajšnji enovitnosti lahko razdelimo pot na tri dele: prvi del se vije po prostranih planotah in se končuje s prelestnima skupinama Fanis in treh Tofan; drugi, najbolj visokogorski del je speljan okrog mogočnih M. Pelma in Civette, tretji del pa teče prek nedotaknjenih in zato morda najlepših dolomitskih predelov do M. Schiare, odkoder sestopimo v Beneško ravnilo.

Začetek poti je tik ob jezeru Lago di Brajes (Pragser Wildsee), do kamor nas od železniške postaje Villa Bassa – Niederdorf v Pustriški dolini (železniška zveza prek Lienza) pripelje avtobus in nam prihrani kaki dve uri neplaninskega pešačenja. Od jezera pa prav do Belluna nas spremljajo poslej modri trikotniki z vpisano enico. Pri jezeru je konec velikopoteznega turizma in začenja se planinstvo. Pripomniti je treba, da sta kljub velikemu navalu domačih in tujih gostov neposredna okolica

S poti na Forcello Lagazuoi (2571 m)

Foto ing. Milan Ciglar

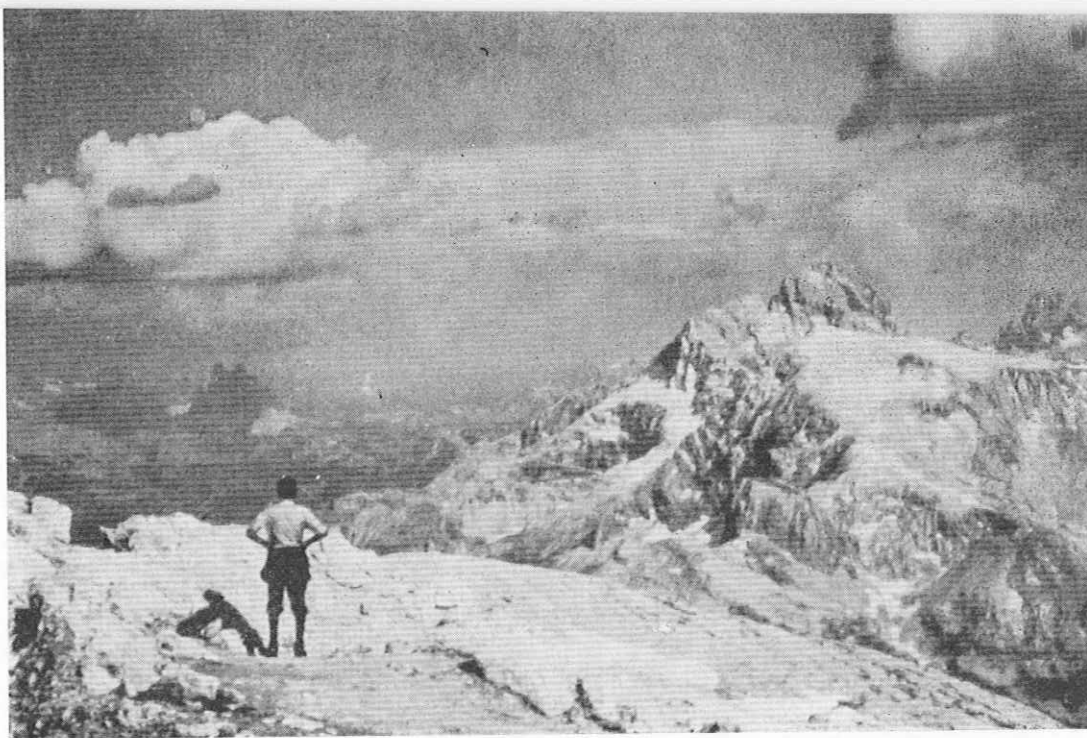

Skupine Moschesin, Moiazze in Civett s poti preko Van de Citta

Foto ing. Milan Ciglar (dia)

jezera in njegov breg docela nedotaknjena, brez vsiljivih napisov, kioskov, zgradb, brez počitniških hišic. Pod navpično, skoraj tisoč metrov visoko steno našega prvega vrha Croda del Becco (Gr. Seekofel, 2810 m) se kar naenkrat povzpemo v pašniški svet predelov Senes in nato Fanes. Vzpon na Croda del Becco je z južne strani kaj enostaven, poplača pa ga imeniten razgled po obširnem dolomitskem kraljestvu. Svet, po katerem nas vodi nadaljna pot, je nekoliko podoben naši Komni, le da ima manj rušja, planjave pa so obsežnejše, povsod jih obdajajo dolomitski velikani. Izrazitejši visokogorski svet se začne nad planino Fanes na prelazu Passo Limo. Od tod imamo dve možnosti: daljšo, bolj razgledno pot pod navpičnimi južnimi stenami skupine Fanis na vrh Piccolo Lagazuoi (2778 m) in naprej proti Tofanam, ali pa nekoliko krajšo, a bolj strmo pot skozi Valon Bianco in prek M. Cavallo (2912 m) v osrčje Tofan. Prvo varianto si bo izbral tisti, ki bi se rad, seveda ob dodatnem dnevu, povzpel po eni najdrznejših zavarovanih poti v Dolomiti (Via ferrata Tomaselli) na vrh Cima Fanis Sud (2987 m) ali pa bi si rad ogledal ostanke miniranja iz prve svetovne vojne na Piccolo Lagazuoi. Pri Rif. Cantore, planinski koči v osrčju Tofan, se obe varianti združita. Vsakdo si želi še na eno izmed Tofan. Najzanimivejša je zavarovana pot Via ferrata Lipella na Tofano di Rozes (3225 m), ki pa seveda ni za kakršnokoli veselo družbo, a tudi veliko krajša via normale je dovolj zanimiva, kljub nekaterim snežiščem, po katerih pa je ob povratku z vrha prijetno »smučanje«, seveda če niso oledenela. Ob neugodnih snežnih razmerah je treba biti nekoliko bolj previden le na vršnem grebenu, kjer se združita obe poti. Do Rif. Cantore traja tako pot približno tri dni.

Ko smo pod Tofano di Rozes prešli veliko dolomitsko cesto iz Cortine d'Ampezzo v Bolzano, smo začeli z drugim delom poti. Prek zelenih pobočij, ki jih ob koncu julija prekrivajo škrlatnordeče ponjave rjastega sleča, se zložno vzpenjamo mimo plezalskega vrta Cinque Torri na M. Nuvolau (2575 m) in nadaljujemo pot pod nazobčanim Croda da Lago, koničastim Becco del Mezzodi v naročje M. Pelma, ga obidemo, prav tako obkrožimo vso veliko Civettino družino ter pod njenima stolpoma Venezia in Trieste v planinski koči Rif. Vazzoler končamo drugi del poti, ki je dolg

Razgled z vrha Croda del Becco: levo v ozadju so Tre Cime (3001 m), spredaj desno Croda Rossa d'Ampezzo (3139 m)
Foto ing. Milan Ciglar (dia)

prav tako približno tri dni. A kdo si ob tej priložnosti ne bi zaželel vzponov in razgledov z M. Pelma (3168 m) in Civette (3220 m)? Znamenita Ballova polica (Cengia del Ball) na M. Pelmu, ki ji je nekoliko podobna pot z Doliča na Prehodavce, le da naša ni tako odsekana in je zavarovana, je pravo doživetje. Kdor ni ravno prvič »povohal« skale, bo zlahka prešel tudi znani Passo del Gatto, ki bi mu po naše rekli mačji korak, saj se je na njem treba res stegniti kot mačka, a stopinje in oprimki so dovolj veliki in čvrsti. Vsakogar pa bo tudi navdušila pot na Civetto. Najbolje je po zavarovani Via ferrata Alleghesi na vrh in povratek po Via normale v izhodišče Rif. Sonino Coldai. Tako lahko naslednjega dne po transverzali obidemo znamenito severozahodno Civettino ostenje in njene znamenite stolpe. Z vrha Civette pa se lahko do Rif. Vazzoler podamo tudi po dokaj izpostavljeni zavarovani poti Via ferrata Tissi, ki bo obloženim s težko prtljago zatorej bolj nerodna. Sama pot drži skozi osrčje plezalskega eldorada, zato je težko reči, katera varianta je lepša.

Tretji del poti poteka po predelih, ki so bili do nedavna planincem manj znani, večjemu številu obiskovalcev jih je odkrila šele dolomitska transverzala. Res, da tu ne prevladujejo tritisočaki, a je svet še naprej pravi »dolomitski«. Njegova posebnost je izredno bogata flora. Toliko cvetja, kolikor je zbranega tod pod melišči in na večinoma opuščenih pašnikih, zlepa ne najdemo daleč naokoli. Menda bodo Italijani v kratkem ves predel zavarovali in ga spremenili v nacionalni park. Pod Moiazzami in skupinami Tamer, Talvena ter drugimi je speljana pot brez večjih višinskih razlik do prijazne in domače kočice Pramperet, nato na Van de Citta in na sedlo La Varetta. Med obema je najvišja višinska razlika na vsej dolomitski poti, saj moramo sestopiti kakih devetsto metrov globoko v hudourniški odrastek doline Val dei Ross. Onkraj sedla pa je naš zadnji vzpon na M. Schiaro (2565 m) in nato sestop proti Bellunu. Na tretjem delu poti so razdalje med kočami največje, tako med zadnjima dvema kar dvanaest ur. Bivak v škrbini Mármol je zato na M. Schiari zelo dobrodošel. Vedno je odprt, sprejme lahko devet ljudi, opremljen pa je z odejami in nekaj zasilne opreme. Tudi tretji del poti ima nekatere variante, a omenil bi le možnost sestopa s sedla La Varetta v dolino Cordevole in po njej lahko tudi z

avtobusom, v Belluno. Ta možnost prihaja v poštev za bolj vrtoglave planince, ali če nastopijo na poti težje vremenske razmere, npr. sneg. Sestop z M. Schiara namreč ni v slogu doslej dokaj zložnega planinskega popotovanja. Z vrha se spuščajo v dolino na jug kar tri »ferrate«: Mármol, Sperti in Zacchi, ki jih štejejo med drznejše v Dolomitih. Modri trikotnik označuje prvo, ki je med njimi najlažja, a seveda za planince, ki jih na železnih lestvah ne moti med nogami pogled v dolino. Kdor pa je trden v rokah in nogah pa seveda v glavi, bo pot s pravim užitkom zlahka opravil. Edino nerodno mesto je v sicer manj izpostavljenem žlebu, tedaj ko je malo snega in visi žica prek žleba v zraku kakih deset metrov visoko kot kaka »teleferica«. Tu sva s hčerko kar prosto izplezala in nadaljevala zračno pot do vznožja Schiare.

Ko sva sestopala po lestvah v zadnjih metrih stene, nama je bilo hkrati prijetno in težko pri srcu. Zavest, da je pravkar končal imenitno pot, navdaja človeka z občutki zadoščenja, hkrati pa ga pri srcu stisne, saj je končano doživetje velike lepote, ki je odšlo v nepovrat. Čas beži in pred človekom so vedno nova pota. Od zadnje planinske kočice pod stenami M. Schiare, Rif. Settimo Alpini, je do Belluna še tri ure hoda po slikoviti hudourniški dolini Val d'Ardo. Na glavnem trgu v Bellunu, v poslovalnici turističnega društva, sva dobila, potem ko sva se izkazala s potrebnimi žigi planinskih koč, lična modrosrebrna trikotnika z enico – značko dolomitske planinske poti št. 1. Kdor pa ima na voljo potem še en dan, ta se bo povzpел ali pa popeljal z avtobusom in sedežnico na bližnji Nevegal, odkoder bo imel z vrha Col Visentin (1764 m) prelep pogled na domala vse prehojene dolomitske predele in vrhove. Prav gotovo se spodobi takšno slovo od dolomitske transverzale.

Vodniki in priročniki

Kdo se odpravlja na dolomitsko pot, mora seveda prej kaj prebrati o Dolomitih in o sami poti. Knjig, opisov, priročnikov, slikovitih zbirk itd. je o Dolomitih dovolj, zato se ne bo težko poučiti o tamkajšnjih razmerah. Tudi knjižnica Planinske zveze v Ljubljani ima na voljo precej tovrstne literature. Kot nepogrešljiv vodnik in priročnik pa priporočam knjižico »Alta via delle Dolomiti No. 1«, ki je izšla tudi v nemškem prevodu. Sestavljen jo je znani pisec italijanskih planinskih vodnikov Piero Rossi, izdala pa jo je založba Tamari, Bologna. Zlahka se dobi v italijanskih knjigarnah s turistično in podobno literaturo, videl pa sem jo naprodati tudi v Celovcu. Prav bi bilo, da bi jo naročile tudi naše knjigarne, ki nam sicer ponujajo mnoge turistične vodiče, vendar ne za planinske poti. Cena knjižice je 2500 Lit. V njej je na zgoščen način zbranih dovolj napotkov, opisov in opozoril o zanimivostih poti od začetka do konca. Tistim, ki bi želeli zvedeti kaj več o zavarovanih dolomitskih poteh, bo prišla zelo prav knjižica Hilde Fras: Die schönsten Klettersteige der Dolomiten, ki je izšla pri založbi Bergverlag Rudolf Rother, München, v italijanskem prevodu pa pri že poprej omenjeni založbi. V nji so natančni opisi tridesetih dolomitskih »ferrat« in njihova porazdelitev po težavnostnih stopnjah. S tem v zvezi naj še enkrat omenim Klinarjev prispevek v Planinskem Vestniku št. 7 in 8/1973. Onim, ki jih posebej zanimajo dogodki prve svetovne vojne, bo ustregel nadvse posrečen vodnik k popriščem dolomitske vojne (Führer zu den Schauplätzen des Dolomitenkrieges), kjer nas avstrijski major, seveda sedanjí, Walter Schaumann, vodi po zgodovinskih in hkrati planinskih poteh nekdanjih bojišč vzhodnega dela Dolomitov. Knjižica je izšla v založbi Foto Ghedina, Cortina d'Ampezzo, v nemški in italijanski izdaji. Tudi za zemljevide v merilu 1 : 50 000 ne bo težav. Poleg nekoliko dražjih vojaških specialk si povsod v Italiji lahko nabavimo zemljevide Dolomitov založbe Tabacco, Udine. Za našo pot prideta v poštev lista 1 in 4, vsak po 600 Lit, z mnogimi podatki, ki so pomembni za planinca na poti. Od zemljevidov 1 : 100 000 naj omenim le znane zemljevide založbe Freytag-Berndt, našo pot bomo lahko vso sledili na listu številka 17.

ln še o knjižici, kamor bomo pritiskali žige planinskih postojank. V nji so kratek opis poti, podatki o vmesnih časih, orientacijska skica in vzdolžni prikaz višinskih razlik. Radevolje vam jo pošljejo brezplačno. Pisati je treba le na naslov: CAI – Sezione di Belluno, presso Azienda Autonoma di Soggiorno e turismo, Via Matteotti 3, 32200 Belluno. Lahko pa jo dobite tudi na samem začetku poti v hotelu pri Lago di Brajes. Tudi značko prejmejo za spomin na prehojeno pot planinci brezplačno.

NOVAKOV ROVT

ING. DUŠAN KRAPES

K

adarkoli stopiš v ta konec prelepega gorenjskega kota, podnevi, ponoči, v soncu, v snegu in celo v dežju – je lepo. Le za meglo ne morem reči, ker je tod še nisem doživel. Bržčas utegne imeti tudi ona svoj čar, če ni pregosta.

Na koncu položne brežine čepi hišica »Kiki na encijan«. Zakaj ravno »Kiki« – ne vem. Zakaj na »encijan« pa vem. Na senožeti pod kočico in krog nje je toliko encijanov, kadar je njihov čas, da se jih težko ogibaš. Ta vikend je res vikend. Vsaj po mojih skromnih pojmi. En sam prostor združuje kuhinjo, jedilnico in spalnico z dvema pogradoma. Za silo pa bi se še kaj našlo za spanje na klopi ali na podstrešju. Na tej »vikendici« je domač umetnik na lesenem opažu tako živo upodobil vrsto encijanov, da čmrliji nenehno obletavajo in silijo v čašice in šele po nekajkratnem poskusu uvidijo, da obletavajo naslikane. Kdo ve, če bi slikarju-modernistu uspelo čmrlija tako zapeljati?

Sedeč pred hišico na odprti verandi se na levi ustavi oko najprej na Debeli peči, sledi Lipanjski vrh in Okroglež, no, saj veste – levo nad Krmo. V tej smeri ne moremo več. Nagajiva, oblata in kosmata Predgora stoji ravno tako, da nam zastira pogled v tisti smeri. Preskočimo na levo verigo iznad Kota, ki jo začena vprav Predgora. Ta, nebodijetrebna, zakriva tudi bližnji Macesnovec. Nato pa zablešči v vsej svoji razkošni lepoti na rahlo ukrivljeni široki hrbet Rjavine. Pod njo je v vsej svoji pošastni podobi Pekel. Kdor ga je že kdaj skusil, bo rad priznal, da je zaslužil to ime. Nadalje s pogledom proti desni zadenemo iznenada na Vrbanovo špico. To skrivnostno stožčasto goro z zaobljenim vrhom dopolnjuje bližnji Begunjski vrh. Za obema le slutimo Triglav. Le delček hrbta tja proti Luknji ga rahlo izdaja. Čudovito panoramo zarobi na desni Cmir, odtod najlepši med najlepšimi. Široka pravilna piramida je podobna božanski, recimo, Keopsovi. Pa ne da bi faraoni prenesli semkaj svoje poslednje bivališče? To so seveda le »ta goli« vrhovi. V resnici se panorama konča s tega zornega kota z močno kosmato Mlinarico in Črno goro. S tega opazovališča izpred kočice nam krije hrbet Repikovec doma z Mežakle. Kota 831 m pa ne pove prav dosti. Uganili pa ste, kje smo, kaj ne? Prav tam, kjer se moramo dokončno odločiti, ali čez Kot ali čez Krmo v Triglavsko okolje.

Takole v ležalniku izpred hišice strmimo v vas velike – mi mali. Vedno ste lepi, veličastni, grozeči in vabeči hkrati – ob vsakem vremenu. Srce nenehno sili v vašo bližino, ki zglajuje vse človeške dolinske grdobije in nas dela plemenitejše – vsaj začasno.

Posebno ti, Vrbanova špica, si mi na čuden način pri srcu. Naj te vidim v prsi, v hrbet ali v boke.

Okrog take kočice je vedno kaj za postoriti. Nažagati in nacepiti drva, poribati sobico, pospraviti pograde, prinesiti vodo. Da, prinesiti vodo. To je tod problem. To je senčna stran »Kikija na encijan«. Najbližji studenček je Stara jama – no, kakih deset minut proti Mojstrani. Toda v sušnem času boš dolgo čakal, da se kaj nateče. Pri Biščku je tok v korito zelo močan in ne presahne nikoli. Toda to je v Zgornji Radovini. Med brati bo do tja kake pol ure. In po kakšni strmini boš rinil nazaj? Ko takole nosiš kakih deset litrov ali več, kakor pač veš in znaš, ti pride za gotovo na misel tista narodna pesmica. Saj jo poznate! Mar ne?

Ne bom se možila na v'soke gore!
Ne bom je nosila na glav'ci vode.

Pa kapnico, če studenčnice nočete nositi. To je senčna plat »Kikija na encijan«. Ali pa tudi ne! Sicer bi ta rovt morda že preveč »povikendali«. Vsak sosed, naj bo še tako dober, zbije veljavo vikenda, kadar si žejen samote.

Pred vojno so »kraljevi« staremu Novaku ponujali lepe denarje, da bi tod postavili svoje letno bivališče. Pa je stari – trda gorenjska grča – rekel v visokem tenorju: »Ne, ne dam!« Preselili so se potem tja na Mežaklo.

Ta nenavadna panorama, ki jo vidiš izpred te kočice, je sestavljena kar iz treh oziroma, če še Cmir pritegnemo, iz štirih skoraj vzporednih gorskih verig. Pa ne, da bi tista Američanka ob pogledu na to panoramo, vzkliknila kot ob pogledu na Martuljkovo skupino: »Kaj si Slovenci delate toliko stroškov za te kulise?« Takih kulis – draga moja – imamo več. Žal, ne poznam še vseh. Tak je Novakov rovt.

SONCE

META ROTOVNIK

I.

*Moj oblak je postal travnik.
Mravlje grebejo vame in me polagajo proti soncu.
Ovce se pasejo brez pastirja,
megla jih stiska na rob brezna
jutri se bom vrnila v oblak in skrila sonce.*

II.

*Na vse poti
je nasul veter oblake.
Sonce je plegalo v reki.
Bila je zelo umazana.
Ljudje so ga iskali po vseh cestah.*

III.

*Zelen nasmeh sonca
v samoto ptičevih kril,
nad mrtvimi vejami.
Nikamor več ne more.
Gnije in se utrujeno smehlja.*

IV.

*Danes je jutro pelo svetlobo.
Preglasilo je cesto.
Za svojo pesem je izpilo trave,
se pretočilo v reko
in razširilo v veje.
Zorelo je v žita
in rastlo v gore.
Potem se je utrujeno naslonilo na veje,
se umilo v reki
in odpadlo.*

*Vsako noč me sonce raztrga.
Vetrov prah pade na vrh.
Moje trave pijejo nebo
in v samoti se vračajo vame semena.
Na zapuščenem travniku polegajo oblaki.*

*Najlepši je pogovor sonca in vej
modra reka se razcepi v zelene niti
in odšumi proti morju.*

*Krog velike svetlobe
je prepletel veje
prekril trave
izrinil reko
pobelil kamne...
Ležal je pred človekom
in človek ga je prestopil.*

NAŠE VZGOJNO IN IZOBRAŽEVALNO DELO

P

laninska organizacija mora zaradi svoje pestre in obsežne dejavnosti sistematično razvijati in pospeševati vzgojo in izobrazbo svojih članov.

Danes združuje 127 planinskih društev in šteje nad 73 000 članov, med katerimi je 32 000 mladih ljudi, pionirjev in mladincev do 25. leta. To pomeni, da se naloge planinske vzgoje in izobrazbe širijo, da vedno bolj postajajo del šolanja in oblikovanja našega mladega človeka. To obenem potrjuje, da je Planinska zveza Slovenije imela prav, ko je leta 1968 zaupala vzgojno-izobraževalne naloge posebni komisiji. Bilo bi napak, če bi ne upoštevali dejstva, da je na te naloge mislilo že SPD med obema vojnama in jih v skladu s tedanjimi razmerami izpolnjevalo z občasnimi tečaji: za plezalce, za smučarje, za osebje planinskih domov itd. Nekatere vzgojno-izobraževalne naloge so imeli v svojem programu tudi drenovci. Končno je že prvi statut slovenske planinske organizacije iz leta 1893 pokazal na kulturne, raziskovalne in znanstvene naloge in se s tem pridružil vsem drugim planinskim organizacijam po svetu. Prav zaradi tega so naši in tuji planinski ideologi oklicali planinstvo za »najiminitnejši šport 19. in 20. stoletja«, oznaka, ki v svetu danes pridobiva na pomenu zaradi izrabe prostega časa, oziroma problematike aktivnega dopusta v naravi in vsega, kar je z njo v bližnji ali daljni zvezi. Organizacija takega značaja je spričo svojega razvoja morala začeti z vzgojno-izobraževalno dejavnostjo, da bi izpolnjevala svoje naloge v telesni in duhovni kulturi, v bogatenju, oblikovanju in aktivizaciji današnjega človeka ter s tem krepila svoj družbeni pomen.

V petih letih svojega obstoja se je komisija za vzgojo in izobraževanje s svojim delom uveljavila in pri tem naletela na vrsto problemov, ki se jih bo treba odločno lotiti, če hočemo, da ne bomo ostali pri polovičarstvu, da naloge komisije ne bodo ostale v rokah nekaterih entuziastov.

Ponovimo še enkrat, katere so te naloge:

- doseči sistematično organizirano vzgojo in izobraževanje, ki bo oblikovala takega planinca, alpinista in reševalca, kakor je določeno v prvih členih statuta PZS;
- voditi, usmerjati in usklajevati vzgojno-izobraževalno in vzgojno delo pri vseh specifičnih dejavnosti, ki so sestavni del enotne planinske vzgoje;
- po dosedanjih izkušnjah sestaviti za nadaljnje delo. Osnova za vzgojno in izobraževalno delo je program za planinsko šolo in mladinske vodnike;
- učni programi za posamezne dejavnosti vsebujejo učno-izobraževalne cilje, učno vsebino v težah, število učnih ur, didaktična navodila in praktične vaje za vsak predmet oziroma vzgojno-izobraževalno enoto.

Komisijo za vzgojo in izobraževanje sestavljajo vodje, ki so odgovorni za vzgojo pri drugih komisijah in predstavniki vseh slovenskih meddruštvenih odborov (Koroška, Maribor, Celje, Zasavje, Ljubljana, Gorenjska, Primorska in Dolenjska).

Od 14 komisij Planinske zveze Slovenije se jih kar osem bavi tudi z vzgojno dejavnostjo.

Vzgojno in izobraževalno delo po komisijah poteka sicer samostojno, vendar v skladu z navodili, smernicami in programi, ki temeljijo na določilih o planinski vzgoji in izobrazbi.

Kaj nas najbolj tare? Manjkajo nam predvsem kadri, prostori in sredstva. Velja posebej poudariti, da se je pojavil kadrovski problem, ker nimamo sredstev za osnovno nagrajevanje.

Vse, kar je v zvezi z vzgojo, opravljamo z amaterskimi kadri. Ti sodelujejo na naših tečajih, ko izrabijo svoj dopust ali prosti čas.

Ostanki pogorele koče Petra Skalarja

Foto Joco Balant

Po strokovnosti in po pridobljenih nazivih se planinska vzgoja razporeja na posamezne komisije PZS in to, kakor sledi:

Mladinska komisija (MK):

V okviru te komisije je možno pridobiti naslednje strokovne nazive:

– **pionir planinec (PP):** zajema mladino od 7 do 14 let. S stopnjevanjem tehničnih in teoretičnih pogojev za pridobitev bronaste, srebrne in zlate značke uvajamo bodočega mladega planinca na planinski svet in seznanimo z vsem tistim, kar bo rabil za varno hojo v gore.

Letno imamo na tej stopnji ca. 3000 mladih. Akcijo usmerja MK PZS – realizirajo jo MO PD s svojimi mentorji, največ prosvetnimi delavci.

– **palninska šola (PŠ):** Želimo, da bi vsi, ki stopijo v planinsko organizacijo, dobili napotke za vsestransko varno hojo v našem alpskem svetu.

Program je podoben šolskim programom v drugih alpskih deželah. Šolo organizira mladinski odsek z odseki planinskega društva in njegovega upravnega odbora.

Absolventi šole v Sloveniji prejmejo enotne značke in potrdilo. Šolo koordinira komisija za vzgojo in izobraževanje, ker je prerasla naloge MO. Letos je končalo šolo 4000 članov naše organizacije

– **Mladinski vodniki (M):** Delimo jih v tri kategorije:

– **vodnik za poletne razmere.** Pogoj za pridobitev tega naziva je udeležba na 10-dnevnem vodniškem tečaju v poletnih pogojih, ki poteka po sprejetem programu.

Tečaja se lahko udeleže mladinci, ki izpolnjujejo pogoje in so izpolnili 16 let. V zadnjem času v te tečaje prijavlja vse več absolventov planinske šole.

Poleg teoretičnih in praktičnih znanj se po programu slušatelji uvajajo tudi v osnove organizacijskega dela.

Tečaje za mladinske vodnike (MK) v poletnih razmerah organizirajo poleg mladinske komisije (MK) še področni odbor planinskih društev in močnejša planinska društva. Letos je ta tečaj končalo 180 tečajnikov.

– **mladinski vodnik-mentor:** Pogoj za pridobitev tega naslova je udeležba na 10-dnevnem tečaju, ki se ga lahko udeleže samo prosvetni delavci, študentje pedagoške akademije, slušatelji Filozofske fakultete, dijaki Pedagoške gimnazije in njim

sorodnih šol. Program upošteva, da imajo tečajniki pedagoške izkušnje za delo z mladino. Težišče dela na tečaju je na praktičnih znanjih. Predela se snov, predpisana za tečaj MV. Letos je ta tečaj opravilo 45 slušateljev. Mentorja, ki se izkaže pri delu svojega PD, lahko PD predlaga za podelitev mentorske vodniške značke in diplome.

– **mladinski vodnik za zimske razmere:** Pogoji za pridobitev tega naslova je udeležba na 10-dnevnem tečaju v zimskih razmerah. Tečaja se lahko udeležijo le absolventi poletnega vodniškega tečaja (mladinski vodniki, mentorji). Težišče dela je na praktičnem delu v zimskih razmerah (smučanje, uporaba cepina, derez in vrvi). Ta tečaj lahko organizira po sprejetem pravilniku le mladinska komisija. Trenutno imamo 480 MV, v letu 1973 smo dobili 30 novih vodnikov.

Po polletnem uspešnem delu lahko kandidata matično PD predlaga za dodelitev značke in diplome za MV. Pogoji je starost 18 let.

– **instruktor planinske vzgoje (IPV):** Pogoji za pridobitev tega naslova je udeležba na 8-dnevnem instruktorskem seminarju.

Udeležijo se ga lahko mladinski vodniki, alpinisti in mentorji, ki izpolnjujejo sprejete pogoje, so stari najmanj 20 let in obvladajo snov za mladinske vodnike.

Po tečaju mora tečajnik nekaj časa delati v svojem društvu, pripraviti seminarsko nalogo o dodeljeni temi in mora nalogo tudi zagovarjati.

To je najvišji strokovni naziv pri mladinski dejavnosti.

Tečaje prireja po potrebi MK. Zdaj imamo 60 instruktorjev.

Njihovo delovno področje je republiško vzgojno delo, planinske šole i. dr.

Poleg navedenega prireja MK še izpopolnjevalne seminarje v poletnih in zimskih razmerah za absolvente tečajev za MV in za instruktore planinske vzgoje. Veljavnost naziva je vezana na obvezno udeležbo pri teh seminarjih. Namen seminarjev je obnavljanje snovi in uvajanje inovacij v učne programe.

Komisija za varstvo narave (KVN):

V okviru te komisije je možno pridobiti naslova:

– **gorski stražar:** Pogoji za pridobitev tega naslova je udeležba na dvodnevem seminarju. Udeležijo se ga lahko oni, ki izpolnjujejo predpisane pogoje, so po možnosti končali vsaj planinsko šolo in so stari 16 let.

Seminar se sestoji iz teoretičnega in praktičnega dela. Po uspešni preizkušnji se podeli udeležencem izkaznica in znak.

Seminar lahko organizirajo PD, vendar s pristankom komisije (KVN).

Gorski stražarji opozarjajo obiskovalce gora na varstvo favne in flore, na varstvo narave in okolja.

Snov, predpisana za ta naziv, se pridružuje vsem tečajem v okviru MK in AK, vendar se trajanje tečaja primerno podaljša.

– **instruktor varstva narave:** Za pridobitev tega naslova prireja navedena komisija občasne tečaje. Tečajniki morajo obvladati snov za gorske stražarje, biti stari vsaj 20 let in imeti veselje do vzgojnega dela.

Komisija za planinska pota:

Ta komisija prireja svoje seminarje po potrebi z namenom, da vzgoji dovolj dobrih markacistov za markacijske odseke.

Udeležijo se ga lahko oni, ki so stari vsaj 16 let in so končali vsaj planinsko šolo.

Snov s teh seminarjev se predava na vseh tečajih MK in AK, vendar se tečaji primerno podaljšajo.

Kulturno-literarna komisija (KLK):

Ta komisija prireja svoje področne in republiške seminarje za mlade pisce, fotografe in likovnike na planinsko temo redno vsako leto. Za te tečaje je treba imeti določene pogoje, predpisano starost in planinsko šolo.

Snov s teh seminarjev se predava na vseh tečajih MK in AK, vendar se tečaji primerno podaljšajo.

Gospodarska komisija (GK):

Za pripravo planinskega gospodarskega kadra prireja ta komisija:

– **Seminar za oskrbnike planinskih postojank:**

Na seminarju se udeleženci, zvečina dolinski gostinci, pripravljajo na oskrbniško planinsko delo.

– Seminar za gospodarje planinskih postojank:

Za gospodarjenje s planinskimi postojankami je treba poznati potrebe obiskovalcev in imeti do njih primeren odnos.

Zaželeno je, da kandidati za oba seminarja obvladajo snov planinske šole. Oba seminarja organizira komisija po potrebi.

Komisija za alpinizem (KA):

V okviru te komisije je možno pridobiti naslednje strokovne nazive:

– Alpinist-pripravnik:

Zajema mladino nad 16 let starosti. Pogoji za pridobitev tega naziva je planinska in alpinistična šola (alpinistično šolo prirejajo alpinistični odseki po enotnem učnem programu) ter najmanj 3 plezalnih vzponov v spremstvu člana-alpinista. Alpinistična šola da slušatelju vse osnove za gibanje v gorskem brezpotju.

Alpinistično šolo opravi letno ca. 150 tečajnikov.

Vsakega pripravnika, ki izpolni predpisane pogoje, komisija za alpinizem za tekoče leto tudi registrira.

– Alpinist-član:

Naziv lahko pridobi pripravnik po izpolnjenem 18. letu, če izpolnjuje tudi vse druge, s posebnim pravilnikom predpisane pogoje in ima najmanj 30 vzponov v 4 letih.

Naziv podeljuje komisija za alpinizem.

Trenutno imamo 520 alpinistov. Letno je sprejetih ca. 30 alpinistov.

Komisija za alpinizem registracijo alpinistov podaljšuje vsako leto, če alpinist član izpolnjuje pogoje.

– Instruktor alpinizma:

Pogoj za ta naziv je poseben sedemdnevni seminar ki ga po potrebi organizira komisija za alpinizem.

Kandidat za ta naziv mora izpolnjevati pogoje po posebnem pravilniku.

Po seminarju mora tečajnik nekaj časa delati v svojem alpinističnem odseku, pripraviti na dodeljeno temo seminarsko nalogo in mora to tudi zagovarjati. Njihovo delovno področje so republiški tečaji in alpinistične šole.

Enkrat letno prireja KO za instruktore izpopolnjevalni tečaj, na katerem se instruktorji seznanijo z novostmi plezalne tehnike in z novimi vzgojnimi metodami. Udeležba na izpopolnjevalnih seminarjih je obvezna in pogoj za podaljšanje naziva.

Zdaj imamo 48 inštruktorjev.

Vodniška podkomisija (GV):

Za vodstvo skupinskih izletov in tur ter za vodstvo posameznikov po nadelanih poteh, v plezalnih smereh in na visokogorskih smučarskih turah so potrebni gorski vodniki.

– vodniški aspiranti:

Pogoj za pridobitev tega naziva je določen planinski aktivni staž in vsaj dveletna pripravniška doba, v kateri vodnik pripravnik (aspirant) deluje v gorah skupno z vodnikom, opraviti mora poletni in zimski vodniški tečaj itd.

Tečaje prireja po potrebi vodniška podkomisija.

– gorski vodniki:

Pogoj za pridobitev tega naslova so opravljeni izpiti po posebnem programu, poznavanje gorskega sveta in popolno znanje vodniške tehnike za pogorje, za katero se vodnik verificira. Vodniški izpiti se opravljajo pred posebno izpitno komisijo. Organizira jih vodniška podkomisija.

Zdaj imamo približno 80 registriranih vodnikov.

Komisija za gorsko reševalno službo (GRS)

Vzgojno dejavnost te komisije dodatno usmerja še pravilnik o GRS. GRS ima naslednje strokovne nazive:

– **pripravnik GRS:** Člani planinske organizacije, ki obvladajo planinske in alpinistične spretnosti in znanja, ki imajo za seboj določen planinski staž, ki imajo določene izkušnje in moralne kvalitete, se lahko kot pripravniki sprejmejo v GRS.

Kot pripravniki morajo opraviti vsaj en poletni in en zimski reševalni tečaj, reševalne vaje in aktivno sodelovati v GRS.

Kot pripravniki dobe začasno reševalno izkaznico. Zdaj imamo približno 80 pripravnikov GRS.

– Član GRS:

Najkasneje v 4 letih mora pripravnik pridobiti pogoje za sprejem v članstvo GRS. Pred enotno republiško izpitno komisijo, ki jo imenuje komisija za GRS, mora opraviti teoretične in praktične izpite iz reševalne in transportne tehnike, iz prve pomoči in organizacije GRS.

Matična reševalna postaja kandidata, ki izpolnjuje vse pogoje, predlaga komisiji GRS za sprejem v članstvo. Ta ga registrira in mu podeli značko GRS.

Vsi člani GRS morajo vsako leto opraviti reševalne vaje, vsaki dve leti pa obnoviti izpite iz prve pomoči in reševalne tehnike. Član, ki neopravičeno zanemari navedene obveznosti, se izključi iz organizacije.

Tečaje vaje in izpite za člane in pripravnike organizirajo reševalne postaje s sodelovanjem enega ali več instruktorjev GRS, ki jih praviloma imenuje komisija za GRS. Zdaj imamo 434 članov reševalcev.

– Vodnik lavinskega psa:

Član GRS, ki ima veselje za delo z lavinskimi psi in ima primerne psa, se na 3 tečajih izšola za vodnika lavinskega psa.

Znanje, tehnika in kondicija se vsako leto kontrolirajo.

Celotno vzgojno izobraževalno delo poteka po posebnem programu. Če vodnik izpolnjuje pogoje, se za tekoče leto registrira in uvede v seznam. Tečaje in seminarje za lavinske pse in njihove vodnike prireja komisija GRS.

Vodnik lavinskega psa dobi posebno dodatno izkaznico, lavinski pes pa kakovostno značko.

Zdaj imamo 28 vodnikov lavinskih psov.

Instruktor GRS:

Vodja vsega vzgojnega dela v GRS je instruktor. Izbirajo se iz vrst dobrih teoretikov in praktikov med člani GRS.

Opraviti mora poletni in zimski instruktorski tečaj GRS in izpite. Vsakoletni seminarji skrbijo, da se učni programi dopolnjujejo in snov obnavlja. Udeležba na dopolnjevalnih in obnovitvenih seminarjih je obvezna in pogoj za podaljšanje naziva.

Tečaj in seminar za inštruktorje organizira komisija za GRS.

Zdaj imamo 19 instruktorjev GRS.

Usklajeni učni programi in uvedba šolanja po stopnjah je pripomogla, da je izbira za posamezne stopnje šolanja vse bolj načrtna in natančna. Posledice tega smo

Dan planincev 9. IX. 1973 Na vrhu Prestreljenika

Foto Joco Balant

opazili zlasti na tečajih za MV in alpinistične pripravnike. Znanje tečajnikov se izboljšuje.

Ker še nismo izdelali meril za nagrajevanje in ocenjevanje instruktorskega kadra, je začelo zanimanje za vzgojno izobraževalno delo upadati, vendar je za zdaj o osipu strokovnega kadra še težko govoriti, saj v svojem ožjem krogu skoraj vsi s planinsko aktivnostjo nadaljujejo. Seveda pa zaradi objektivnih vzrokov nekateri z instruktorskim delom prenehajo ali tudi za vselej opuste: npr. zaradi kadrovskega roka, poroke, preselitve, študija ipd.

Največ kadra potrebuje mladinska komisija, saj bi pri sedanjem številu mladine morali v prihodnjih treh letih današnje število vodnikov, mentorjev in instruktorjev potrojiti.

Za alpinistično in reševalsko vzgojo je instruktorskega kadra dovolj, seveda le v večjih krajih.

Vso našo vzgojno izobraževalno dejavnost moramo seveda opraviti v gorah. Žal med planinskimi postojankami nimamo objekta, ki bi ustrezal zahtevam planinskega šolanja v poletnih in zimskih pogojih oziroma, ki bi ga lahko vzeli iz fonda naših objektov za šolske potrebe.

Če bomo v prihodnjih letih dohajali družbena dogajanja, moramo računati z organizacijskim porastom planinstva, z njegovimi obveznostmi spričo velikih sprememb v družbi, proizvodnji, tehniki itd.

Stvari ne bomo obvladali, če ne bomo uveljavili enotnih pogledov na planinsko osnovno vzgojo, na vzgojne metode in oblike. Smiselni, družbeno koristen napredek planinstva mora danes temeljiti tudi na pedagogiki, na sistematičnem telesnokulturnem izobraževanju, na psihologiji in sociologiji. Če pa hočemo to doseči, moramo poskrbeti tudi za didaktična in materialna sredstva, potrebna za planinsko vzgojo in izobrazbo. Ta pa je po svojem zgodovinskem nastanku in razvoju najtesneje povezana s patriotično vzgojo, s pripravljanjem mladega človeka na aktivnost v družbenem življenju, z mednarodnim pomenom planinstva in – ne nazadnje – z njegovim narodnoobrambnim pomenom.

Komisija za vzgojo in izobraževanje

SAM V VERTIKALI – V AMERIŠKI DIRETTISSIMI V DRUJU

Yean Claude Droyer je 17. in 18. avgusta 1971 prvi sam preplezal direktno amerikansko smer v zahodni steni Aiguille du Dru. Ta »solo« je tudi za tiste, ki niso poskusili najtežjih smeri v Mt. Blancu, izredno plezalsko dejanje, zato navedimo nekaj iz Droyerjevega članka (La Montagne 1973/1):

Zvečer je lahkega srca hitel pod steno, ves zatopljen v orjaško piramido, ki si je od časa do časa pripenjala perjanico nenevarnih meglic. Nobenega strahu ni občutil. Zdelo se mu je, kot da ni tisti, ki se bo jutri zjutraj sam brez vsake asistence spoprijel z najtežjo smerjo v Druju. Vse je bilo tako vsakdanje, delo in misli; pregledal je opremo, si uredil bivač, si pripravil večerjo. Vsakdanji gibi so urejali skromno udobje. V tej divjini so imeli svojo posebno vrednost in vir globokih užitkov. Mehka toplota spalne vreče je odgnala neprijazni hlad, bila je razkošnejša kot sanjska palača iz tisoč in ene noči, lakota se je ob kosu sira spremenila v radost: »Jutri bom trdo preizkušen, sprejel bom igro z navdušujočimi in obenem trdimi pravili, ob njej bom pozabil na vsakdanje življenje, na ves svet, ves se bom potopil v površino granita, s prsti in z nogami bom stopil v popolnoma drug svet, v sanje, ki postajajo resničnost, v sen, da bom čisto sam premagal ta orjaški trikotnik iz napočenih ploskev, v svet, ki se mu lahko prilagodiš, če ga natančno pregledaš in mu slediš z ostro pozornostjo. Le zakaj igra človeka ne spremlja tudi po otroških letih, zakaj je privilegij mladosti? Razum in moralne zakonitosti človeku kratijo lepoto in občutljivost za doživetje sveta.«

»Le zakaj sem prišel sem gor, da se sam izgubljam v višavah, kjer je vse tako lepo in zanosno. Žene me globoka želja, da videm brezplodnemu nemiru doline s površnimi odnosi med ljudmi, kjer se človek v množici počuti sam. In da napravim konec temu cincanju, ali bom šel sam v Dru ali ne, da se znebim nemira pred dejanjem, ki me je vsega prevzelo.«

SONCU IN PRAGOZDU NASPROTI

PETER VOVK

Z

ima in mraz sta prinesla v kočevske hribe posebne lepote in čare. Pokrila sta zemljo in drevje s snegom, gosto zapadlim, čisto belim snegom. Če je bil mraz le preoster, je naša smučina peljala v visoki gozd, kjer ni bilo vetra. Zavetje smo imeli tudi v podzemeljski jami imenovani »Močvirna jama«. Drevje je bilo oblečeno v bele, hermelinaste plašče. Snežne siničke, ki se tik pred snegom pojavijo v nižinah, so obletavale drevje kot velike, redke, debele snežinke.

Omamljena od lepote prvega snega sva s prijateljem drsela na smučeh. Vsako leto ista pot, vsako leto nova, drugače obdelana s snegom. Moja romarska pot. Za nama je ostala gozdarska pristava. Pot se je dvignila v gozd in se vijugala med skalami in drevjem do ovinka prve mestne ceste. Presekala sva ovinek in se po riži in snegu kobacala naprej do korit, kjer je tiho žlubodral izvir. Po bližnjici sva se po nekaj minutah znašla na ovinku četrte mestne ceste. Po polurni hoji sva prišla na vrh 17. oddelka, kjer se nama je nasmejalo sonce. Od tu naprej se je začelo tisto potovanje. Krepeke stopinje Francija pred menoj so mi vžigale mlado kri. Prijazno se mi je smehljala zasnežena zimska pot. Nebo je bilo čisto modro, opredeno s pajčolani oblakov. Drevje je bleščalo v stotisočih kristalih. Po stari jezdni poti se je odprl pred nama razgled na mogočno drevje, kjer so vmes kot žive orjaške sveče stali suhiji. Kako lep je zimski gozd! Te zdrave, mogočne, košate jelke, pokrite s snegom, smreke in bukve! Sredi globokega miru sva neslišno drsela naprej.

Ko tako drsiva po stari jezdni poti, nas pozdravi gorski javor, ki mu je v deblo zrastle v mladosti prva spodnja veja. Tako je dobil ročaj kot likalnik. Pravimo mu »likalnik«. Čudno oblikovano deblo in veje kljubujejo zobu časa. Srečava staro potlačeno bukev, ki moli od sebe debele veje in se s koreninami ovija okoli velike skale, v kateri je voda izdolblja koritce za vodo. Strela ji je odbila vrh. Napravila je dva nova vrha, ki rasteja naprej in strela naravnost izzivata. Pridrsava do jelke, ki je nekoč rastle lepo pokonci. Dosegel jo je vihar in vrgel čez skale. Kakor z eno samo roko se je obdržala z eno korenino na zemlji. Veje, ki štrlijo pokonci, so

In zakaj sam? Težko je odgovoriti, vsak osamljeni plezalec ima za svojo plezalsko osamo razloge. Morda je to nepremagljiva potreba po neodvisnosti? Do neke mere gotovo. Če plezaš sam, si sam odgovoren za vzpon in za svojo varnost, imaš popolno prostost, izbiraš in odločaš brez vsakega vpliva, med goro in teboj ni nikogar. Vendar to še ni vse. Morda veselje do romantičnega podviga? Skrajna popolnost – perfekcionizem ali kult volje – voluntarizem?

»Nedvomno vsakega nekaj. Po tolikem treningu in pri tolikšni stopnji plezalske tehnike so mi mnoge ture postale nekaj športni turizem ali mojstrske vaje. Če se pomerim z najtežjim, zadoščam globljam težnjam svojega bitja, ne iščem samo estetskega zadovoljstva niti ne neke nove gimnastične oblike. Tveganje, na katerega naletim sam, je na nivoju teh teženj. Solist bo težko pozabil opojnost, ki jo je doživel v plesu nad praznino, opojnost, ki je skoro ni mogoče doživeti na kak drug način.

In nazadnje: Rad bi spal v globokem miru gorskega sveta, ki ga motijo le nenadni krči materije okoli mene: plazno kamenje v ozebniku, igrača nespremenljivih zakonitosti, ki se ne menijo za človeka, če se izpostavi njihovim smrtnim zamahom. Kar je iskal, je našel.»

Amerikanska smer.

»Redko se v gorah zbudiš v prijaznem okolju, ni topline, miru kakor doma, nočni hlad neusmiljeno napada, vsenaokoli mračne stene. Tisto jutro pa je bilo vse tako preprosto, vse po notah, in že sem uprl svoj korak proti steni. Bilo je jasno jutro, po plateh se je odcejala voda in napolnil sem si čutaro. Kaj če bo skala mrzla in drsna? Privezal sem oprtnik na 7-milimetrsko vrv, ga postavil na poličko in začel. V začetku plezalski samotar še ni ogret, zato ga vznemirja navzočnost nevarnosti, zviija se v krčih ob misli, da ne sme narediti nobene napake, ta grožnja mu je pred očmi. Tehnika ga pomirja, vendar – živci imajo svojo pamet'. A treba jih je uravnovesiti, sicer ne bo uspeha.

Strah človeka hromi, mu žre moči in možnosti in usodni padec je blizu. Če pa ostane miren in priseben, mu ostanejo vse duševne in telesne moči.

ustvarile nova debla. Videti je kot harfa. Veter brenka na njo svoje melodije. V vrsti drug za drugim so zrastle novi vrhovi, štirinajst po številu.

Gozd je bil omrežen s čudovitimi sledmi v snegu. Divja mačka je nakazala svoja pota. Sled kune je drugačna, drugačna spet sled divje kure.

Veter je prav na rahlo otresal pršič z bradatih jelk in sivih bukev. Pršič se je vsul po čistem sončnem zraku v zlatih bleščavah. Osvežil mi je od mraza obriti obraz. Na vrhovih dreves se je posebno izkazal. Ni razgrajal kot burja. Od časa do časa je otresal beli puh. »Veter potepuh« je prisilil jelke, da so nama s svojimi dolgimi vejami mahale v pozdrav. Ta pozdrav ni bil vsakdanji. Dober dan ti želim, pragozd, sem sam pri sebi potihom rekel. Deviško čist si tudi pozimi.

Vse je bilo naenkrat polno romantične davnine. Že pot sama, ta edinstvena pot v zimski pragozd, me je vsega prevzela. Bila je polna mikavnosti za mladega človeka. Še lepši je bil pragozd v sivobeli obleki, kombiniran z zeleno barvo. Zakopan v sneg je bil čaroben. Spodnje veje mladega drevja je sneg globoko upognil in zametel. Mladovje je obdelal sneg v bele ozke stožce. Bilo je videti kot armada belo oblečenih vojakov, ki gredo skozi zimski gozd. Globina gozda je bila zaradi tega še bolj poudarjena.

Znašla sva se torej z vsem svojim žitjem in bitjem v pragozdu, v objemu sončnega dneva. Zunaj sijajne bleščave, znotraj prerod. Veter je nenadoma spremenil glas, veselo šumenje se je spremenilo v tiho šepetanje brez konca in kraja. Oko se ni naveličalo gledati neprstano s spreminjajočih kulis, ko sva se s Francjem pomikala po smučinah. Obiskala sva tudi prastaro jelko, visoko čez 40 metrov, med mlajšimi sosedami, ki pa so bile tudi stare 200 in več let. Marsikaj je videla v svojem življenju. Z ob časa je tudi z njo napravil konec. Ostal je le panj in letnice na njem. Pokukala sva še v Eleonorino jamo. Igra prirode nam je razodela lepo čudo kraškega sveta v pragozdu 800 metrov nad morjem. Stalaktiti in stalagmiti so se razgrnili pred nama v vsej svoji lepoti. Pozabila sva na zunanji svet. Okoli jame je ležalo vseprek nešteto prastarih jelk, smrek in bukev, pravo pokopališče preteklosti. Starost teh dreves sega v 1660. leto. Gole veje ležečih dreves so videti kot jelenje rogove, ki ga vsako leto odlaga divjad v ta košček deviško čiste prirode. Kraške skale in skalnati bloki, ki štrle iz zemlje, so poleti obloženi z mahom in se kakor grobovi vrste drug za drugim. Odmirajoča, še stoječa debla brez skorje, ki jo je uničil zob časa, so videti kakor stebri starega grškega hrama. Imitacija tega stebrovja je podoba pragozda. Polživa ali suha stoječa drevesa imajo v sebi izklesane luknje. Izklesale so jih žolne in detlji, iščoč žuželke in njihove ličinke. In glej, že nekdo trka po suhem deblu. Lepo

Pri vznožju težave ne segajo čez V+. Više gori v spletu počí in zajed proti veliki lévi v Druju težave zrastejo v VI., tam gre za vse. Ko sem zmagal najtežjo poč v podnožnem delu stene, se mi je zataknil oprtnik, nisem ga mogel potegniti za seboj. Moral sem po počí navzdol, naj sem se jezil ali ne. Medtem so štirje Čehi, ki so vstopili še v mraku, ušli daleč. Rešil sem oprtnik, splezal po počí navzgor, prečil po strmi 'atletski' prečnici in prišel tako pod prvo veliko oviro v steni: 40 m visoko zajedo, ki prehaja v navpično poč, zaprto s previsom. Šlo mi je bolj za to, kako bom oviro premagal, bolj kakor to, da jo bom. V prvih dvajsetih metrih si je pomagal z Dülferjevo tehniko, nato je imel namen splezati prosto. Samovarovalni klin je pustil za seboj 15 metrov ko je v previsu zagrabil klin in vpel vrv za novo varovanje. »Nadaljevanje v previsu je terjalo od mene vse. Varovanje je bolj moralnega značaja, moral sem vključiti baterije z visoko voltažo.«

Kljub temu je Droyer moral preboleti krizo. Ko je videl pred seboj nova »ključna mesta«, je omahoval in mislil na umik. Pomagala mu je le »moralna kondicija« in »psihična priprava« na največje težave. Pri tem je odkril vse možnosti svoje duševnosti, ki jih doslej ni poznal, ki jih še ni preskusil.

»Nagrada je prišla pred zmago,« piše Droyer. »Ko sem prišel pod veliko zajedo, ki drži proti 'previsni lévi', so se težave za eno stopnjo ublažile in plezal sem igraje, nisem se več varoval, popolnoma sem se zanesel nase, vedel sem, da zmorem vse. Radostno sem se vživel v ta kamniti svet, ki se je gnil v višino, v to mrtvo puščino, ki jo nekateri imenujejo nečloveško. Neverjetno, občutil sem popolno zadoščenje, telesno in duševno, v meni ni bilo tesnobe, ki utegne spremeniti življenjski zanos. Zapuščen svet? Kje pa! Dohitel sem Čehe, ki so bili že utrujeni. Z gesto sem jih poprosil za vodo in jo dotočil v čutaro, prav mi je prišla na bivaku, s katerim so seveda tudi Čehi računali.«

Potem je prišel zadnji kamin in zagozdeni bolvan, nato fantastična zajeda pod opranimi napuščí. Zdaj je vedel, da bo srečno izplezal, zato se je skrbno varoval, in seveda užival v ekstazi šeste stopnje nad globinami.

pisan detel, krepko pritrjen ob deblo, s svojim dolgim dletom (kljunom) teše strohnelo deblo.

Suhi bukovi orjaki s polomljenimi vejami in vrhovi so na gosto porasli s kresilno gobo vseh dimenzij in oblik. Kakor budistični templji so ti bukovi orjaki, obloženi z gobami, pokritimi s snegom. Kresilne gobe najdejo na trhlen lesu najboljšo hrano. Med suharji pa se vrstijo drevesa najbolj zdrave rasti, ki segajo do 45 metrov v višino. Rasla so v najaktivnejši dobi življenja, ko drevo najprej konča svojo rast v višino, rast v debelino pa traja še naprej. V tem obdobju zgradi drevo svojo ogromno lesno maso. Najstarejša jelka, ki je ni več, je imela 28 m³ lesa.

Ta veličastna drevesa, to deblovje, pomešano med odmirajoča drevesa raznih višinskih prelomov, ustvarja čudovito harmonijo med zrelo življenjsko dobo pragozda in zadnjo življenjsko dobo, značilno po počasnem upadanju življenjske sile. Ko tako s Francjem ogledujeva zgradbo pragozda, edinstveno lepoto divjine, zahajajoče sonce liže jelova in bukova drevesa. Lišaji kot palčki molijo svoje dolge brade z vej. Jelenjad stopa med pragozdnim drevjem po svoji vsakdanji poti. Ko sva se premaknila v drugo smer, se je iz tal dvignil črni trubadur – divji petelin in v nizkem, težkem letu odjadral v neznano. Ko se vračava po stari gozdni poti domov, opaziva tudi sledi divje svinje.

Drsela sva po smučini, od koder sva prišla. Zdelo se mi je vse kot zimska pravljica. Prastara pesem mi je prijetno božala uho. Simfonija, ki jo je uglasbil na veje veter, mi je dajala takt. V zimski prirodi je vse tako blizu, kar z roko bi dosegel vse. Med svetlobo in senco je v gozdu močan kontrast. Na soncu je preveč svetlobe, v senci je skoraj temno. Delala sva kratke zavoje, pa tudi krajše smuke z naglim zaviranjem. Srebrn, snežen prah se je kadil za nama. Za nama je ostala v snegu cikckasta proga. Mimogrede sva bila pod vznožjem hriba. Na mostu ob Rinži, ki je bila oblečena v belo, sva se ustavila in z žalostjo ugotovila, da je bilo prehitro konec bogatega zimskega dne. Doma pa sem razmišljal o tem, kaj je pravzaprav pragozd. Pragozd je v svoji pristnosti enkratna tvorba narave, ki se ne ponovi več, če je posegla vanj človeška roka in ga bistveno okrnila. Zato pomeni pragozd prvobitno, nenadomestljivo prirodno vrednost in dragoceno enkratno darilo matere narave. Pomeni torej svojevrstni naravni zaklad, ki ga ne smeš izkoriščati, če ga nočeš zapraviti. Dokler ga hoče človek ohraniti, ga sme izkoriščati samo za bogatenje svojega duha, za napredek znanosti o prirodi, tej darežljivi dobrotnici lepote in dobrot, a strogi učiteljici prirodoslovne resnice.

Noč v Druju.

Lahko bi bil izstopil iz stene še isti dan. Ko pa je iz vzhodne stene prestopil v zahodno in s tem zapustil ameriško smer, se je čutil preveč utrujen. Čemu tvegati, če pa je pri roki razmeroma udoben bivač na »nemški terasi«, če te ne priganja čas. »Zakaj sem neki vlekli s seboj opremo za bivač! Misel na spalno vrečo je bila sladka, prav tako misel, da bom sezul svoje premajhne mučilne čevlje... Čudovito!«

Zaspal je s soncem, a kmalu se je strahoma zbudil. Pogledal je na uro, 9.30! Toliko da ni zamudil dati znamenje prijateljem, s katerimi se je zmenil v Montenversu, da ga bodo čakali. In dal je »zeleno«, saj je šlo vse po sreči.

Naslednji dan so ga čakale še težke stvari, vendar se je kmalu ogrel in spet se ga je polastila opojnost popolnega mojstrstva, da jo je komaj krotil s primerno pazljivostjo.

Razmišljal je o radosti, da je sam v tej strašni steni, preplavljala ga je resnična slast, da je tako močan, gospodar nad previsi in brezdanjimi globinami; sproščen je brez strahu gledal, kako njegova vrv prosto niha nad prepadi; če bi padel, bi treščil na meli pod steno. »Občutil sem čudovito stanje, nisem bil več odvisen od zakona težnosti, pretrgal sem zvezo z zemljo.«

Ko je za kratek čas moral zaviti v severno steno, je pogrešal cepin in dereze, moral se je pregoljufati z gumaricami čez led in kmalu je bil na vrhu – sam, poln zanosa in radosti. Bil je ponos osvajačca in veselje, da je cilj dosegel, in morda tudi, da je ostal živ.

Potem je prišel spet sam na ledenik Charpoua, se opotekal mimo nevarnih razpok, dosegel Mer de Glace, dolino – kajti v zavetišču so vse postelje zasegli vodniki s svojimi klienti.

Veliko dejanje, ki ga opis morda ne doseže, vendar je značilen za vodilne francoske naveze.

ŽELEZNIČARJI - PLANINCI V VRŠCU

roči poletni dnevi so za nami in gorniki že delamo načrte za naslednjo sezono. Ob hladnih večerih pa se v marsikom od nas utrne spomin na pretekla doživetja. Ni jih bilo malo in vsako od njih je našlo v naših srcih svoj prostor. Vtisi so se izluščili iz spleta dogodkov, ki so se poleti vrstili z vrtočlavo naglico. Šele sedaj lahko privro na papir v celoto zaokrožene besede. Tisočeri postranski doživljaji so ostali v meglici splošnega razpoloženja, jedro pa je dobilo svojo pravo podobo, ki nas bo še dolgo spremljala.

Pot v daljni Vršac prav gotovo ni izjemen planinski podvig. V tem zapisu ne bo strmih sten, vrtočlavih prepadov, snežnih širjav ali gamsov in orlov na poti. In vendar je v Vršču nekaj planinskega le bilo. Vzdušje. Že to, da so se ljudje z vseh koncev Jugoslavije podali na pot v vojvodinsko ravnino sredi julija, oblečeni po planinsko, s težkimi nahrbtniki na ramah, v pravih planinskih čevljih, puloverjih in pumparicah, je nekaj pomenilo. Železničarji iz Niša, Novega Sada, Šida, Sarajeva, Skopja, Beograda, Zagreba, Ljubljane in Maribora so se zbrali na Vršačkem gorju, sredi najhujše julijske vročine. Tiste dni je bil Beograd najbolj vroče mesto v Evropi. Posebni vagoni iz vseh krajev Jugoslavije so se znašli v petek zjutraj na stranskih tirih beograjske železniške postaje. Po zvočniku je bil objavljen naš odhod in že smo odropotali preko Donave proti Vršču. Vojvodina se nam je predstavila kot neizmerno pšenično polje, le tu in tam je rasla koruza. Ob progi so se pasle gosi in krulili pujski, nikjer pa niti najmanjše sence, drevesa, zavečja – samo neizmerno sonce.

Že smo obupali, kajti v Vršac naj bi prišli čez pet minut, nikjer pa se iz neskončne ravnine še ni vzdignila niti najrahlejša vzpetinica. Nekateri med nami so se pričeli norčevati: »Počakaj, da potrgajo lubenice, pa bomo kmalu imeli cel kup hribov.« In že se je oglasila godba na pihala, po zvočniku je zadonela dobrodošlica. Tako smo bili presenečeni nad toplim sprejemom, da smo pozabili pogledati, kje so hribi. Šele ko smo se zvrstili v povorko in je pred nami zakoračila godba, smo opazili grič nad mestom in staro kulo na vrhu.

To je torej vse? No, vsaj v breg si bomo lahko pretegnili noge. In res se ni pozneje nihče pritoževal, da se po 14-urni vožnji ni dovolj »sprehodil«, Slovenci še posebej ne. Organizatorji so namreč prijazno priskrbeli tovornjak za prevoz nahrbtnikov in šotorov. Mi, »ta pravi planinci«, pa se nismo dali. Obdržali smo svojo kramo na plečih, češ – na Smarno goro mi pa že ne bodo peljali nahrbtnika s tovornjakom. Vršac pa je raztegnjeno vojvodinsko mesto in do tistega kuclja je bilo presneto daleč. Klamali smo po vročem betonu; spredaj godba, za njimi lahkonomgi neotovorjeni planinci iz drugih republik nekje na sredi pa mi, »ta pravi«, otovorjeni kot osli – in povsod naokrog samo ljubko sonce... Bili smo kot na razstavi, ljudje so nas prijazno pozdravljali in vzklikali »eto, Slovenci!«. Tedaj so se nam nahrbtniki takoj začeli zdeti lažji – postali so samo nekakšen zaščitni znak. Skozi mestni park in mimo stadiona (nogometnega, jasno) smo se pričeli vzpenjati, vendar je vročina dosegla svoje. Kar dvakrat smo »tankali«, preden smo ubrali senčno, razaledno pot proti taboru. Še sreča, da v tem času zorijo ringloji in murve!

Ko smo prišli na vrh »kuclja«, se je pred nami odprl razgled na celo vrsto podobnih gričev, ki jih je doslej »kula« zakrivala – tja do romunske meje in še čez. Tedaj smo pričeli zaskrbjeno ugibati, kje je naš tabor – na tej ali na oni strani »górja«. Na našo srečo je bil tabor blizu in šotori kmalu postavljeni. Vojaki so v svoji poljski kuhinji že skuhali kosilo, mi pa smo se preoblekli v prav nič planinske cunjice in se pričeli seznanjati z okolico in udeleženci. Pridno smo pili »kaficu« in »vočne sokove«, nekateri celo imenitno vršačko pivo in prav nič posebno vršačko vino. Skratka, žeje nismo bili pripravljeni trpeti. Vse priznanje gre organizatorju, ki je pri skromnih možnostih, vendar z dosti truda poskrbel, da res ničesar ni manjkalo. Po slovesni otvoritvi, ki smo jo udeleženci prestali kar na igrišču za mali nogomet, otvoritelji pa na slavnostno okrašenem odru, je sledilo splošno rajanje. Slovenci smo z znanci s prejšnjih zletov posedli ob slamatih balah v krogu in pričeli peti. Na srečo je bilo med nami nekaj članov železničarskega pevskega zbora, sicer bi nam slaba predla. Planinci iz drugih republik znajo veliko svojih narodnih in lepih planinskih pesmi, in nič čudnega ni, če je nam že zmanjkalo kitic za Terezinko, oni pa so jih, čeprav v okorni slovenščini, še kar naprej prepevali. Včasih me je bilo kar malo sram, da slovimo kot narod pevec, saj nam gredo z jezika še najbolj tiste pijanske, s katerimi na mednarodnem zletu res ne delamo časti slovenskemu planinstvu.

Naslednji dan so se pričela tekmovanja. Med prvimi je startala tudi ljubljanska ekipa AO. Z dosežki se ne moremo pohvaliti, vendar smo se na poti marsičesa naučili. Sprva smo se iz kucljev norčevali. Ko pa nam je ponekod zmanjkalo poti

pod nogami ali pa smo nepričakovano naleteli na markacijo v gosti, neizhojeni travi, potem ko smo se že eno uro vrteli v krogu, smo pričeli te »kucije« spoštevati. Že res, da so do vrha porasli z gozdom, vendar so izredno nepregledni in valoviti. Po sedmih urah nič kaj lagodnega sprehoda (oh, tudi koprive in trnje raste tam), smo le prišli na cilj. In popoldan smo postavljali šotore, streljali z zračno puško, vlekli vrvi in (razen Ljubljane in Maribora) tekmovali v malem nogometu. Nazaj grede so se naši sicer jezili nad NK Mariborom, ki se ni uvrstil v zvezno ligo, vendar bi z malo samokritike lahko priznali, da Slovenci pač nismo za nogomet. Večerna podelitev priznanj je pomenila razočaranje za naše – kaj bi ne, saj smo imeli s seboj v glavnem stare »zletnike«, mi mladi pa smo bili še prezeleni. Sarajevčani so imeli s seboj kar dober ducat mladih, ki jih imajo pripravljene za taka in podobna tekmovanja in tako so upravičeno osvojili prvo mesto. Zato je pripadla organizacija naslednjega zleta prav njim. Po končanem uradnem zaključku se je ponovno pričelo skupno ra(zgra)janje, ki pa se je to pot dosti prej končalo, saj smo bili že vsi zelo utrujeni.

V nedeljo so nas zbudili ob petih zjutraj in pričelo se je podiranje šotorov pospravljanje in poslavljanje. Ob devetih je namreč posebni vlak že krenil iz Vršca. Čika Ziko – vodja tabora je obenem tudi postajenačelnik in zato je bilo slovo od prijaznih domačinov toliko bolj prisrčno. Tudi v Beogradu poslavljanju ni bilo ne konca ne kraja. Z Zagrebčani smo se potem na dolgi poti spravili k maratonskemu petju in spet moram žal priznati, da smo Slovenci potegnili krajši konec. Tudi v Zagrebu smo se na dolgo in široko poslavljali, tako da sem doma skoraj rekla »doviđenja«, namesto dober večer.

Ce smo iskreni, je bilo poleg tistega na svidenje, vedno slišati še »na Romaniji« – tam bo namreč naslednji zlet planincev železničarjev Jugoslavije. In tega nismo rekli kar tako. Vtisi, prijetna doživetja, celotno srečanje, vse je bilo tako lepo, da smo vsi, ki smo se udeležili tega zleta, s prepričanjem govorili: »Na svidenje drugo leto na Romaniji!«

Sonja Hutter

VRTOGLAVICA

P

rimeri se, da bomo srečali ljudi, ki bodo tožili: »Zakaj se mi vrti v glavi, če pogledam v globine ali pa se zazrem v nebo?«

Vrtoglavica pač, bo menil sleherni, ne bo pa pomislil, da je vzrokov lahko kar precej. Fizične motnje in živčno obolenje sta samo dve možnosti. Oglejmo si jih skupno z drugimi nekoliko podrobneje!

»Nenadna vrtoglavica se me je lotila,« je pripovedoval nek turist. »Na hitro me je prijel, da nisem mogel več stati pokonci, pred očmi se mi je vrtelo, četudi sem jih zaprl. Že spotoma mi je bilo nekajkrat neprijetno, potem sem pa padel. Treba bo obiskati zdravnika.«

Pregled je pokazal, da moža ne muči nobena hujša bolezen, bil pa je preutrujen zavoljo dela in nezadostnega spanja. Očitno se z vrtoglavico ne smemo igrati. Če spremenimo način življenja, bo nevšečnost hitro minila.

Vzrok je tudi lahko splošna oslabeledost po prestani bolezni. Gripa ali daljša bolezen, ki jo spremlja vročina, se nas po bolezni radi spomnita z vrtoglavico. Pomanjkanje krvi v možganih pa tudi preobilica enako povzročita vrtoglavost, dalje naval krvi v glavo in povišan krvni pritisk. Posamezniki zatrjujejo, da je nagnjenost k vrtoglavici dedna, nanjo naletimo pogosto pri članih ene in iste družine. Tega pa doslej še nihče ni zanesljivo dokazal.

Motnje v organih ravnotežja.

Kdor je vrtoglav zavoljo okvar v ravnotežnih organih, utegne imeti poškodbe v možganih bodisi velikih bodisi malih ali pa je poškodovan labirint v notranjem ušesu. Na dlani je tesna medsebojna zveza z ušesom kar pomeni, da pri posebno občutljivih osebah nastane vrtoglavica že tedaj, ko pride v sluhovod nekaj tople ali še zlasti hladne vode. Na voljo so različne preiskovalne metode; ena izmed njih je vrtenje bolnika na vrtljivem stolu. Ko je temeljito vrtoglav, ugotovimo, koliko vrtljajev je bilo potrebno, da smo dosegli vrtoglavico, nakar podatek primerjamo s podatki o zdravih ljudeh. Izsledke je lahko opozorilo, ki omogoča sklepanje o morebitni skriti bolezni. Podobne preiskave je mogoče opraviti tudi z električnim tokom.

Vrtoglavica se javlja pri številnih obolenjih. Obolenja možganov, srčne bolezni in okvare v krvnem obtoku, bolezni ledvic in ušes so najpogostejši vzrok za vrtoglavico.

Po skupku pojavov po Menieru je prav vrtočglavica poglavitni in najznačilnejši pojav. Nasploh smemo šteti vrtočglavico k splošnim znakom bolezni, podobno kot vročino in povečani utrip srca. Ne pozabimo, da se začetek gripe ali nalezljive bolezni pri otroku včasih javi z vrtočglavostjo.

Vrtočglavica ima lahko svoj izvor v črevesnih nepravilnostih. Leno črevesje zadržuje strupene, telesu škodljive snovi, ki nastajajo s presnovo, in povzroča, da zaidejo v kri. Ta jih zanese tudi možgane, kjer povzročajo glavobol, slabo počutje in občutek vrtočglavice. Težave večidel minejo, čim dosežemo, da črevesje spet normalno dela. Planinci naj pazijo, da uživajo hrano, ki ne zapira.

Neprimerna očala, motnje vida in očesnih mišič, tudi lahko povzročijo vrtočglavico. Trajna uporaba neustreznih očal povzroča med drugim spremembo pritiska v notranjosti očesa, glavobol in vrtočglavica sta dve opazni posledici, ki povzročata negotovo, opotekavo hojo in ustrezno negotovo zadržanje na smučeh. Vrtočglavost zavoljo živčnosti in višine se pojavlja pri sicer zdravih ljudeh, pri katerih zdravniške preiskave ne najdejo nobenega organskega vzroka. S pravo živčno vrtočglavico imamo opravka takrat, ko se nas loti ob nenadnem pogledu v globino. Delavec na visokem odru pogleda nenadno na cesto in se mu zavrti pred očmi. Planinec je prišel na vrh gore, ozre se v globino, na vznožje gore, na pot, ki jo je prehodil brez težav in začuti, da ne stoji trdno. Popotnik v letalu, ki se ozre v globino ali pa obiskovalec gledališča, ki z galerije pogleda na sedeže v parterju in se mora nenadno oprijeti stene, sta oba vrtočglava zavoljo živčnih vzrokov. Znani so dobri športniki, avtomobilisti, ki se med vožnjo po strmini ali prek mostu, ki se boči visoko nad globino, ne smejo ozreti navzdol – takoj se jih loti vrtočglavica.

Očitno vse te osebe boleajo za vrtočglavostjo, ki nima nobene zveze s kako organsko boleznijo. Na srečo se na višino lahko privadimo, kot se privadimo hoji na ladji, ki jo gugljejo valovi. So pa tudi ljudje, ki so za hojo v gore trajno nesposobni, ker takoj dobe vrtočglavico. To upoštevajmo in ne silimo na pot ljudi, ki je ne bodo zmogli!

Kako se iznebiti vrtočglavice?

Če hočemo pregnati vrtočglavico, je treba zdraviti njene vzroke. Večidel gre za preproste stvari: prazen želodec, pa tudi prepoln, preobilica zaužitega alkohola, nikotina ali kave, pa tudi pomanjkanje spanja so vzroki, ki jih lahko odpravimo brez težav. Zadostuje, da smo zmerni ali da nekaj noči trdno spimo, pa bodo težave minile. V starosti je vrtočglavost pogosto povezana s poapnenjem žil možganskega krvnega obtoka, zavoljo česar kri v možganih ni v redu porazdeljena. V teh primerih rada pomagajo zdravila, ki jih predpiše zdravnik, in tudi kopeli. Z njimi zdravnik vpliva na krvni obtok v možganih bodisi neposredno bodisi preko okrepljenega delovanja srca ali splošne krepitve živčnega sistema.

Če napadi vrtočglavice ne pojenjajo, se torej zatecimo k zdravniku. To nam bo v dvojno korist: ugotovili bomo vzrok in ga odstranili, po drugi strani pa se ne bomo podajali v nevarnost, da bi doživeli nezgodo.

Prirejeno po članku dr. W. Schweisheimerja: »Schwindelanfälle am Berg« (Berg Echo).

Ing. P. Š.

JAPONSKI IZVIRNI ALPINIZEM

N

i treba biti rojen v Alpah, da postaneš velik alpinist. Poglejmo samo Angleže od Whymperja in Mumumeryja do Boningtona, da ne omenjamo drugih, ki so sredi 19. stoletja odkrivali Alpe in prvi ustanovili Alpine Club. A koliko je velikih alpinistov med meščani drugih narodov in tudi v našem!

Tako nekako začenja svoje razmišljanje o japonskem alpinizmu znani italijanski planinski publicist Fosco Maraini v RM 1972/2. Japonci imajo svojo Fudži, imajo svoje Alpe, ki jih evfemistično tako imenujejo, sicer pa imajo izvirno ime Nihon ali Arupusu. Geološka narava japonskega arhipelaga je taka, da njihove gore nimajo alpskih potez, čeprav so visoke sem in tja do 3000 m in še več.

Kljub temu so Japonci kot alpinisti navzoči po vseh velikih gorstvih na planetu, poleti in pozimi, v skalnatem svetu in na ledenikih. Prihajajo dobro informirani in odkrivajo marsikaj, kar domačini še niso, v Aziji, obeh Amerikah, Afriki, Grönlandiji, na obeh tečajih. Pridni so, sistematični, sredstev imajo dovolj in tako razvijajo za evropske pojme orjaško delavnost. Od leta 1950 do 1970 je zabeleženih kakih 300 japonskih ekspedicij: v Nepal 61, v Hindukuš 40, v Karakorum 9, v indijsko Himalajo 7, v Bhutan 2. V zadnjih treh letih pa so japonske ekspedicije še gostejše. Poleg tega

so v Alpah in drugod organizirali nekaj senzacionalnih filmskih podvigov na Col Sud (8000 m) v Everestu, na Mt. McKinleyu (6191 m).

V našem glasilu smo že velikokrat pisali o izrednem razvoju planinstva na Japonskem, ki je v neprestanem porastu še zaradi silovite urbanizacije, saj samo glavno mesto Tokio šteje 14 milijonov prebivalcev. Obstoje podatki, da je na Japonskem 4 do 5 milijonov ljudi, organiziranih v različnih društvih, ki vodijo svoje člane v gore, v naravo. To je prav tako presenetljivo, kakor japonska navzočnost v svetovni industriji, svetovni trgovini in mednarodnih financah. Presenetljivo, a obenem razumljivo za tistega, ki se bolj poglobi v vitalnost japonske nacije in ne ostaja v mejah evropske civilizacije – omejen in kratkoviden. Evropejci bi se morali oprijeti kulturnega ekumenizma in to uspešneje, kot je bil cerkveni, verski. Vse premalo poznamo Konfuceja in njegovo »vero«, ki ni samo moralka, nauk za duhovno ravnovesje, marveč tudi navodilo za uspešno življenje. Nič ni čudno, da so Japonci po narodnem dohodku takoj za ZDA. Najbolje, da si preveč ne domišljamo – nismo posrkali vsega človeškega mozga, evropski »nauki« – tako kaže – niso odrešilni za ves svet. V primeri s Kitajsko, ki jo zavira nekakšen kulturni narcizem, nekakšna »elefantiaza«, ki izvira iz prostora in števila, je Japonska bolj sproščena, in prav zato Azijcem lahko zgled. Ljubezen do gora na Japonskem temelji na kultu narave. Ito je pregnantno izrazil to dvojnost japonske vere – na eni strani človek, na drugi narava. »Vi (Evropejci) pravite: Boj je vse. Mi (Japonci) pravimo: Vse je bog.« Kaže, da to ni igranost z besedami, da je za tem nekaj več kot zapadnjaški trodelni model (bog-človek-narava), da gre na Daljnem vzhodu za globlje soglasje med človekom in naravo. Če govorimo o japonski ljubezni do narave, ne gre samo za nekaj običaj, temveč za korenine orientalske civilizacije, za čaščenje narave, za specifičen »japonski panteizem«. Narava zanje ni božja stvar, božji objekt, ne, v vsaki stvari, v vsaki senci je nekaj božanskega. Velik procent Japoncev se pri vsakem štetju izjavi za ateiste in za areligiozne – vendar to čaščenje narave preživi ateistični nazor in se povsod pojavlja v neki novi obleki, četudi v skromni ikebani ali v pojmu »dom«, japonsko »katei«, kar pomeni stanovanje (ka) in vrt (tei). Ni čudno, da je na Japonskem »gora« ljudem prijazna, z njih bogovi urejajo stvari in kaos v dolini, torej drugačen pogled kot pri Rimljanih in v Evropi vse do renesanse in še mimo nje v bližnje čase. Lahko rečemo, da se je alpinizem kot šport rodil v Aziji (Bonacossa, Lo Sport nasce in Asia, Milano 1956), popolnoma neodvisno od evropskih predhodnikov 18. stoletja, kot je bil na primer De Saussure. Za japonsko ljudsko vero je značilna »gorska vera, vera v gore« (jama-šukyō). Prof. Kišimoto je naštel 600 svetih gora na Japonskem, na čelu je seveda Fudži. V vulkanskih izbruhih so Japonci videli delo bogov za izpopolnjevanje stvarjenja, za dovršitev svojega stvariteljskega dela. Iz tega verstva izhajajo »jamabuši« (ki spe v gorah), ljudje, ki so se zatekli v samoto gorskega sveta, da se tam posvete verskim vajam, podobno indijskim jogijem in tibetanskim gom-čenom.

Jamabušiji so gojili pravcati religiozni alpinizem, gora jim je bila simbol zmage nad človeško slabostjo. Na otoku Ki-i so ohranjene njihove drzne steze, ki jih zdaj »odpirajo tudi za ženske«. Težke steze, pravcato plezanje so imele za Japonce – in sploh za budistični Daljni vzhod magično-versko moč, ki je človeku dosegljiva z asketskimi vajami. Sicer pa je v vsakem asketizmu nekaj takega: »Čim bolj se mučiš, čim bolj se telo spreminja v zgolj mišice, kosti in živce, tem bolj prekoraciš meje, mesa, tem bližji si okultnim silam, ki vladajo kosmos.« (O tem je mnogo povedanega v velikem indijskem epu Ramayani.)

Jamabuši so bili od pradednih časov tudi magi, vrači, zeliščarji, v gorskih dolinah so opravljali to, kar danes delajo zdravniki, živinozdravniki in razni »hidrotehniki«. Obstoje še danes, so organizirani, so nekakšen »super« alpinistični teološki klub, s svojimi magičnimi obredi. Najbrž drži, da so japonski areligiozni mladeniči v športu in svojih navadah ohranili nekaj pradednih, magičnih elementov, vzgoja v ljubezni do narave pa jih v množicah navaja tudi v planinstvo, v gorsko naravo.

Iz te množice rastejo člani Japan Alpine Club, ki je l. 1970 štel 71 341 članov, porazdeljenih v 2000 sekcij, klubov in različnih skupin in skupinic. Posebej živi svoje organizacijsko življenje 117 univerzitetnih klubov, ki so zelo močne organizacije, posebej se organizirajo tudi planinski klubi v srednjih šolah. Iniciative so torej zelo pestre, goji se tudi tekmovanje med klubi. Obstoji tudi elitni japonski alpinistični klub s 7000 člani, ki so večinoma najaktivnejši. Predsednik tega kluba je Yuko Mita, pred njim je bil Saburo Macukata, vodja japonske ekspedicije na Everest 1970.

Mnogi se še vedno vprašujejo, odkod Japoncem sredstva za tolikšno število ekspedicij. Država stoji ob strani. Med največjimi meceni so veliki dnevniki – Asahi, Mainiči in Jomiuri – imajo po 5 do 6 milijonov naklade in razpolagajo z velikanskimi sredstvi. Največje ekspedicije so postavili na noče prav ti trije: na Nanda Kot, Manaslu in Everest. Sicer pa Japonska ni več revna, njen srednji sloj je prekosil nekatere od zahodnoevropskih dežel, industrijska podjetja spadajo med največja na svetu. Poleg tega so Japonci mojstri v varčnosti in v organizaciji.

T. O.

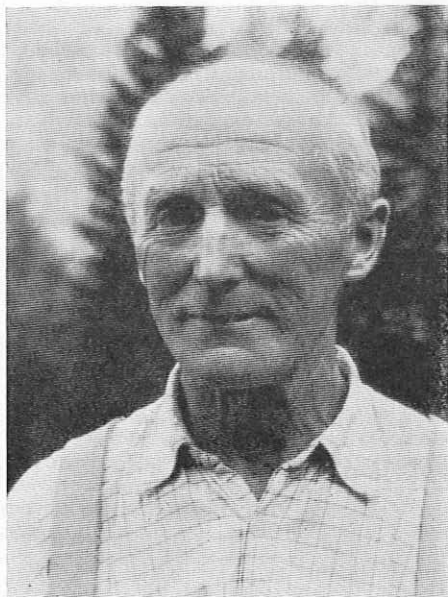
DRUŠTVENE NOVICE

OB GROBU JOŽETA VRŠNIKA-ROBANA

Na Dan mrtvih 1973 smo se na solčavskem pokopališču za vselej poslovili od dolgoletnega sodelavca našega glasila – Robanovega Jožeta. Že nekaj let je tožil, da mu peša srce, da mu je posebno pozimi pot od Robana do Travnika vedno težja, da pritiskajo nanj skrbi in stiske, ki jih prinaša starost. Iskal je večkrat pomoči v zdravilišču Topolščica, se popravil in spet zaživel v svoji ljubi starodavni domačiji, postoril, kar so mu dale opešane noge in roke, se spet vdajal svoji ljubezni – knjigi in pisanju – in se končno vdal misli, da ne bo šel več za ovčami v Strelovec ali na katerikoli lepi vrh nad svojim Kotom. Konec maja 1973 je uredniku iz zdravilišča poslal svoj zadnji članek »Od štorja do denarja«, to je spis o sekanju lesu, kakor pravijo na Solčavskem, o spravljajanju, vlaki in plavi. »Saj morda ni zanimiv za javnost,« pravi v pismu z dne 18. 5. 1973 »bo pa verjetno zanimiv za vas samega. Pogled v preteklost, ki je bila malokdaj rožnata, trda pa zmeraj kakor skale, v katerih Solčava živi in trpi. Najljubše mi bo, če spis ohranite za sebe, kot mal spomin na trpina, ki je imel najboljšo voljo rešiti pozabo, kar mu je bilo še dosegljivo. Če bi se vam pa le zdelo vredno objaviti, bi pa izločili odstavek o delu in gospodarstvu naših očetov. Da bi kdo ne mislil, da je to baharija. To bi mi bilo pa odveč.« In malo dalje: »Spet bom lahko ob jutranji zori pogledal Ojstrico v obraz.« A tedaj je bil že kakor ruševac s prestreljeno perutjo, ki niti zagruliti ne more, kaj še, da bi zaokrožil nad vrhovi. Postajal je žalosten. Kaj bi ne! V prepletem Kotu je poletje in jesen preživljal kot jetnik, bolezen mu je nataknila lisice. Ni mogel zdržati, da bi gledal gore samo z vznožja.

V svoji čumnati se je umikal v svoj drugi svet, ki ga je vse življenje mikal: zgodovino, narodopisje, zapisovanje, pisanje in verze. In pri tem delu mu je počilo srce, prav ko je hotel zapisati nekaj iz zgodovine planinske kočice na Korošici in imenu Korošica. Bili so neizrečeno mili jesenski dnevi tisti čas, Ojstrica nad Kotom je v popoldnevih medlela v vroči gloriiji žarečega sonca.

In potem smo hiteli po slovo z vseh strani. Prišli so njegovi najbližji s Pečovja, Golca, s Kneže, z Vrha, iz Solčave in vseh njenih kotov, ne nazadnje s Proštije, z bleščečega boka Olševe, zaradi katere je Joža večkrat prijel za pero. Prišli so iz vse Gornje Savinjske doline, iz Celja, iz Ljubljane. Ob grobu so se od njega po-

slovili zastopniki Solčava, S. Ošep (Belšak) za Zvezo borcev, ki se je zahvalil Joži za njegova zaupna pisma med NOB, za oskrbo partizanske bolnišnice in za mnogotere druge pomembne usluge, v svetu, ki ga je Joža tako odlično poznal. Za njim se je v imenu ožjih znancev in prijateljev od pokojnika poslovil ing. Vlasto Zemljič, sin Branka Zemljiča, ljudsko prosvetnega delavca in zaslužnega planinca, ki mu je bil Robanov kot vse do zadnjega diha najljubša planinca na svetu. V imenu povojne celjske alpinistične generacije je spregovoril njen najvidnejši predstavnik Ciril Debeljak in med drugim dejal: »Jože Robanov, s tvojim imenom se poslavlja eden tistih redkih, za katerimi se ne izgubi spomin. Preveč si nam povedal in dal, prevelik vzor utisnil v našo pot na gorskih stezah in napisal toliko lepih pesmi, da ostaneš živ. Ljubil si življenje in se ga oklepal, prosil zanj kot planika v tvoji pesmi. To pesem in druge razume samo tisti, ki cvet občuduje, poboža in pusti živeti. Saj tako si pisal, priporočal, prosil in tako ravnal.

Četrto stoletje je od takrat, ko smo mladi in razigrani plezali v globokem snegu Poljskih devic in Velikega vrha, brez misli na nevarnost, zaverovani v svojo moč in sposobnost, pozabili takrat na vse in vsi na nas – razen tebe. Kot drobna pika si stal v snegu pred Planino in z daljnogledom opazoval, prezebal ure, dokler ni privršal v dolino klic z vrha od nas –

živih. Nihče te ni prosil za stražo. Šele ko nas je srečala pamet, smo ti postali hvaležni. Dobro si vedel, kako nevarna je past, še več, vedel si, da smo neboljenčki, če bi stena pokazala zobe.

Vzornik si in takega te ohranjamo alpinisti, reševalci in vsi izkušeni, pa tudi začetnik, ki je kdaj koli sedel za Robanovo mizo.

Ko bomo poslušali šum vode pred domačijo in večni šepet samotarjev nad vojo planino, boš zopet naš, čisto in nikomur dolžan, upnik nas vseh, dobrih in slabih. Spomenika ti ni treba. Je že postavljen od pamtiveka, rožnat poleti, v hermelinu pozimi. Kar si najbolj ljubil, bo ostalo večno.

V imenu Planinske zveze Slovenije in njenega glasila Planinskega Vestnika se je od pokojnika poslovil glavni urednik T. Orel:

»Poslavljam se od Jožeta Vršnika, širom po Sloveniji znanega Robanovega Jožeta, v imenu Planinske zveze Slovenije in s tem tudi širne planinske srenje v naši ožji in širši domovini. Obenem jemljem grenko slovo od dolgoletnega sotrudnika Planinskega Vestnika, ljudskega pesnika in pripovedovalca v najboljšem pomenu te besede, prijatelja in dobrega človeka.

Prav je, da si ob slovesu tega poštenega moža, priključimo v spomin njegovo javno kulturno delo, zaradi katerega je zadnji dve desetletji v naši javnosti užival zaslužen ugled in spoštovanje. Vse svoje življenje (11. 3. 1900 – 30. 10. 1973) je v glavnem posvečal domačiji v Robanovem kotu, v desetletju pred drugo svetovno vojno nekaj let ob nedeljah opravljal tudi tajniške posle v solčavski hranilnici in še poslovske v solčavski kmetijski zadrugi (1930–1937). Zadnja štiri desetletja je spet samo kmetoval in planoval v Robanovem Kotu. Tu je oskrboval širom po Jugoslaviji znano planinsko zavetišče, nedvomno edinstveno planinsko postojanko prav za-

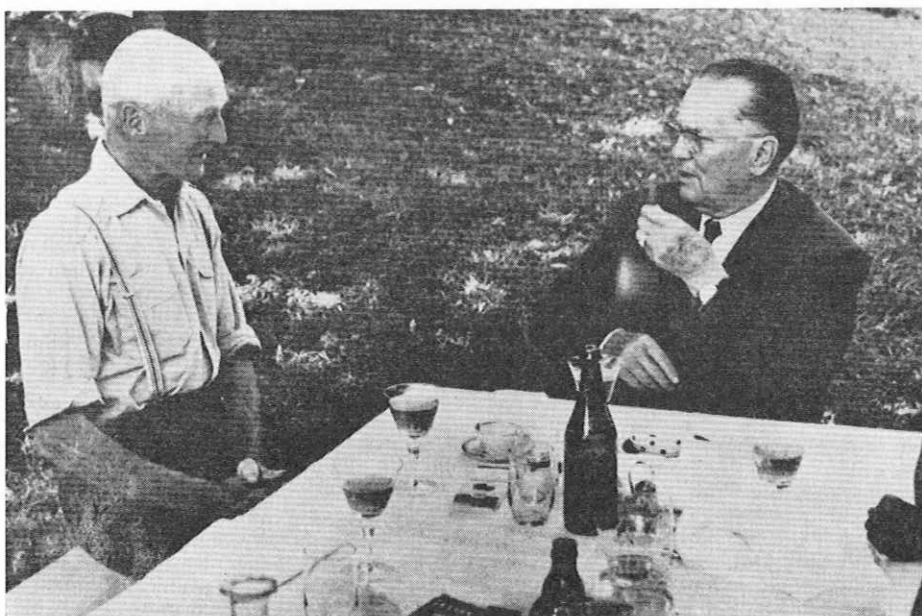
radi Jožetovih posebnih vrlin, odlik in sposobnosti. Svoje solčavske zgodbe, ki jih je rad imenoval »drobce«, zapise, črtice in pesmi je začel objavljati v Planinskem Vestniku leta 1953. To mikavno, pomembno in dragoceno delo je opravljal vse do zadnjega diha.

V 20 letih je vsako leto sporočil svojo solčavsko poslanico naročnikom in bralcem PV. Zvesto je planince in širšo javnost opozarjal na važnost, izjemnost in lepoto Solčavskega kota, na njegovo zgodovino in kulturo, njegovo gospodarstvo in na ljudi, ki so ohranili v tem prelepem kotu slovenske dežele duhovne in gmotne dobrine, značilne in samobitne sestavine »trpečega milijona« – slovenskega naroda. Z ljubeznijo je popisal ledinska imena svojega kota in obdelal imena vrhov, grebenov, planic in planin okoli njega, pa tudi njiv, travnikov, voda, studencev in hudournikov, ohranil spomine na skrivače, na flihtengarje in rezen-terje, pastirske in planšarske običaje, na celo vrsto zanimivih, značilnih človeških podob, ki so postale neuničljiva lastnina tega okolja, in zapisal dragocene razmišljanja o Proštiji, Olševi in proštjskih kmetijah, najvišjih kmetijah v Sloveniji in v Jugoslaviji, nenadomestljivih mejnikih našega narodnega ozemlja. Mikale so ga tudi starodavne in sedanje spremembe v naravi – jezero v Matkovem kotu in dogodek v Križevniku, dva zapisa o silovitem delovanju snega, ledu in vode v gorskem svetu, pa tudi bajke – imenitne priče o nekdanji podobi narave. Rad je imel živali in zapisal o njih čudovite dogodivščine, ki jih je doživel sam ali so mu jih povedali drugi. S spisi o živalih je nastopal tudi v »Lovcu«. Nekaj njegovih člankov sta objavila tudi »Glasnik slovenskega etnografskega društva« in »Kmečki glas«.

Njegovi spisi so polni ljubezni do domačije in domačijstva, do življenja soseske,

Korošica - Korošica.

Leta 1912 je nemški planinski društvo, ki je bilo takrat lastnik bolj razvitnega lista Korošica, v Korošici, tu listu poročalo in preuredilo, a se zmeraj je ostalo le mala Korošica.

Tito, predsednik SFRJ, na obisku v Robanovem kotu. Levo Robanov Jože

do njenih moralnih in materialnih vrednot, do zgodb, ki jih odkrivajo, do žlahtnega jezika, v katerem so se ohranile.

Nekatere njegove pesmi so uglasbili ljudski pevci Gornje Savinjske doline, večkrat so bile na programu planinskih in drugih prireditvev. Leta 1966 je o njem spregovoril filmski zapis v ljubljanski Radioteleviziji, časnikarji so pisali o njem, postal je pojem, splošno znan s svojim znanjem in razgledanostjo, umsko in srčno kulturo, skrbnim zapisovanjem v svoje znamenite zvezke, v katerih je z lepopisnimi potezami brusil in oblikoval, kar je doživel, spoznal, prečutil in razmisli.

Večkrat se je bistro in tehtno oglasil z javnim opozorilom ali polemičnim zapisom o človekovem nasilju nad naravo. S svojim ugledom je uveljavljal v Robanovem kotu dokaj uspešno nekakšen režim zaščitene pasu, ne da bi čakal na uradne razglase.

Prvotna gorska pokrajina ali vsaj takšna, kakoršno smo ohranili do zdaj, je bila Jožetova srčna zadeva, ki jo je vselej pogumno in odločno zastopal. Goram in planinam je posvetil pesem in v njej izrazil pravo poveljčanje planinske krajine, »lepe v sončnem sij, veličastne v viharju, skrivnostne v meščevi svečavi.« Takole je pel:

»Vedno vas ljubim
zvest vam ostanem,
moje planine, moje gore.«

Tako jim je klical od jutra do večera, od mladih nog do sive glave. Zdaj bo užival, kar si je želel ob zadnjem vzkliku:

»Enkrat počitek zadnji mi dajte
moje planine, moje gore.«

Za vselej je zaprl oči, hvaležne, ker so videle tolikšne lepote, tolikim prikrte. Posluh za melodije samote, ki mu je bil dan v tolikšni meri, mu ni več potreben. Okamenelo je srce, ki je doživelo tolikšno srečo, tolikim drugim nedostopno. Tako nekako je pisal v svojih samotnih potih, ki so se mu vsa strnila v »eno samo lepo pot, pot tihega veselja in tihe sreče«.

Zdaj je te njegove poti konec. Za vselej se je združil z rodno prstjo, nam pa ostane tolažilna zavest, da »ni živel brez namena, brez pomena, da ne bo ostal brez spomina, brez imena«.

Odzveneale so žalostinke, razšli so se pogrebci, množica ljudi, ki so ga poznali, čislali in ga imeli radi. Z mislijo: Naj ostane Jože vselej med nami s svojo vdanostjo domači zemlji, s posluhom za preprosto ljudsko modrost in bistrovidnost, z občutkom za pravico in čast. Naj nas pri našem delu in na naših potih po gorah potrjuje v svojem prepričanju in v svoji prvobitni ljubezni do najglobljih korenin našega narodnega življenja.

Teden dni po pogrebu nam je Valent Vider, Solčavan, ki ga tudi štejemo med sotrudnike našega glasila, poslal v Joževo opombo naslednje prisrčne besede:

»Kaj mu naj napišem v slovo, ko smo ga vsi poznali, vsi radi imeli in ko je toliko vsega!

Iz rodu in stare domačije na Klemenčem, ki šteje prednike istega imena morda že od naselitve Solčave pred 1000 leti, se je Klemenča Micka pramožila na Robane, na domačijo na drugem koncu Solčave. Oče Martin je padel na soški fronti in mati je s kopico otrok sama gospodarila na velikem Robanovem posestvu. Joža se je posvetil samo goram in ovcam, ki se pasejo na domačih zelenicah od Strelova preko Ut, Krofičke do Ojstrice. Od Velikega vrha do Devic in Križevnika je veljala njegova beseda. Štirje koti kmečke solčavske hiše: bogkov-mizni, pečni, dimni in nečkov kot so ga vpeljali v življenje. Štirje koti solčavske gorske deželice: Logarski kot, Matkov kot, Tovstovski kot in domači Robanov kot so bili smisel, ljubezen in prizorišče njegovega dela. Njegov delokrog je obsegal vse, kar je med Ojstrico in Olševo, Raduho, Mrzlo goro in Rinko. V domačem Robanovem kotu pa je bila njegova duša doma: Vse v njem je poznal: od cvetke, ki je pogledala iz proga, od macesnovih orjakov viharikov, od žuželke do največje divjadi, ki je često križala njegova pota. Desetine zgodb in starih pričevanj, iz življenja gorjancev in opažanj iz narave je popisal. Njegove pesmice Kotu so ljubke in dobrodošle kot studenec v Zadnjem travniku v Krofički. Tudi odločen je znal biti Jože. Vreden naslednik davnih dedov, solčavskih svobodnjakov se je znal potegniti za pravice Kota in za pravice imena Savinjskih Alp. Kakor nekoč pred 500 leti kmet Knez, Robanov sosed, pred grofom Friderikom II. na celjskem gradu...«

T. O.

DVE ZAMUJENI ZAGODNICI

(L. Zorzutu in I. Marselu)

Večkrat smo že ugotovili – ob raznih priložnostih – da naš planinski protokol kar rad zataji, da je marsikaterikrat odvisen od naključja, ne pa od zanesljivega pregleda nad našimi starejšimi in planinskimi delavci najrazličnejšimi profilov. Te dni (4. oktobra) smo se zavedeli, da smo bili kar v dveh primerih premalo pozorni.

Ludvik Zorzut je v svoji skromnosti pri svojem pestrem in obsežnem javnem delovanju že kar navajen, da ga ta ali oni ob kakšnem pomembnem življenjskem mejniku prezre. V PV 1968/276 smo obširneje spregovorili o njem. Minilo je pet let, kakor da bi se zablistalo, in že je mimo slovenske javnosti švignila njegova osemdesetletnica. Mimo planinske nika- kor ne bi bila smela, saj je minilo več

kot pol stoletja, odkar se je prvič oglašil v Planinskem Vestniku. Že samo to dejstvo je tako, da se moramo spomniti nanj in sporočiti slovenski planinski družini, ki se nenehoma širi, da se je medtem že skoraj izpolnilo, kar smo v zagodnici iz leta 1968 zapisali v nekakšnem optativu: »Nimam pri roki njegove bibliografije, a prav bi bilo, da bi ji naš list ob prvi priložnosti posvetil večjo pozornost.« To dolžnost je lani prevzel goriški bibliotekar Marijan Brecelj, ki se je kot pesnik oglašil tudi v našem glasilu. Po njegovi zaslugi gre te dni v tisk knjiga,

Ludvik Zorzut

ki bo v primernem izboru pokazala Zorzutov pesniški portret s šestimi pesniškimi cikli, z izčrpnim uvodom, obširnimi komentarjem, z njegovo bibliografijo, ki obsega 45 tipkanih strani, in celo s slovarčkom narečnih besedi, ki bodo tudi mnogim prav prišle pri spoznavanju primorskega človeka, kulture in take umetne pesmi, ki se pravzaprav ni povsem odrgala od ljudskega umetniškega tvorstva. Delo urednika bibliotekarja Brecelja bo tudi za naše bralce mikavna knjiga. Nanjo že danes opozarjamo. Obenem v imenu planinske javnosti iz uredništva, ki mu je bil Zorzut zvest ves čas svojega literarnega delovanja, pošiljamo jubilarntu prisrčne čestitke in voščila.

T. O.

Ivo Marsel je 4. oktobra praznoval – kdo bi si mislil – petinosemdesetletnico. Pred petimi leti mu je pisal voščilo dr. Jože Pretnar in se pri tem spomnil vsega, kar je Ivo v svojem življenju storil za planinstvo. Ko smo ga zdaj obiskali, nas je začudeno pogledal, češ »ali ste prišli pogledat, če imam pri teh letih že kakšen defekt«. Dobro se drži, planinski starosta, koroški borec Ivo Marsel, nekdanji dre-

novec, eden prvih slovenskih smučarjev, od l. 1928 planinski odbornik v upravnem odboru SPD, po vojni pa v ljubljanski matici. Bil je neutrujen gospodar važnih planinskih postojank na Krvavcu, v Vratih, na Komni, vodil je planinske družine po domačih gorah, po avstrijskih in švicarskih, po bolgarski Rili in Rodopi, bil je zimski alpinist in eden najbolj znanih turnih smučarjev, presmučal je najbolj znane smučarske turne proge v Av-

Ivo
Marsel

striji in Švici, preoral Popovo Šapko, bil na Korabu in še kje. Deloval je tudi kot smučarski sodnik, organizator tekmovanj in kot turistični delavec. Pri 65 letih je plezal severno triglavsko steno, zbiral okrog sebe starejše planince v poseben klub in jih spodbujal k skupnim zahtevnim turam. Skratka, goram, narodu in domovini posvečeno življenje! Ko se je 28. 7. 1923 poročil na Uršlji gori, so ženinu in nevesti Meti Potratovi drenovci v »Mariborskem listu« zapisali: »Srečo! Planinstvu se seveda v bodoče ne smeta izneveriti!« In res, Ivo Marsel je preživel svoj vek v eni sami nepretrgani skrbi za planinsko stvar.

T. O.

ING. PAVLE ŠEGULA – 50-LETNIK

Kdor pozna Pavleta, njegov mladeniško zagnan polet in pripravljenost za vsestransko diskusijo tudi z daleč mlajšim sogovornikom, ne bi niti pomislil, da se ta mladenič iskrečih oči in fantovske postave že rokuje z Abrahamom. V galeriji planinskih likov je Pavle zanimiva osebnost prav zaradi osebne skromnosti, preprostosti v občejanju z vsemi, prenašanju svojega znanja in izkušenj z mednarodnih gorniških srečanj in odprav. Lahko rečemo, da je jubilat v zadnjih desetih letih dal jugoslovanskemu in slovenskemu planinstvu kot malokdo.

Širša javnost, ne samo planinska, pozna Pavleta zlasti po publicistični dejavnosti. Planinskemu Vestniku je dal več, kakor je bil kot planinski delavec moralno dolžan. Zdi se mi, da se je v njem prvič oglasil s Storžičem, goro, pod katero se je rodil 10. decembra 1923.

Čeprav so mu kot Gorenjcu gore dajale zavetje, je v njih videl in našel tudi duhovno obzorje, kjer se človekova notranjost sprosti. Gore so Pavletu dajale zavetje v času partizanstva, nesrečno naključje pa je v gorah Pavleta priklenilo na GRS, na eno najplemenitejših dejavnosti, kar jih pozna in jih ima planinstvo. Z vsem žarom se je zavzel za preventivo v gorniški dejavnosti. Svojih spoznanj ni hranil zase in za ožji krog znancev iz GRS. Koliko gradiva iz mednarodnih simpozijev IKAR, seminarjev in posvetov GRS, iz obiskov pri tujih gorskih reševalcih se je nabralo samo med platnicami Planinskega Vestnika, koliko Pavletovih zapisov je bilo razmnoženih vsem postajam GRS v Jugoslaviji!

Pavletovo zavzetost in gorniško znanje je opazila PZS in ga spomladi l. 1963 na svoji skupščini izvolila za člana upravnega odbora. Bogato znanje tujih jezikov je Pavleta pripeljalo na mesto jugoslovanskega predstavnika v mednarodnem združenju gorskih reševalnih služb IKAR. Skupaj z dr. Miho Potočnikom sta odločilno pripomogla, da je bilo zasedanje IKAR že dvakrat v Jugoslaviji, na Jahorini in na Bledu. Naj mi ne zamere, če ne bom naštel vseh seminarjev, posvetov in tečajev, ki jih je vodil ali zanje dal pobudo. Nabralo se jih je lepo število. Nisem kronist, ki bi izbrskal vse delo tega življenja, gre mi za to, da zapišem par vrstic ob tovariševem jubileju. Poleg tega Pavle še zdaleč ni končal svojega gorniškega dela in da bo čez nekaj let, ko se bo napolnil v »uradni pokoj«, dal tisto, kar od njega pričakujemo. Prav to nedoločeno pričakovanje neti Pavletovo pero in delo. Vsak prispevek je nekaj svojega, tehtnega, delček v spoznavanju narave in ljudi. Tudi v planinskem lep-slovju Pavle spretno suče pero. V opisih svojih vzponov, doživljanju gora in družbi tovarišev se bralcu približa. V njegovem slogu ni ničesar, kar bi dejali, da je pretirano.

Strokovno je obogatil slovensko planinsko literaturo s prevodom Alberta Gayla »Plazovi«, se pravi z delom, o katerem tudi sam pripravlja svojo knjigo. Kot član komisije za plazove pri IKAR je najbolj poklican za to. O preventivi v gorah objavlja v nadaljevanjih serijo člankov v ponedeljkovem »Delu«. Že teh člankov se je nabralo za brošuro. Težko bi bilo prešteti članke v TT, Tovarišu in drugih tednikih in revijah. Manj znano, čeprav zelo zaokroženo je njegovo poglavje »Bivanje in hoja po gorah« v delu »Življenje

v naravi« v založbi Partizanske knjige, Ljubljana 1972. Pračkovemu vodniku »Turno smučanje v Julijskih Alpah« je dodal poglavje o plazovih in reševanju izpod njih. V Planinski založbi je izšlo kot redna izdaja »Reševanje izpod plazov«. Za interno rabo gorskih reševalcev je Pavle prevedel francoski učbenik. Druga velika Pavletova preokupacija so odprave v tuja gorstva. Komisiji načeluje vse od začetka l. 1963. Nesporno je prav on odločilno pognal kolesje slovenskega, s tem pa tudi jugoslovanskega odpravarstva. Kdor je vsaj malo od blizu pogledal

organizacijo ene odprave, ve, kako ogromno delo je opravil Pavle samo pri odpravarstvu. Ljudje vidijo le uspehe – osvojene vrhove, stene in grebene, predavanja in filme, preberejo odpravarške številke Planinskega Vestnika in poznajo kvečjemu imena prvopristopnikov. »Duhovni vodja« odprave, ki navadno ostaja v domovini, ostaja anonimen. Mislim, da je treba prav v tem delu ovrednotiti Pavletovo vlogo pri odpravah. Ker vsaka odprava predstavlja pravo podjetje za določen čas, za tako delo pa so potrebni ljudje, ki jih manjka vedno, je Pavle ustanovil klub odpravarjev. S poslovnikom in pravilnikom so natančno določeni namen, naloge in dolžnosti članov.

V funkciji načelnika za odprave je Pavle skoraj desetletje član Izvršnega odbora Planinske zveze Jugoslavije. Njegova poročila so med najbolj vestnimi

Je eden redkih v Sloveniji, ki skrbi za gorniško dokumentacijo. Organiziral je razstavo o slovenskih odpravah v Ljubljani, ki je imela reprizo v Kranju, sodeloval je pri razstavi 50 let GRS v Sloveniji, na razstavi na Bledu ob zasedanju IKAR i dr. S fotoaparatom je navzoč na mnogih gornških prireditvah, skupščinah otvoritvah koč itd. Zgodovini je tako ohranil mnogo planinskih portretov in zgodovinskih trenutkov, ki bi jih bilo sicer težko ohraniti.

Naj bo teh nekaj besed in vrstic vezilo inženirju Pavletu Seguli: Ad multos annos, amice!

Tone Strojina

UREDNIKOV PRIPIS K JUBILEJU ING. P. ŠEGULE

Tudi suhoparni življenjepisni podatki naj ga predstavijo tistim, ki ga поблиže ne poznajo. Mladost je preživel v Kranju, v Storževski deželici in tam dovršil gimnazijo, ko nas je zadelo zlo vojne, okupacije, fašizma. Od mladeničev, ki so tiste dni stali na življenjskem razpotju, je življenje s trdo roko zahtevalo usodne odločitve. Pavle je od l. 1941 sodeloval v NOB, 21 let star odšel v partizane in tam prevzel naloge, ki jih podobne – mutatis mutandis – še danes opravlja. Bil je propagandist, urednik glasila Kamniško-zasavskega oddela »Zasavski partizan«. V partizanih je absolvirал oficirsko šolo pri GS NOV in POJ in se specializiral v radijski telegrafiji. Po osvoboditvi se je kljub veliki poklicni zaposlenosti razdal v najrazličnejših družbenih organizacijah in dejavnostih: Bil je organizator športov – takrat smo rekli fizkulture – v Sp. Šiški, Bežigradu in Zg. Šiški, predvsem telovadbe in bil nekaj časa predsednik TD Triglav. Stroka, s katero je služil v osvobodilni vojski, ga je tudi v civilu potegnila v strujo družbenega dela, pravzaprav garanja, ki ga le redkokdo vidi in čišla. Organiziral je radijske klube v Ljubljani in nad 15 deloval v Republiški zvezi radioamaterjev kot inštruktor za telegrafijo in osnove radio-tehnike. Leta 1961 smo ga pridobili v upravni odbor Planinske zveze Slovenije in zdaj že drugo desetletje z nenavadno, izjemno marljivostjo naprega svoje sposobnosti, talente in zmogljivosti za slovensko in jugoslovansko planinstvo. Vsega tega velikega in res zahtevnega najbrž ne bi zmožel, če bi planinstvo ne bilo njegova srčna zadeva. Pisati je začel še kot gimnazijec. Do danes se mu je nabralo bibliografije kakor malokateremu. Pisal je v dnevne časopise, v strokovne revije in glasila članke in zapise iz radiotehniške vede, o planinstvu, o športu, vse za široko rabo, vse podloženo s trdnim študijem in znanjem.

Študij mu je pretrgala najprej vojna, nato služba pri RSNZ in družbeni aktivizem. Leta 1949 pa je – polno zaposlen – vpisal elektrotehniko in diplomiral, imel za fakultetni študij komaj dve leti dopusta in ves čas neugnano delal v družbenih organizacijah, kakor da ga to ne ovira, ne utruja, marveč le bogati in vedri.

Po letu 1966 se je ing. Segula zaposlil pri PTT in zadnja leta odlično ureja glasilo »Signal«, pri čemer je takoj pokazal, kaj zmore njegovo pero v službi stroke, predvsem pa v službi ljudi, na katerih stroka sloni. Dal je glasilu pečat s svojim širokim znanjem in humanistično, tolerantno osebnostjo, ki človeka razume, ki ji nič človeškega ni tuje in se prav zato pošteno in odkrito posveča z vsemi svojimi energijami človeku, družbi in narodu. Sicer pa berimo članek T. Strojina, kako trdo nam dragega, srčno dobrega prijatelja Pavleta delo ožema dan za dnevno.

T. O.

OTVORITEV POVEČANE ZASAVSKE KOČE NA PREHODAVCIH

1. Skupna seja meddruštvenih odborov za Gorenjsko, Primorsko, Ljubljano in Zasavje na Prehodavcih

Na predvečer otvoritve prenovljene in razširjene Zasavske planinske koče na Prehodavcih dne 27. julija 1973 so se v koči zbrali predstavniki 57 planinskih društev (med njimi dva iz zamejstva), da bi analizirali dosedanje prireditve v počastitev 80-letnice slovenske planinske organizacije, izdelali skupen program zaščite in varstva gorskega sveta, se pripravili na proslave ob dnevu planincev v letu 1973 in o obveznostih članov planinskih društev, da se aktivno vključijo v delo iniciativnih odborov za ustanovitev telesnokulturnih skupnosti. Planinski program je sestavni del programa telesno kulturnih skupnosti.

Številne so bile razprave o planinskem gospodarstvu. Udeleženci so se odločili, da se je treba takoj lotiti gradnje in sanacije planinskih koč in gorskih poti.

Seje so se udeležili in aktivno sodelovali pri oblikovanju stališč tudi gostje, ki so prišli na slovesno otvoritev koče in to: Zdravko Krvina, član predsedstva Skupščine SRS, Tone Bole, predsednik gospodarskega zbora Skupščine SRS, Marjan Orožen, član Izvršnega sveta in republiški sekretar za notranje zadeve, dr. Miha Potočnik, predsednik PZS.

Po končani seji je ob tabornem ognju stekla še živahna beseda o planinstvu in zadonela slovenska in partizanska pesem.

Naslednjega dne, 28. julija 1973, se je slovesne otvoritve Koče na Prehodavcih udeležilo veliko število planincev.

Poleg govora predsednika PD Radeče pri Zidanem mostu tov. Koselja Staneta je o pomenu planinstva in njegovih uspehih spregovoril Zdravko Krvina. Moški pevski zbor in recitatorji prosvetnega društva »Svobode« iz Radeč pri Zidanem mostu so pripravili bogat kulturni program.

Marjan Oblak

2. Iz govora tov. Zdravka Krvine:

V posebno čast mi je, da danes tu na Prehodavcih ob otvoritvi prenovljene planinske postojanke spregovorim nekaj besed.

Ko praznujemo obletnico slovenskega planinstva, se spominjamo tudi osvoboditve in vloge planinske organizacije ter planincev v narodnoosvobodilni borbi. Glavno vodilo prekaljenih planincev-borcev je bilo tovarštvo, lojalnost, poštenost,

odločnost, doslednost, iznajdljivost v težkih preizkušnjah. Še bi lahko našteval nepogrešljive lastnosti, ki pa so prav tako potrebne za današnji in za jutrišnji dan, za razvoj človeka in socialističnih samoupravnih odnosov. Planinci so bili vzor v povojni izgradnji porušene domovine, ko so začeli obnavljati ne le svoje postojanke in poti v svobodni domovini, ampak tudi skupno z vsemi drugimi delovnimi ljudmi Jugoslavije obnavljali in izgrajevali industrijo, kmetijstvo in druge dejavnosti in s tem bogatili in gradili novo družbo.

V zadnjem času se je ugled planinstva znatno povečal in razširil zlasti zaradi vsestranskega in intenzivnega sodelovanja v družbenem življenju in zaradi poglobljanja stikov z jugoslovansko ljudsko armado in s štabi za splošni ljudski odpor.

Z gradnjo novih in z razširitvijo obstoječih planinskih domov in koč, z bogato udeležbo pri prostovoljnem delu ustvarja vedno boljše pogoje delovnemu človeku za prijetnejše počutje v planinskih postojankah. Planinsko gospodarstvo je doprineslo velik delež k ugledu planinske organizacije, ki s skromnimi sredstvi pametno gospodari. V planinskih postojankah, do katerih nas vodi dobro vzdrževane markirane in zavarovane planinske poti, najde delovni človek potrebe oddih, pravo iskreno planinsko vzdušje in razvedrilo. Tu najde človek neizčrpen vir pravega naravnega življenja v tovarštvu, prijateljstvu in solidarnosti. Planinstvo pa ni namenjeno samo razvedrilo, ampak je neizčrpen vir vitalnosti in odpornosti delovnih ljudi in novih vzpodbud, pa tudi priložnost za oblikovanje značajev. Planinstvo tudi širi in utrjuje patriotsko zavest in pospešuje turistično izobrazbo, brez katere ne bi mogli izrabiti naravnih prednosti, prelepe Slovenije in Jugoslavije.

Premalokrat pomislimo na trud, znoj in na ogromno število prostovoljnih delovnih ur planinskih delavcev. Prav tako premalo poudarjamo pomembno delo oskrbnikov v planinskih postojankah in drugega osebja, ki ne pozna uradnih ur in ki največkrat za nizke nagrade vestno opravlja svoje delo od ranega jutra do pozne noči. Stotinam in stotinam požrtvovalnih ur delavcev v planinskih društvih in planinskih postojankah velja velika pohvala in zahvala!

Naše planine so preprede s tisoči kilometrov markiranih in vzdrževanih poti. Tudi te poti vzdržujejo požrtvovalni planinci z velikim naporom in največkrat s prostovoljnim delom.

Planinska organizacija in taborniška organizacija sta med drugim sprejela tudi koncept splošnega ljudskega odpora kot pomembno obliko svojega delovanja in

Z otvoritve koče na Prehodavcih

Foto dr. Peter Soklič

se s tem vključili v splošni družbeno-politični razvoj naše republike in Jugoslavije. Organizirano planinstvo, tabornišvo in druge sorodne aktivnosti telesne kulture potrebujemo tudi zato, da bomo ohranili naše naravne lepote in zdravo okolje. Življenjski interes Slovenije je, da ostane živa na slehernem predelu. Da bi to dosegli, morajo ostati v živem stiku z intenzivno poseljenimi predeli tudi vsi tihi in mirni kottički, ki jih povezujejo planinska pota.

V osnutku nove ustave SR Slovenije smo zapisali, da varovanje človekovega okolja zagotavljajo delovni ljudje, organizacije, skupnosti in vsa socialistična društva. Rast življenjskega standarda, vse večji vsakdanji psihofizični naporji zahtevajo vedno več rekreacije. S tem pridobiva tradicionalno planinstvo vse večji pomen. Da bi zagotovili pogoje za zbran razvoj, za smotrno urejanje in gospodarjenje s prostorom, je skupščina SR Slovenije z zakonom o regionalnem prostorskem planiranju uredila vprašanja regionalnega prostorskega planiranja kot zadeve splošnega pomena za socialistično republiko Slovenijo. V letošnjem letu so prvi rezultati tega dokumenta prišli v javno razpravo. Čeprav gre šele za usmeritvene dokumente, vendar že lahko presodimo, kakšen bo delež regionalnega prostorskega plana pri doseganju teh ciljev.

Prvi element prostorskega plana so smotri in smernice za urejanje prostora. Z njimi se usmerja planiranje in razvijanje člove-

kovih dejavnosti, ki neposredno zadevajo prostor, da bi čimbolj uspešno uresničili enega od poglavitnih smotrov, to je skrb za ohranitev in izboljšavo okolja. S smernicami se opredeljuje takšen odnos do okolja, da bi pri načrtovanju in izgradnji mest in naselij, industrije, prometa, energetike, vodnega gospodarstva, kmetijstva, gozdarstva, turizma in kmečkega turizma v največji meri dosegli ravnotežje med zahtevami po fiziološko zdravem okolju z zahtevami družbeno-gospodarskega in prostorskega razvoja.

Poglavitni smotri in smernice za urejanje prostora kot prvi element regionalnega prostorskega plana za SR Slovenijo dajejo osnovo za nadaljnjo obdelavo na republiškem, medobčinskem in občinskem nivoju, predvsem pa tvorijo podlago za namensko porazdelitev vseh površin, ki jih imamo na razpolago.

Rad bi povedal še to, da se vzporedno s tem pripravljajo tudi nekateri predlogi za bodočo izrabo in organizacijo prostora, predvsem predlogi za zaščitna območja: za razširitev Triglavskega naravnega parka, za zaščitna območja v Savinjskih Alpah, območja ob Kolpi in Sotli in drugih krajev v Sloveniji.

Organizacija planincev je vedno delala po načelih samoupravljanja, povezovanja, dogovarjanja in tako prispevala k vsestranskemu razvoju socialistične osebnosti. Zato je organizacija lahko ponosna, da je tudi programsko delo organizacije in delovne metode demokratično,

samoupravno organizirala in s tem prispevala k razvoju samoupravljanja in samoupravnih družbenih odnosov. To dokazuje tudi današnje slavje, otvoritev prenovljene in razširjene koče na Prehodavcih, ki so jo zgradili požrtvovalni planinci iz Zasavja.

3. Iz govora predsednika PD Radeče, tov. Staneta Koselja (28. 7. 1973)

Zelo smo ponosni, da se je lahko tudi naše planinsko društvo skromno vključilo v proslavljanje 80. obletnice planinske organizacije na Slovenskem.

Naše planinsko društvo nima take tradicije, kakor jo imajo nekatera planinska društva na Gorenjskem ali Štajerskem, ki so bila ustanovljena že pred prvo svetovno vojno. Ustanovljeno je bilo v letu 1951/52 za območje takratne občinske skupščine Radeče. Okrajni komite Zveze komunistov okraja Trbovlje je že takrat kazal veliko zanimanje za delo vseh zasavskih planinskih društev. Na skupnih sestankih je povezovalo delovne programe. Lahko bi rekli, da je bil to začetek dela naših meddruštvenih odborov.

V taki formaciji se je tudi izvršil prvi sklep, da bi se na mestu, kjer je stala italijanska vojaška karavla pri l. triglavskega jezera na Prehodavcih – zgradila planinska postojanka – »Zasavska planinska koča«. – Ustanovil se je gradbeni odbor – in poleti 1953 so pričeli z gradnjo. V delo so bila vključena vsa planinska društva takratnega Zasavja: Zagorje, Trbovlje, Hrastnik in Radeče.

Otvoritev novo zgrajene postojanke je bila 22. avgusta 1954. Ker PD društvo Radeče takrat ni imelo svoje postojanke, je prevzelo skrb za to zasavsko kočo.

Že pri otvoritvi smo vedeli, da je koča premajhna, da je koča zasilna (prehodna, kakor je ime temu kraju). Ker ni bilo mogoče dobiti dobrega izolacijskega gradbenega materiala, je imelo društvo v vsem tem obdobju kar precej težav in dela. Zamenjati smo morali vse poče, okna, dvakrat smo obnovili vso streho, obnavljati smo morali tudi obstoječi inventar in drugo.

Lokacija »Zasavske koče« pa ni tako skromna. Ima razgled na večino Julijcev in na zamejske vrhove, je razkošna, če ne edinstvena. Zato smo pri Planinski zvezi Slovenije naleteli na razumevanje. Ko smo leta 1971 dobili obvestilo, da so nam odobreni prvi dinarji za razširitev koče, smo takoj pričeli graditi po prej pripravljenem, revidiranem adaptacijskem načrtu, končujemo pa ga letos.

Do sedaj je bilo vgrajenega ca. 36 ton (večinoma so ga znosili na hrbteh kakor pred 80 leti) raznega gradbenega materiala.

Skupno je bilo investirano 622 000 din
Od tega Planinska zveza Slovenije 390 000 din
Prostovoljno delo in društvo Radeče 232 000 din

Pridobitve z novogradnjo:

Prenočišča, starih 21, novih 16 = skupaj 37 ali povečanje za 80 %;
Jedilnica, sedežev 20, novih 20 = skupaj 40 ali povečanje za 100 %;
Kuhinja, kapaciteta 30, novih 40 = skupaj 70 ali povečanje za 125 %.

Novi vodni rezervoarji 8 m², nova vodna instalacija in sanitarije s kanalizacijo, novo stanovanje za oskrbnika z opremo, točilna miza in shramba za hrano, električna razsvetljava z diesel agregatom, novo skladišče za razno blago, plin, nafto itd.

Vsem, ki so kakorkoli sodelovali pri urensičevanju tega objekta, bodisi fizično ali idejno, denarno ali upravno, predvsem pa vsem prostovoljcem in planinskim idealistom, ki so žrtvovali mnogo dragocenega časa in truda, se danes v imenu našega planinskega društva najpriserčneje zahvaljujem.

ZASAVSKA MLADINA JE ZBOROVALA NA GORAH

V nedeljo, 16. septembra 1973, se je pri planinskem domu v Gorah nad Hrastnikom zbralo skoraj dva tisoč zasavskih planinskih mladincev.

Planinsko društvo Dol pri Hrastniku je ta dan pripravilo centralno proslavo zasavske planinske mladine za 80-letnico SPD in razvilo prapor mladinskega odseka Vitka Jurka.

Zbranim mladim planincem iz enajstih društev Zasavja je spregovoril predsednik meddruštvenega odbora Drago Kozole. V svojem govoru je opisal zgodovinsko pot razvoja slovenskega planinstva, sodelovanje članov planinske organizacije v NOB, povojno obnovo in izgradnjo objektov v hribih, saj je vsak naš vršac postal takšen ali drugačen spomenik herojem in borcem, ki so se zatekli v hribe in bili nosilci odpora proti okupatorju. V nadaljevanju je govornik opisal 23-letno pot PD Dol pri Hrastniku, ustanovljenega na pobudo kolektiva Steklarne Hrastnik. Med idejnimi vodji za ustanovitev društva je bil tudi dolski nadučitelj Vitko Jurko. Predstavnik PZS je zbor mladih planincev pozdravil s čestitkami, podelil po sklepu glavnega odbora PZS spominsko listino zahvale Steklarni Hrastnik, dolgoletnim članom društva pa častne znake PZS.

Marjan Oblak

SEJA MDO LJUBLJANA

Ljubljanski meddruštveni odbor je v prvi polovici oktobra 1973 sklical posvet s predstavniki 22 društev. PD »Delo« je v novembru pripravilo planinsko razstavo, ki bo združena s tiskovno konferenco predsednikov planinskih društev s predstavniki občinskih skupščin in občinskih konferenc SZDL. Šlo je za ustanavljanje telesno kulturnih skupnosti, za delo z mladino in mentorji v Ljubljani ter o nalogah ljubljanskih PD.

Marjan Oblak

PLANINCI PD LISCA NA DURMITORJU

Že deset let nazaj smo v poletnih mesecih obiskovali gore zunaj naše domovine. Tako smo bili v Čeških Tatrah, na Grossglocknerju, poizkusili smo tudi na Montblanc v Franciji in na Ortler v Dolomiti. V Jugoslaviji smo prekrizarili Velebit in nekatere gore v Bosni.

Leta 1973 smo se odločili, da se odpravimo v juliju na Durmitor. Nikjer nismo uspeli dobiti podatkov in zemljevidov. Šele zadnji čas smo zvedeli iz Planinskega Vestnika, da so bili tam Mariborčani. Ko smo jih zaprosili, so nam rade volje in takoj priskočili na pomoč. Dali so nam na razpolago pravcati vodič z grebensko karto, ki nas je varno popeljala po stezah in katunih Durmitorskega masiva.

Zvečer 27. julija smo krenili na pot. Predvideno število se je kljub vsem izbiranju povzpelo na 41, tako da smo morali najeti še kombi poleg avtobusa in fička. Čez Goražde smo se podali do Tjentišta, kjer smo postavili prvi tabor. Še ta dan smo si ogledali to čudovito dolino in spomenike za heroje, ki so se bojevali tu v domovinski vojni. Naslednji dan smo se odpeljali preko Sandžaka do Tare in preko znamenitega mostu na Džurdžević Tari do Črnega jezera pri Žabljaku. To je pa že pod samim Durmitorjem. Jasno jutro nas je spravilo iz šotorov kar 29, toliko se nas je odločilo, da se odpravimo na vrh. Sonce nas je dohitelo že visoko nad jezerom na poti proti najvišjemu vrhu v Durmitorju – Bobotov Kuk (2522 m). Poldrugo uro hoje smo hodili do »katuna« (planine) Lokvice. Kratek razgovor in informacija, če smo na pravi poti, in že smo nadaljevali pot po čudovitih planinskih tratah, kot da smo kje v Julijcih. Še najbolj me je spominjala ta pot po »katunih in dolih« na doline od Prestreljenika proti Kaninu. Po dobri uri hoje po slabo markirani poti smo pustili na levo v globoki vrtači jezerce Zelena Lokvica (1780 m) in se preko sedla spustili v Biljekov do. Bili smo nekako na višini 2000 m, vendar smo se še morali spustiti v novo dolino kakih 100 m in zo-

pet dvigniti na sedlo, od koder smo prišli v Valoviti do. Od tu se nam je odprl pogled na tri najvišje vrhove v tem pogorju in sicer: na že omenjeni Bobotov kuk, Minin Bogaz (2402 m) in Bezimeni vrh (2480 m), ki obdajajo Valoviti do z vseh strani. Z južne strani smo se povzpeli na naš cilj, ki se je prav tedaj zvil v meglo. Toda bili smo vztrajni in smo čakali, in odprl se nam je pogled na pot, od koder smo prišli in na drugo stran v dolino Škrških jezer ter vsa panorama proti Sandžaku in Bosni. Kar nismo mogli z vrha. Morali smo priznati, da se lahko kosajo durmitorske planine z našimi Julijci po lepoti, nikakor pa ne po razsežnosti in veličini. Trud, ki smo ga imeli za sabo, se nam je bogato poplačal z doživetji in razgledom, ki smo ga uživali z najvišjega vrha v Črni gori. Spoznali smo nov kos naše širše domovine, ki je še ves prvobiten. Res je, da smo pot dostikrat le slutili, da ni nadelana in varovana kot v naših gorah, vendar na vsej poti nismo naleteli na smeti in nesnago.

Ko smo se vračali, smo si še ogledali čudovito Ledeno pečino, v kateri so sredi poletja edinstveni ledeni kapniki. Med potjo smo se ustavili pri pastirjih v katunu in se z njimi pogovarjali. Zanimali smo se za njihovo delo in življenje. Ugotovili smo, da že tudi v te kraje prodira nov čas. Tudi v teh planinah je življenje v tej obliki samo še vprašanje te generacije. Mladi odhajajo v mesta in v industrijo, žal pa tudi v tujino, idila bo izumrla kot marsikje pri nas.

V popoldanskih urah smo zopet stali na polici nad Črnim jezerom, ki leži v dolini med stoletnimi smrekovimi gozdovi. Še slabo uro hoda in že smo bili v taboru, kjer so tovariši, ki niso šli na pot, pripravili taborni ogenj in večerjo.

Naslednji dan smo si ogledali kanjon Tare in okolico Žabljaka. Posebno nas je navdušil pogled iz Curovca (1625 m) v sotesko Tare. Trdijo, da je na tem mestu tesen, globoka preko 1100 m in da se po svoji lepoti in divjini lahko meri z lepotami Kolorada. Bodi kakorkoli, nam je ostal ta razgled nepozaben.

Po programu smo se morali posloviti od planinskega sveta. Vabilo nas je morje. Po dolini Tare smo šli do Mojkovca, kjer smo si ogledali znamenito Biogradsko jezero z naravnim parkom. Preko Kolašina smo prešli v dolino Morače in visoko v bregu levega pobočja opazovali viadukte nove železnice Beograd-Bar. Proti večeru smo se pripeljali v Titograd.

Po ogledu mesta smo naslednji dan odšli na Cetinje, kjer smo si ogledali znamenitosti te stare črnogorske prestolnice. Na večer smo se utaborili v bližini Dubrovnika. Še ta dan smo se pošteno okopali in se znebili prahu in znoja.

Šesti dan našega potovanja smo se odpravili proti domu. Preko Metkovića in Mostarja smo prišli do Jablaniškega jezera. Proti večeru smo bili v Jajcu, kjer smo mislili prenočiti. Po ogledu mesta in muzeja nas je slabo vreme napotilo dalje proti domu, kamor smo prišli pozno ponoči. Za sabo smo imeli 1900 km dolgo pot, polno lepih in enkratnih doživetij. Ko smo se čez nekaj tednov sestali in si ogledovali slike in diapozitive, smo šele prav dojeli to dolgo pot. Posebno lep je ostal spomin na črnogorske planine. Če bi hoteli doživeti vsaj del tega, kar je mogoče videti in spoznati v tej prvobitni pokrajini, bi ji morali nameniti ves čas, k smo ga prebili na potovanju.

Naša skupna ugotovitev je bila, da Slovenci premalo zahajamo v ta del naše širše domovine. Premalo poznamo ljudi, ki tu živijo, njih gostoljubje in ponos, ki ga lahko srečamo na vsakem koraku in v vsakem razgovoru z njimi. Na naši poti smo srečevali vse mogoče tujce, ki zahajajo v te kraje, le domačina nismo srečali na vsej naši poti. Dogovorili smo se, da to ni bila naša zadnja pot v te kraje. Kaj nam mar Dolomiti in Tatire, dokler ne spoznamo domačih gora, ki prekašajo s svojo lepoto tudi največje vrhove v tujini.

Lojze Motore

NOVA POT V NAŠIH GORAH

Pred nekaj leti je bila odprta pot preko Lepega špičja. Sedaj se ji je pridružila še pot po vzhodnem robu Doline Triglavskih jezer. Odprta je bila 23. septembra 1973.

Nova pot se pet minut pod vrhom Male Tičarice obrne čez travnato pobočje in vodi pod skalovjem Male in Velike Tičarice proti Kopici. Vije se pod čokom Kopice in naprej po strmem pobočju in robovih po boku Male Zelnarice na njen vrh. Z vrha se steza spusti po drnatem svetu na pobočje Velike Zelnarice in navzdol na Vrata, kjer se nova steza pridruži poti, ki pripelje po dolini iz Dednega polja. Na Veliko Tičarico, Kopico in Veliko Zelnarico se steza ne popne. Razen na Veliko Tičarico, kamor je dostop zelo težaven in brez pota, je na druge vrhove dostop možen brez težav, vendar ni priporočljiv v meglenem in slabem vremenu. Med potjo se steza nekajkrat popne na rob grebena, od koder so lepi pogledi na Dolino Triglavskih jezer in na Lepo špičje. Posebno lep pogled se širi z Male Tičarice. Svojevrsten je pogled na kraško dolino, ki se vleče od Dednega polja na Vrata. Dolina je polna vrtač, nad njo pa se zvrste kopasti vrhovi Voglov.

Od Vrat se vije steza na Hribarice pod Vršaki.

Novo pot je izpeljal za 80-letnico slovenskega planinstva in na račun komisije za pota član komisije Marjan Križnar iz Jarš pri Domžalah s svojimi sodelavci. Med drugimi so mu pomagali tudi vsi člani njegove družine, ki so navdušeni planinci.

Pot je odlično markirana in opremljena s smernimi tablicami. Vsekakor pa bo treba prihodnje leto vzidati na vrhu Male Tičarice skrinjico za vpisno knjigo in štampiljko, pot samo pa malenkostno izpopolniti. Treba je povedati, da je sicer pot zelo lepo urejena in speljana. Od koč pri Sedmerih jezerih preko Štapa in do Hribaric je tri in pol ure hoda.

S. K.

PLANINSKA KOČA NA HOMU – POVEČANA

V nedeljo dne 16. 9. 1973 se je zbrala večstoglava množica na planinski postojanki Hom, da proslavijo delovno zmago domačega društva – otvoritev razširjene postojanke ob osemdesetletnici PZS.

Predsednik društva tov. Franc Kovač je Nato je v svojem govoru nanizal še nekatere druge uspehe članstva in planinstva sploh. Poudaril je, da danes društvo šteje 1160 članov, da je v dveh letih naraslo za 30%.

Po uvodnem govoru je izročil društveno priznanje Milanu Podverženu, gospodarju društva, ki je vodil izgradnjo doma.

Milan Podveržen je nato podelil društvene priznanja še svojim najzvestejšim sodelavcem. Prejeli so jih:

Franc Vrhovnik, Karli Kolar, Jakob Pahole, Rado Cilenšek, Martin Šon, Stani Holobar, Miro Petrovec, Marjan Oblak, Rajko Oblak, Jože Pantner, Karel Podvršnik, Ivan Rogl, Ivo Pahole, Jože Jurhar, Srečko Kuret, Ivan Pinter, Tone Petrovec, Edi Petek, Jože Baloh st.

Zahvalil se je vsem delovnim organizacijam in obrtnikom, ki so s svojimi sredstvi pripomogli k izgradnji doma, in kmetom, ki so darovali les.

Sledila je podelitev častnih znakov PZS. Zlati častni znak je prejel 82-letni Drago Ocvirk, po katerem se dom imenuje. Srebrne častne znake so prejeli Franc Vrhovnik, Karli Kolar, Stanko Kotnik in Milan Podveržen.

Bronaste pa so prejeli: Marjan Oblak, Edi Petek, Matevž Oblak, Martin Šon in Jože Jurhar.

Nato je predsednik počastil dva zaslužna člana, ki sta dosegla visok življenjski jubilej: Maro Ocvirk osemdesetletnico, Franca Vrhovnika pa sedemdesetletnico. Tudi tisočega člana so se spomnili, Naključje je hotelo, da je to vnuk nedavno preminulega predsednika društva. Tudi

malemu Boštjanu je predsednik izročil skromno darilo.

Vedno več planincev, ki opravijo to ali ono transverzalo, oziroma pot. Navada v društvu je, da se značke za prehojeno pot slovesno podeli. S tem opozori planince na posamezne poti. Značke se podelijo s primernim komentarjem.

Značke za slovensko transverzalo so prejeli: Ivan Rogel, Matevž Oblak, Marica Kotnik in Stanko Kotnik. Žal med njimi ni Edija Oblaka, podpredsednika društva. Zato je predsednik, ko je podeljeval značko tov. Roglu, poudaril, da je ta značka podeljena tudi Oblaku.

Značke za Zasavsko planinsko transverzalo so prejeli: Leopold Cilenšek, ki se je pri 69 letih odpravil na slovensko transverzalo, mimogrede pa opravil še zasavsko planinsko transverzalo.

Nato je zastopnik meddruštvenega odbora za savinjsko pot poročal, da je že 67 planincev opravilo to pot, med temi 17 planincev iz PD Zabukovica. Podelili so samo značke pionirjem, ki so opravili to pot. Prejeli so jih: Mojca Ježovnik, Lilijana Ježovnik, Ludvik Polavder, Milan Polavder in Jože Kolšek.

Tajnik društva je spregovoril o povezovanju društvene mladine z ZB. Našel je pohode, ki so jih opravili skupaj ob spomenikih NOB. Ker so si ravno na teh pohodih pionirji pridobili pravico do značka pionir-planinec, kar jim je omogočila KO ZB Griže in Občinski odbor ZB Žalec – organizatorja pohodov – je prosil predstavnika Občinskega odbora ZB Žalec tov. Cilenška, da izroči značke pionirjem: srebrne značke pionir-planinec so prejeli: Alenka Jurhar, Mojca Ježovnik in Emil Petrovec, brnaste pa Sašo Kolar, Sandi Jurak, Marjan Jemec, Štefka Džerkes, Vojko Golavšek in Branko Svenšek. Tako so v društvu dosedaj 4 pionirji prejeli srebrni znak, 22 pionirjev pa brnasti znak.

Predstavniki obč. odbora ZB Žalec je nato obujal spomine na pohode, kako mladina goji tradicije NOB, kako spoštuje borce, ki jim pripovedujejo o dogodkih iz NOB. Omenil je pohod ob smrti pesnika Kajuha, ko so pionirji gazili metrski sneg, tako kot nekoč partizani, pohod na Jegriše itd.

Predsednik je nato spregovoril še o povezovanju med društvi, posebno med PD Zabukovica in PD Šentjur. Dejal je, da je prav, če se PD Zabukovica spomni visokega življenjskega jubileja predsednika PD Šentjur tov. Jožeta Gaberška. Prosil ga je, da od PD Zabukovica sprejme skromno darilo.

Srečanje je pozdravil tudi predstavnik Olepševalnega društva Celje prof. Gustav Grobelnik.

Dom je odprl Drago Ocvirk.

Fr. Ježovnik

CESTA NA ROGLO

Rogla je prav lepa turistična postojanka v višini 1517 m. Najlepši dohod je prav iz Zreč, do kamor drži lepo urejena asfaltirana cesta. Tudi to industrijsko naselje se je zadnja leta zelo lepo uredilo, ima novo šolo, trgovine in gostinske lole. – Prav lepa in prijetna hoja ob Dravinji proti Resniku, ki je prvo, raztreseno naselje. Ko smo vprašali domačina, če imamo še daleč do naselja, nam je hudomušno odgovoril: »Saj že hodite po njem!« Pohorci so hudomušni in brihtni ljudje.

Tam v bližini opaziš in se čudiš lepim in preprostim spomenikom iz pohorskega marmorja padlim borcem v zadnji svetovni vojni.

Dom na Rogli je last PD Zreče. Je dobro urejen. Blizu je tudi razgledni stolp, zgrajen menda 1955 in last PD Konjice. Dom ali kočjo pomagajo finančno urejati žreška industrijska podjetja. Sedaj se lotevajo tudi cestnih del preko Resnika na Roglo. Cesta je bila že narejena, a so jo nalivi močno poškodovali. Po nekaterih krajih jo bo treba razširiti. Pričakovati je, da bo postala Rogla v doglednem času prijeten turistični kraj.

Stanko Skočir

BIVAK DR. RASTKA STOJANOVIČA V VELIKI KARLICI

Planinska smučarska zveza mesta Beograda in beograjski Alpinistični odsek sta v Veliki Karlici postavila bivak, ki nosi ime pokojnega prof. dr. Rastka Stojanovića, nekdanjega dolgoletnega načelnika AO Beograd. Bivak so financirali s prostovoljnimi prispevki in s prodajo »opekic«, ki so jo prevzela planinska društva širom po Jugoslaviji. Lepe prispevke za bivak so namenili posamezniki in društva iz Slovenije. Pri nas je imel dr. Rastko Stojanović veliko število prijateljev.

Bivak so postavljali od 1. do 8. julija s prostovoljnimi delom, ki se ga je udeležilo čez sto planincev. Pomagala je tudi JLA. Pred to glavno akcijo so pripravljala dela opravili planinci iz Nikšića, Mojkovca in Žabljaka, manjša skupina planincev pa je po 8. juliju delo skoncirala.

Bivak je iz lesa, dobro izoliran, na zunanji strani obit s pocinkano pločevino. Prostora ima za 6 planincev, v sili seveda dvakrat toliko. Opremljen je z ležišči, odejami in posodjem, z vodo še ni preskrbljen. Notranjščina je bila urejena jeseni 1973, v začetku leta 1974 bo gotova tudi cisterna. Ključ bo imel AO Beograd, Zmaja od Noćaja 9/IV, 11000 Beograd.

Bivak stoji na višini 1960 m, dve uri od

Bivak v Veliki Karlici

Črnega jezera, v izredno lepi okolici blizu snega pod stenami Pleča, Šljemena in Savinega Kuka, v katerih je veliko število plezalnih smeri.

Je ugodno izhodišče za ture v centralni masiv Durmitorja, na Medjed, Bandijerno, Minin Bogaz, Bobotov Kuk in druge vrhove.

Vsekakor je ta bivak v Jugoslaviji edinstven, zares bivak jugoslovanskih alpinistov, ki so z nedeljenim priznavanjem spoštovali in radi imeli pokojnega alpinista, gorskega reševalca in planinskega publicista dr. Rastka Stojanovića, ki je preminul leta 1972 v prometni nesreči na poti v naše Alpe.

Durmitorski motiv

ALPINISTIČNE NOVICE

ČEŠKOSLOVAŠKA SMER NA MAKALU

V ostenje Makaluja so letos spomladi češkoslovaški alpinisti načrtali novo smer po južnem stebru – med jugoslovansko po južni steni in japonsko po jugovzhodnem grebenu. Toda na vrh niso prišli, nesreča njihovega tovariša jim je preprečila zadnji vzpon.

Prvi so odšli proti Himalaji že januarja in sicer s kamionom, ki so ga obložili z večino opreme, katere so zbrali kar dobrih devet ton. Ostalih 13 članov (od skupno 19) odprave pa je v Indijo odletelo z letalom sredi februarja. Pristopni marš so pričeli v Biratnagarju ob indijski meji in ne šele v Tumlingtarju kot naši. Prav zato in ker je bilo razen tega še slabo vreme, so prišli v bazo šele 29. marca (po 25-dnevem maršu). Potem so pričeli pospešeno pripravljati višinske tabore. Bazo so postavili na tradicionalnem mestu, enojka je stala približno tam kjer je bila naša, nato pa so zavili na »svoje« rebro, kjer so postavili še štiri tabore: 6200, 6650, 7200 in 7850 m. Smer od tabora II dalje so morali skoraj v celoti opremiti z vrvmi.

Potem je prišel tragični 21. junij. Sedemčlanska skupina: Psotka, Fiala, Paleničko, Červinka, dr. Kounicki in dva šerpa so dobili nalogo, da se povzpno na sedlo Makalu (okoli 8100 m) in tam postavijo zadnje taborišče. Iz njega naj bi naslednjega dne trojica poskušala priti na vrh. Toda sredi dopoldneva je dr. Jan Kounicki na lahkem terenu, kjer so napredovali nenavezani, nesrečno zdrsnil (med popravljanjem aparata za kisik) in padel okoli 80 m globoko. Polomil si je rebra, močno ranil v glavo in si poškodoval še hrbtenico. Tovariši so ga hitro prenesli v T5 in zahtevali pomoč. Toda transport ranjenca v dolino zaradi izredno težkega terena ni bil mogoč in čeprav so poskušali vse, kar je bilo v njihovi moči, jim je 27. junija umrl. Pokopali so ga na gori in se vsi izčrpani odločili za takojšen povratek.

Odprava, ki jo je vodil Ivan Galfy, v njej pa so bili sami izbrani alpinisti z bogatimi izkušnjami v visokih gorah, dva znanstvenika in dva snemalca, je svojo nalogo opravila, čeprav na vrh ni prišla. Nesreča tovariša jih je preveč prizadela.

Franci Savenc

ÖBZ – O NAŠI GRS

Poročali smo že večkrat, da ÖBZ (Österr. Bergsteigerzeitung) vsako leto objavi kak članek iz našega glasila, dobrodošli pa

so ji tudi naši dopisi. Omenili smo že, kolikšno delo opravlja zadnja leta tudi v tem pogledu ing. Pavle Šegula, načelnik naše KOTG. Glavni urednik ÖBZ Otto W. Steiner je sredi leta 1973 potrdil prejem poročila o nesrečah v naših Alpah in o naši GRS, obenem pa je v tem dopisu čestital GRS k 60-letnemu jubileju. Taki stiki z inozemskimi planinskimi glasili so bili in so še pomembni zaradi mednarodnega pomena, ki ga ima planinstvo, in zaradi majhnega kroga, ki ga zajame naš jezik zunaj naše republike. Značilno za vodstvo ÖBZ pa je, da naše glasilo prelistajo. Uredništvo PV je septembra prejelo z Dunaja pismen odmev na našo rubriko »Varstvo narave« zaradi notice o avstrijskem gozdnem zakonu, ki smo jo naslonili na članek K. Kolarja v ÖBZ. Pisal nam je avtor članka sam.

T. O.

DR. RUDOLF CAMPPELL, 80 LET

Četrtega aprila letos je praznoval osemdesetletnico rojstva dr. Rudolf Campell st. iz Pontresine v Švici. Bralcem PV, gorskim reševalcem in alpinistom ter zdravstvenim delavcem to ni neznano ime.

Prek 20 let je bil prva oseba v IKAR, ki jo je ustanovil s sodelavci iz alpskih dežel poveljnik, razkosane in neenotne Evrope, med katerimi je odigral vidno vlogo tudi naš predsednik dr. M. Potočnik. Premostil je prenekatero zapreko, bil pobudnik in priča ustanovitve, vodil zdravniško podkomisijo, kumoval ustanovam, delu in razvoju podkomisij za opremo, plazove in letalsko reševanje.

Kakor je bil spreten predsednik, tako se odlikuje tudi zadnja leta, ko spremlja delo IKAR kot njen častni predsednik.

Trda in stanovitna osebnost se je v vsej razsežnosti izkazala. Čeprav bi bil lahko »siva eminenca« IKAR v slabem pomenu besede, je prav nasprotno. Sodeluje še naprej, nikjer ne manjka, povsod je pričujoč, a vselej tako zelo diskretno kot dober stari oče, ki se veseli napredka svoje družine, a njenim članom pusti proste roke, da ukrepajo, kot vedo, da je prav, ter po svoji uvidevnosti spoštujejo tudi njegov nasvet.

Naša planinska organizacija, UO PZS in komisija za GRS sta dr. R. Campellu ob visokem jubileju podelila častno priznanje in se mu v njem zahvalila za njegovo delo kot odličnega in izvirnega zdravnika in človekoljuba pa tudi kot organizatorja in dolgoletnega vodjo evropskih gorskih reševalcev.

Dr. Rudi Campell se nam je pismeno zahvalil za izkazano pozornost. Takole meni sivolasi, še vedno živahni gorski volk izpod Diavolezze:

»Vedno sem rad sodeloval z vami na področju gorskega reševanja, še zlasti pa se spominjam uspešnih skupščin IKAR, ki smo jih imeli v Jugoslaviji, in hitre ter učinkovite pomoči, ki so je deležni ponesrečenci v vaših gorah.

Vedno znova sem imel priložnost ugotovi-

viti, s kakšno zvestobo in privrženostjo ste sodelovali z IKAR in z menoj osebno. Prisrčna vam hvala tudi za to!

Naj še ob tej priložnosti zaželim slavljencu še mnogo prijetnih let. Potekajo naj mu uspešno kot doslej, v družinskem krogu in v delovnem vzdušju. Njegovo pero je še aktivno, misel okretna in živahna. Veselilo nas bo vse, kar nam bo še dal njegov neutrudno snujoči duh.

Ing. P. Šegula

VARSTVO NARAVE

ANGLEŠKO PISMO KOMISIJI PZS

14, Temple Drive
Nuthall
Nottingham
England
12. 9. 1973.

G. Fetih
Načelnik komisije
za inozemski planinski turizem
Planinska zveza Slovenije
61001 Ljubljana
Dvorčakova 9

Spoštovani gospod!

Julija t. l. Vam je pisal g. Halliday, Maidstone, Kent, glede rezervacij v planinskih kočah v Julijskih Alpah. Sem član skupine, za katero ste rezervirali prostor, in avgusta smo v Jugoslaviji preživeli zelo prijetne počitnice.

To je bil naš tretji obisk Julijskih Alp. Menimo, da je to zelo lepo pogorje. Zato upamo, da ga bomo spet kmalu obiskali. Bilo pa je nekaj, kar smo z obžalovanjem opazili in zaradi česar vam pišem. Pri tem mislim na odpadke, ki so nastali po najbolj obiskovanih poteh in vrhovih. Večina moderne embalaže je neuničljiva, ker je iz plastičnih snovi in iz aluminija in je prav grdo videti, če jo odvržemo in obleži na tleh. Za primer naj navedem embalažo za pijačo iz aluminijaste folije, ki je očitno v Jugoslaviji zelo priljubljena, saj je v veliki množini raztresena po vseh gorah. Plastične vrečke za hrano turisti tudi radi vržejo kar na tla. Prav posebno nam je bilo žal, ko smo videli brez števila teh vrečk po vsej poti, ko smo hodili mimo Sedmerih triglavskih jezer v Triglavskem narodnem parku.

Videli smo škatle za kekse in prazne konzerve, ki jih je lastnik pustil kar na poti,

pač tam, kamor so padle. Da bi jih vsaj vrgel kam dlje!

Pogled na neštete odpadke v tako lepi pokrajini nam je skalil veselje. Obžalovali smo, da so ljudje lahko tako lahko-miselni. Ne znajo ceniti svojih čudovitih gora, saj so jih povsem umazali.

Lahko si mislim, da je težko dopovedati ljudem, kako in zakaj je pomembno, da odpadke odnesejo s seboj domov. Saj se z istim problemom ukvarjamo tudi v Angliji. Vendar brez nenehnega opozarjanja ni mogoče odpraviti te razvade, ki postaja vse večja. Množina odpadkov vsako leto narašča. Ker je tudi število ljudi, ki hodi in pleza po gorah, vedno večje, je problem še posebno aktualen.

Ob vsakem našem obisku Julijskih Alp smo srečali vedno več ljudi in naleteli na vse večje kupe odvrženih odpadkov.

Ne razumemo vašega jezika, vendar smo dobili vtis, da nihče ne opominja ljudi, naj ne odmetavajo odpadkov v gorah. Ali pa se morda motimo. Če se tega še niste lotili, vas prosim, pomislite na posledice, ki bodo nastale čez leta, saj v vaše gore zahaja vedno več ljudi. Čeprav moje pismo graja razvade ljudi, ki hodijo po vaših gorah, vas prosim, da mi tega ne zamerite. Pišem vam iz velike ljubezni do vaših planin in zaradi zaskrbljenosti in obžalovanja, ki sem ga z drugimi člani skupine občutil, ko sem videl vaše gore v takšnem stanju.

Thomas Leafé

PROBLEMI TIROLSKEGA PLANŠARSKEGA GOSPODARSTVA

Tirolska ima 2306 planšarij s 622 000 ha, to je polovico celotne površine v tej deželi. 120 000 ha je nerodovitne površine, vendar je pašno in planšarsko gospodar-

stvo kljub temu za deželo zelo važno. V Avstriji je registriranih 10 819 planšarij z 8 400 000 ha. Poprečna površina tirolske planšarije znaša 270 ha. Tirolci priženo v planino vsako leto 42 000 krav in 71 000 druge goveje živine. Dve tretjini planšarij je v rokah posameznikov, ena tretjina pa gospodari združno, 68 % je mešanih planšarij – za krave, teleta, junice, tudi konje in ovce, 22 % je specialnih, 10 % pa mlekarstvih.

Tehnika je prodrla tudi na hribovske kmetije in s tem se je začela tudi tehničarizacija planšarij. V hribih je pomanjkanje delovne sile, mezde so visoke, prav tako socialne dajatve, s tem v zvezi gre prizadevanje za visoko storilnost in dohodek kmetije in uvažanje kmečkega turizma. Iz tega sledi pospeševanje cestnih zvez, vse planšarije, primerne za turizem bi radi povezali s cestami. Slabše planšarije se združujejo v proizvodne enote, pred planšarskim personalom se je pojavila zahteva po specializirani delovni sili. Za tak personal morajo planšarije imeti dostojna bivališča. Gospodarska nujnost je, da na planšarijah drago ročno delo nadomestijo produktivnejši stroji.

Za nas je to stanje zanimiv opomin, da je kljub še taki industrializaciji kmečko-planšarsko gospodarstvo dragoceno, da ga moramo pospeševati in mu seveda pomagati, da bi dohitelo čas. K sreči je zdaj pri nas vedno več glasov, ki se s tem strinjajo.

T. O.

KURATORIJ ZA VARSTVO OKOLJA

V Avstriji so konec marca 1973 ustanovili »kuratorij za varstvo okolja« pod pokroviteljstvom ministrice za zdravje in varstvo okolja dr. Ingrid Leodolterjeve. Kuratorij je nastal iz delovne skupine »Varstvo okolja v gorah« in je zbral okoli sebe vse organizacije, ki so doslej skrbele ali bi morale skrbeti za varstvo okolja. Kuratorij bo imel zelo široko delovno področje od zakonodaje do akcij na terenu in do koordinacije z inozemstvom. Predsednik je deželni svetnik Hubert Moritz, v predsedstvu so zastopniki ÖAV, NF, torej planincev, dalje zastopnik organizacije naravnih parkov, ribištva in drugih.

T. O.

CONE MIRU V SAMEDANU

Samedan je ena od pogumnih hribovskih občin v Švici, ki je določila na svojem področju »mirne cone«. S tem odlokom se je občina uprla petičnikom, ki pokrajino vrednotijo samo s finančnimi koeficienti. Občina je pripravljena na žrtve,

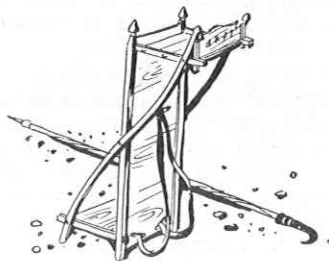
saj večina turistov zahteva mehanična transportna sredstva, brez turistov pa občina ne more živeti. Vendar upa, da zdravilišča ne morejo uspevati, če ni miru, in da zdraviliški promet ne bo upadel, čeprav se je občina uprla pretirani tehničarizaciji. Občina Samedan je za mirno cono določila dolino Bever in se s tem uprla vertikalnemu prometu na 3246 m visoki Piz Ot nad zdraviliščem Samedanom (1705 m). V koncu doline Bever je vrh Piz Bever (3230 m), vse skupaj pa spada v prelepi Oberengadin. Občina Samedan je s tem proglasila 82 km² svojega področja za alpsko »mirno cono«, v celoti pa občina meri 113 km².

Stvar ni šla tako gladko od rok kakor glasovanje za Val Roseg s Piz Bernino, Piz Corvatsch in Piz Rosatsch. Obstajali so že načrti za tehničarizacijo Piz Ot, na drugi strani pa močna akcija, da se dolina zaščiti. Pri prostorskem planiranju niso mogli priti do soglasja, zato pravijo, da bi moral pri prostorskem planiranju imeti večjo besedo SAC – švicarska planinska organizacija, varstvo narave in zveza za krajinsko planiranje. Učinkovita zaščita planinskega in gorskega sveta mora biti pri prostorskem planiranju zaimčena.

Kočljivo vprašanje je odškodnina. Niti zvezna vlada niti davkoplačevalci ne bodo za to, da velikodušno povrnejo stroške za nekaj, česar ni. Država mora poskrbeti, da to izravna občin, ki so brez ozira na vse, tudi na bodoče rodove, razprodale svoje površine in kasiirajo pri napravah za množice.

Pravzaprav bi morali gesto občine Samedan bolj ceniti kot pa odločitev za razvoj, nad katerim je velik vprašaj! Morda bo v Švici pamet le več kot žamet!

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

ALBERT GAYL: PLAZOVI

S prevodom dela Alberta Gayla »Plazovi« smo Slovenci dobili prepotrebno strokovno delo o eni izmed najbolj zahrbtnih zimskih nevarnosti v gorah – plazovih, ki so tudi med slovenskimi planinci terjali že številne žrtve. Prevajalec ing. Pavle Šegula odlično pozna to področje, saj je član komisije za plazove pri IKAR in sam pripravlja svoje delo o plazovih in reševanju iz njih. Dasi so članke o tej zimski nevarnosti gora v Planinskem Vestniku že prispevali naši ugledni gorniki (dr. Avčin, dr. Tuma, Pavle Kunaver idr.), je Gaylova knjiga v slovenskem prevodu pri nas doslej najbolj sistematično delo iz tega področja.

Že v uvodu pove, da je delo treba preučiti, preden se je zgodila nesreča. Delo ima preventivni smoter za gorskega reševalca in za vsakogar, ki ga mami deviški svet zimskih gora. Zato bo knjižica dobrodošel učenik tudi štabom za civilno zaščito v tistem delu, ki se nanaša na organizacijo reševanja. Spomnimo se hude zime l. 1951/52 na Bovškem. Tedaj je v Ljubljani snega zapadlo poldrug meter. Profesorji telesne vzgoje na šolah bi morali pred zimskimi tečaji za začetnike že v dolini z učenci predelati nekaj poglavij priučjoče knjižice.

Avtor nas v prvem poglavju seznanja s teoretskimi osnovami o snegu in s faktorji, ki vplivajo na njegovo preobrazbo v razne vrste plazov. K temu ni kaj dodati niti pripomniti. V alpskih deželah se je izoblikovala že prava veda o plazovih, v Švici na Weisfluchjochu nad Davosom je celo inštitut za proučevanje plazov.

Že na prvi pogled opazimo, da je delo A. Gayla rezultat dolgotrajnih opazovanj številnih strokovnjakov. Razdelitev po vrstah plazov, po kakovosti snega, legi drsne ploskve in načinu pomikanja je pregledna, jasna in logična.

Vse besedilo je prevedeno v lepi slovenščini. Čeprav Slovenci ustreznih izrazov nemara nimamo, menim da so slovenska poimenovanja naravna in ustrezno izbrana. Besedilu prevoda se pozna lektorska roka prof. Tineta Orla.

Glede na to, da Slovenci nimamo nekaterih ustreznih izrazov in da se vedno več slovenskih gornikov odpravlja v tuje gore, kjer je zaradi reliefa podana večja nevarnost plazov, bi bil v knjižici dobrodošel pregled oz. primerjava nemških in slovenskih izrazov (kjer obstajajo). Ob nesreči v tujih gorah bi naš gornik ustrezne, zlasti pa bolj natančno lahko po-

vedal, kje je svojega tovariša ali tujca zadnjič videl (v zavinku ali vršaju plazu). Ta pripomba pride v poštev ob ponatisu, do katerega, sem prepričan, nismo daleč, saj knjižica že sedaj žanje veliko zanimanja. Manjkajo morda že sedaj opombe z razlago nekaterih izrazov npr. kaj je snežnina, polzica, plovni sneg itd., čeprav se po skicah na str. 45 in 46 da izluščiti, za kaj gre, oz. pri poimenovanjih pod tč. 5 na str. 25.

Na vsak način sta prevajalec in lektor opravila pionirsko delo. Zanimivo je, da Slovenci, čeprav je bloško smučarstvo staro preko 200 let in v smučarstvu nekaj pomeni tudi v srednjeevropskem merilu, preveč uvažamo tujih izrazov, pa naj gre za stroje, npr. rat-rack, rolba, ali opremo npr. sonda, tubus za umetno dihanje ali za vrste oz. oblike dejavnosti.

V Gaylovi knjigi je zlasti zanimivo poglavje o lavinologiji, posebej o faktorjih, ki vplivajo na pomikanje plazov. Veliko vrednost knjižice povečujejo praktični napotki, ki svare pred nevarnostjo plazov in za ukrepanje, če pride do nesreče. Knjižica daje napotke, na katere ob paniki preživeli ali očividci morda niti ne pomislijo npr. k zasutemu se ne prebijamo od zgoraj navzdol, ker smo na koncu stlačeni v ozko luknjo in morebiti ves čas stojimo na ponesrečencu (str. 110).

Napak je misliti, da bo z izboljšano preventivo že minila nevarnost (subjektivna) plazov. Še vedno je tu dialektični zakon med nujnostjo in slučajnostjo posledice. Tudi najboljši so se ponesrečili v gorah. Drži, da je z izboljšano preventivo mogoče nevarnost plazov omejiti na minimum. Kar zamudimo s preventivo, pogosto ni mogoče popraviti. Delati moramo na tem, da čim bolj spoznavamo nevarnosti v gorah in ovrednotimo njihove posledice za človeka. Le tako nam gore tudi mimo uhojenih poti in zimskih brezpotij ne bodo gola nevarnost. Tak namen tudi sledi iz sklepne besede Alberta Gayla.

Knjižica je gotovo eno najboljših gornških del, kar smo jih Slovenci dobili v zadnjih letih. Z razvojem smučarskega športa, turnega smučanja in zimskega gornštva bo še pridobivala na pomenu. Avstrijskemu avtorju, prevajalcu in lektorju smo lahko hvaležni za nadvse uporabno delo.

Knjižica je žepnega formata, tiskana na finem papirju, skice in fotografije so zadovoljive. Izšla je v Planinski založbi PZS, tiskala tiskarna Slovenije in se dobi pri Planinski zvezi Slovenije.

NAŠE JAME, 14 (1972), izdaja Jamarska zveza Slovenije, Ljubljana

Pred nami je lepo urejen, že 14. zvezek poljudno znanstvene publikacije s področja krasoslovja in jamarstva. Kot prejšnji je tudi ta zvezek urejen v posameznih oddelkih, kjer srečujemo članke in samostojne razprave, poročila, knjižna poročila itd.

Uredniški odbor in uprava revije pod vodstvom mgr. Rada Gospodariča redno izdajata lepo opremljeno revijo, ki je edinstvena te vrste pri nas.

V pričujočem zvezku srečujemo med članki naslednje:

Jamarsko potapljanje v Sloveniji, kjer avtorja P. Krivic in A. Praprotnik poročata o dosedanjih uspehih pri raziskavah sifonov v jamah in to v Zerovnici, v sifonu med Pivko in Magdaleno jamo v sistemu Postojnske jame, v Rakovem rokavu Planinske jame, v izvire Ljubljance itd.

P. Habič piše obširneje o sifonih in njihovi morfologiji,

R. Gospodarič pa o raziskovanjih ponorne jame Viršnice in jamskem sistemu Šice na Radenskem polju. Podpisani poroča o raziskovanjih Ledene jame na Stojni pri Kočevju.

V drugem oddelku se Jamarska zveza spominja umrlega in najuglednejšega speleobiologa dr. J. Hadžija.

Med poročili zasledimo vrsto zanimivosti. Obširnemu poročilu o delu JZS v obdobju 1970–1971 sledi poročila o možnosti preiskav naplavine v kraških izviri, o Franzu Mühlhoferju, raziskovalcu tudi našega krasa, o problemu izraza »estavela«, itd.

Med pismi poroča P. Slavic o krasu in jamah v Braziliji, kamor žal naši jamarji le težko zaidejo, in odmev na poročilo o raziskovanju Velike Karlovice.

Med knjižnimi poročili beremo o literaturi, ki obravnava naš ali tuji kras in je za raziskovalca več ali manj dosegljiva le na tak način.

Revija obsega 73 strani z nekaj dobrimi skicami in fotografijami.

Uredniškemu odboru želimo, da njegova prizadevanja ne bi popustila.

D. Novak

GEOLOŠKE RAZISKAVE V HIMALAJI

V prejšnjih letih smo večkrat poročali o raziskavah Švicarja Tonija Hagena v Himalaji. Izvršil je ogromno delo, na roko mu je šlo ozko sodelovanje med Nepalom in Švico in to na raznih področjih, ne nazadnje v geologiji. Poročali smo tudi o delu francoskega geologa Pierra

Bordeta, ki je lani izdal knjigo o geoloških raziskavah v nepalski Himalaji, v pokrajini Thakkole. Knjigo je založil državni center za znanstveno raziskovanje v Parizu. Thakkola leži med Dhaulagirijem in Annapurno, v severni dolini Kali Gandaki. Bordet je delal s skupino in predložil izredno bogato dokumentacijo. Udeležil se je prvih himalajskih odprav, raziskoval je tudi dolino Arun, najmodernejše analize pa je lahko uporabljal le v Thakkoli. Tako je ovrednotil, da so kamenine na Annapurni stare okoli 24 milijonov let, nekatere formacije na dnu doline Thakkole pa 870 milijonov let. Tudi nestrokovni bralec, pravi ocenjevalec v La Montagne, bo z zanimanjem bral o hipotezah, kako je nastala Himalaja, in o tektoniki Thakkole. Član uredništva »La Montagne et Alpinisme« v poročilu izraža svoje veselje nad tem, da sta obe francoski planinski organizaciji prispevali k tem raziskavam in študijem.

T. O.

SLOVENSKA KRAŠKA TERMINOLOGIJA.

Kraška terminologija jugoslovanskih narodov, 1. Izdaja Zveza geografskih institucij Jugoslavije in Katedra za fizično geografijo Oddelka za geografijo FNT. Strani 76.

Pred nami je drobna knjiga, ki jo strokovnjak mnogokrat potrebuje. V množici izrazov, ki jih srečujemo pri opisovanju našega kraškega sveta in njegovih pojavov, smo končno pričeli delati red in se skušali srečati tudi s sosednjimi narodi in jeziki, predvsem na jugoslovanskem simpoziju o kraški terminologiji in tipologiji krasa, ki je bil oktobra 1971. Rezultati tega in številnih naslednjih sestankov so sedaj pred nami v tej knjigi. Avtorji, predvsem pa pobudnik dela dr. I. Gams se zavečajo, da to, kar so napravili, ni dokončno, vendar kljub temu je opravljena mnogo dela, ki bo v veliko pomoč raziskovalcem in opisovalcem našega krasa.

Vsebina knjige je razdeljena v nekaj poglavij.

Abecednemu seznamu slovenskih, srbskih, hrvaških, makedonskih, angleških, nemških in francoskih izrazov sledi besednjak s kratko razlago vsakega posameznega pojma. To je nekako osrednji del knjižice. Sledi mu kratko navodilo za rabo besednjaka in kratka zgodovina prizadevanj za slovensko kraško izrazoslovje. V tem poglavju pogrešamo, da bi avtor vsaj omenil delo, ki je bilo v zvezi z izrazoslovjem napravljeno že v okviru nekdanjega Društva za raziskovanje jam Slovenije v okviru terminološke komisije

(1964–65) ter gradivo za slovensko speleološko terminologijo objavljeno v Biltenu Jamarske sekcije PD Železničar, 1964, kar oboje ni daleč od tematike slovenske kraške terminologije.

Besednjak pojasnjuje nekatere dobre skice npr. tipi krasa in tipi vrtač in brezen, moti pa skica 2, ki prikazuje lego matičnega Krasa. Lahko bi bilo napraviti skico, ki bi bila enostavnejša, povsem nepotrebno je bilo matični Kras stiskati v geopolitične razmere sredine preteklega stoletja in prikazovati na karti še nekdanjo Turčijo, Srbijo itd.

V drugem delu knjige slede referati z jugoslovanskega simpozija o kraški terminologiji v Ljubljani, 1971.

Ivan Gams je govoril o razvoju besed Kras in dolina v mednarodna izraza za določene pojave na zemeljskem površju, do konca 19. stoletja. Isti avtor je poročal tudi o terminologiji tipov kraških polj. Jurij Kunaver je podal pregled razvoja slovenske terminologije za mikroreliefne kraške oblike. Predvsem slednji zadeva probleme, o katerih smo čitali tudi že na straneh Planinskega vestnika (1967/4, 1967/7 itd.).

Knjigi je v veliko korist, da ima vsak sestavek povzetek v angleškem jeziku, pisca tega poročila pa je motila beseda »termin« namesto dobrega in vsekakor uporabnega slovenskega »izraza«, kar pa uporabnosti knjige ni zmanjšalo.

Dušan Novak

NOVOSTI CENTRALNE PLANINSKE KNJIŽNICE

V I. 1973 je centralna planinska knjižnica nabavljala vso izvirno slovensko gorniško literaturo Planinske založbe pri PZS, publikacije Planinske zveze Jugoslavije in drugih republiških planinskih zvez, od jugoslovanskih založniških hiš pa tista dela, ki ustrezajo namenu gornišstva in potrebam planinske organizacije. Opozoriti je treba, da je sicer pretežno večina gorniških knjig v planinski knjižnici tujega izvora. Nabave tuje gorniške literature se zato opravljajo v okviru materialnih možnosti. Glede obsega nabave pa velja opozoriti na našo obveščenost glede tega, kar izide pri alpskih narodih in na dolgotrajni nabavni postopek v inozemskih oddelkih po založbah. Najboljši trenutni vir informacij so revije. Alpinismus, Bergsteiger in Mitteilungen ÖAV, čeprav se iz njihovih recenzij še ne da razbrati, kolikšno korist bi pomenila nabava za centralno planinsko knjižnico. V naslednjem podajamo pregled samo nekatereh letošnjih pridobitev centralne planinske knjižnice.

Tone Svetina: Stena
Peter Ficko: Kamniške in Savinjske Alpe
France Planina: Skofja Loka s Poljansko in Selško dolino
Nada Matičič: Mojih pet bičev
Albrecht Gayl: Plazovi
Hadžialić Š.: Planinarske kuće i domovi u BiH
Plitvička jezera, Zagreb, 1967
Radoš: Paklenica
Paulič D.: Plitvička jezera, 1964
Reinhold Messner: Zurück in die Berge
Reinhold Messner: Sturm am Manaslu
Reinhold Messner: Der 7. Grad
Kozomi: The Andes
Herrligkofer: Mount Everest
Dumler H.: Grenzen des Menschen-möglichen
M. Atwater: The Avalanche Hunters
Chabod R.: Storia delle grude di Courmayeur
Guide Book to de Mt. Kenya and Kilimanjaro
Abalakov E.: Na visočajših veršinah, Moskva
Kazakova: Tehnika bezopasnosti v alpinizme, Moskva
Simenov E.: Priključenja v gorah, Moskva
Grünfeld: Putjami odvažnih, Moskva
Bonatti W.: Grosse Tage am Berge
Lukan K.: Berge das grosse Abenteuer
Bonington: Annapurna face sud
Schach dem Lawinen tod
Il parco di Fusine
Der Schweizerische Nationalpark

Tone Strojín

ALPINE JOURNAL 1972

Staro, a vedno novo angleško revijo urejajo zdaj W. E. Pyatt, D. F. O. Dangar in E. R. Pettigrew. Ker so Angleži nestorji ekspedicionistov, je med vsehino še vedno zelo važna ekspedicijska kronika. Omenimo, da so v letu 1972 objavili tudi »The Battle of Khinyang Chhis«, poljski prvi vzpon na ta izredno težki vrh v Karakorumu. Poročilo je napisal A. Kus. Afirmacija poljskega alpinizma in himalaizma v povojnem času je tolikšna, da ji ni kaj dodajati.

Med zgodovinskimi članki je za nas zelo zanimiv članek Riccarda Cassina o italijanskem alpinizmu.

Vedno bolj se uveljavlja The Himalayan Journal, ki ga izdaja S. S. Mehta Rishra, District Hooghly, West Bengal, India. V njem že zdavnaj sodelujejo himalajci skoraj vsega sveta. Gotovo prinaša ta indijska revija najizčrpnější pregled nad dogajanji v Himalaji, Karakorumu in Hindukušu. Urednik Soli S. Mehta je v službi pri The Alkali and Chemical Corporation of India Ltd. Ni napak, če se k naslovu pripiše še to: V zvezku 1969 je objavil

pokojni major H. V. Bahuguna, ki je umrl na mednarodni ekspediciji 1971 na Everest, članek o angleško indijski himalajski odpravi 1969 (ledenik Pinderi).

T. O.

TONI HIEBELER O EIGERJU

V avstrijsko-nemškem svetu bi bil redkokateri tako poklican, da napiše 40-letno alpinistično zgodovino Eigerja kot Toni Hiebeler, sam eden od vidnejših eigerjevcev in nedvomno publicist, ki je tudi zadnjih 20 let storil vse za čim večjo publiciteto v tej 1800 metrov visoki steni. Ta je skrila v svojih temnih prepadih mnogo tragedij, na drugi strani pa spet zmago-slavlja, čeprav je marsikdo od tistih, ki so srečno ušli iz stene, odkritosrčno povedal: »V to steno nikoli več.« Tako je rekel tudi Slovenec Kukovec, šoštanski alpinist, ki je gotovo prvi med nami čutil v sebi moralno moč za spoprijem s težavami v tej strašni steni. Toni Hiebeler je knjigo izdal istočasno v Švici, v Nemčiji in v Avstriji. Sam je preživel v steni en cel mesec, prebil dvanajst bivakov poleti in pozimi, leta 1961 je prvi prišel čeznjo v zimskem času, leta 1968 pa sodeloval pri prvenstvenem vzponu po severnem stebri. Sicer pa je več kot desetletje vodil »Alpinismus« in se izkazal tudi kot mojster te kozmopolitske redakcije. Letos se je z lastnikom revije razšel, z alpinistično publicistiko pa se bo verjetno še močneje ukvarjal.

T. O.

R. MESSNER PLEZA, POTUJE IN PIŠE

Tako plodnih planinskih pisateljev pri taki starosti, kot se je zdaj veseli Reinhold Messner, zgodovina planinske literature ne pozna. Komaj mu sledimo. Zdaj je spet izdal knjigo »Sedma stopnja« (Der 7. Grad) in to v Münchnu pri BLV.

Messner pravi nekako takole: Mummery je plezal peto, Preuss šesto stopnjo. Bonatti in Cozzolini sta prinesla na svet sedmo stopnjo. Če danes plezajo solisti VI+, če se plezajo šestice pozimi, potem je to kvaliteta več, meje nemogočega so se razširile.

Messner svojo zahtevo oz. predlog utemeljuje s 25 svojimi doživetji v Alpah. Plezal je večkrat sam, z malenkostnim varovanjem, pravi čudež, da je ostal živ. Utemeljuje svoj predlog tudi z opisom treninga, ki ga je opravil, preden je šel v Rupal na Nanga Parbatu.

Ker je Messner menda res številka 1 v dandanašnjem alpinističnem svetu, bo knjiga verjetno razpihala polemiko, ki najbrž bistveno novega ne bo prinesla. Vprašanje je, kaj bodo rekle najuglednejše planinske organizacije na svetu.

T. O.

HERRLIGKOFFER NA EVERESTU

Znani nemški odpravar dr. Karl Herrligkoffer je razmeroma hitro napisal in izdal 232 strani debelo knjigo o svoji ekspediciji na Everest. Knjiga ima tudi podnaslov: »Mount Everest, prestol bogov. Vihar na najvišji gori na svetu.« Nekaj smo o tem Everestu že zapisali. Bralci vedo, da je Herrligkoffer po številu odprav, ki jih je organiziral, pravi poldrugovič, manager in pol, vedo pa tudi, da so skoraj vse odprave pomenile veliko poslastico za žurn-alpinizem, še posebej tista na Nanga Parbat, zaradi katere sta se spopadla z Messnerjem in je Messner pred sodnijo pravdo izgubil.

Njegovo knjigo o Everestu so razmeroma ugodno sprejeli, saj se je avtor potrudil, da je zgoščeno opisal 22 odprav na Everest vse do l. 1972. Poročevalec ÖAZ (Österr. Alp Zeitung) zameri Herrlingkofferju le to, da se je preveč razpisal o mednarodni ekspediciji na Everest l. 1971.

T. O.

RAZGLED PO SVETU

JAPONSKI ALPINIZEM PO EVROPSKEM MODELU

Konec 19. stoletja so Japonci preko Angležev spoznali zahodnoevropski alpinizem. W. Gowland je med prvimi obiskal japonske gore in prvi zapisal ime »Japonske Alpe«. Za njim jih je E. Weston raziskal in napisal o tem »Mountaineering and Exploration in the Japanese Alps 1869«. Vendar Angleža nista našla neodkritih vrhov, kajti konec 19. stoletja bi na

Japonskem težko našli goro, na katero še ni stopila človeška noga. Že konec 18. stoletja je izšel japonski vodič v treh zvezkih »Nihon Meizan Zukai«, ki popisuje poti skoraj na vse pomembnejše japonske vrhove. Obstajajo pa dokazi, da so bili na vrhu Jari (Jari), 3180 m, ki ga imenujejo »japonski Matterhorn«, že v 8. st. n. e.

Alpinizem na evropski način se je med Japonci hitro razširil. Po prvi svetovni vojni je v Alpah vedno več japonskih

navez. Že l. 1921 je Yuko-Maki plezal novo smer po grebenu Mitteleggi v Eig-gerju. Med obema vojnoma je bil zlasti pomemben zgled princa Čičibuja (1902 do 1953), cesarjevega brata, zgled za vse sloje japonskega naroda.

Zimski alpinizem je uvedel Maki, smučarstvo pa Theodor v. Larch (1869–1945), ki je pred 60 leti učil japonske mladeniče smučati po Fudžijami, med obema vojnoma pa se je smučarstvo razširilo tudi v nevarnejših predelih. Zima je na Japonskem huda, sneg zapade visoko in to zelo hitro, nevarnost plazov je zelo velika.

Prva japonska ekspedicija si je za cilj izbrala Monte Alberta, 3619 m, v Kanadi. V naslednjih desetih letih so japonski alpinisti spoznali gore na Tajvanu (Formozi), v Mandžuriji, na Koreji, že l. 1936 pa je Jaiči Hotta že povedel odpravo v Himalajo na 6865 m visoki Nanda Kot. Organizirala jo je univerza Rikkyo (Tokio), finansiral pa list Mainiči.

Alpinistični kadri z Nanda Kota so drugo svetovno vojno preživel in leta 1951, komaj pet let po strašnem porazu že najdemo Japonce v Nepalju pod vodstvom Nišiborija. L. 1952 je vodil znanstveno ekspedicijo Imaniši, profesor univerze v Kiutu, strokovnjak za živalsko ekologijo. Že leta 1952 so vrgli oko na Manaslu, na osemtisočak, in ga po treh velikih poskusih premagali l. 1956, vmes pa stopili na manjše himalajske cilje, na sedemtisočake. L. 1958–59 se udere pravi plaz japonskih ekspedicijskih ekip, vse do danes. Nemogoče je v kratkem povzeti največje japonske dosežke, preveč jih je.

Veliko raziskovalnega dela so Japonci opravili v Hindukušu. Prvi so bili na No-šaku (7490 m) l. 1960, večkrat na Tiričmiru (7750 m), v Karakorumu so l. 1958 prišli na Čogoliso (7654 m), na kateri je dosegel višino 7550 m l. 1911 Duca degli Abruzzi, dolga leta svetovni višinski rekord. Čogolise se spomnimo kot zadnje gore Hermanna Buhla. Japonci so našli njegov šotor in prinesli z gore nekaj njegovih stvari skupaj z Italijani, ki so bili tedaj na Gašerbrumu IV.

V Nepalju so l. 1959 prišli na Langtrang Lirung (7245 m) na tibetski meji, l. 1960 na Himalčuli (7864 m) in Api (7132 m). V preteklem desetletju so se japonske odprave vedno bolj množile, samo v l. 1963 jih je bilo v Nepalju enajst, večji del uspešnih, nič manj ni bilo uspešno l. 1964. L. 1965 je Nepal zanje zaprt, vendar so Japonci vseeno uspeli prav to leto priti do višine 8050 m na Lhotse-Sharu (8383 m). Japonci so tudi naslednja štiri leta raziskovali Nepal, čeprav so bila dovoljenja zelo redka. L. 1970 so pripravili velikansko ekspedicijo na Everest, 39 japonskih alpinistov v starosti od 71 let (vodja

Saburo Matsukata) do 23 let (Reizo Ito). Med drugimi je bila član moštva tudi slovita Setsuko Vatanabe, o kateri smo pred leti večkrat poročali.

Ekspedicija je imela s seboj 30 ton materiala, med drugim 7000 m vrvi in 415 m lestvic. Kljub vsemu odprava na Everest ni uspela, zadržalo jo je grdo vreme in smrt šestih Serp.

Kljub temu so Japonci še v istem letu zmagali Dhaulagiri VI (7266 m), Makalu (8470 m), na katerem so našli nov dostop, popolnoma drug, kot je bil francoski leta 1955, jeseni so ponovili vzpon na Dhaulagiri I (8172 m), našli nov pristop na Manaslu – in še in še. Japonski himalaizem je seveda zabeležil v l. 1970 in 1971 precej žrtev, kar spričo množičnosti ni prav nič čudnega. Samo l. 1970 je bilo 12 smrtnih nesreč, v l. 1971 pa 11. L. 1971 so bili Japonci na 64 ekspedicijskih pohodih vsega sveta, pri čemer ni všteta Evropa. Samo v Nepal so poslali 22 ekspedicijskih ekip.

Poleg Nepala so si japonske odprave izbrale za cilj še gore v Južni Ameriki: l. 1958 Aconcagua (6960 m), tri vrhove v Patagoniji in Mt. Mc Kinley na Alaski. V l. 1960 in 1961 se prične prava invazija japonskih alpinistov v Ande. 1964. pridejo na 10 vrhov v Cordillera Real, l. 1967 ponove Cassinovo smer na Mc Kinley (6191 m), isto leto je bilo na Alaski vsega osem japonskih odprav. L. 1967 so poslali sedem odprav v Ande, eno na Spitzberge, eno v Afriko, dve v Iran, dve na Borneo, osemnajst pa na Tajvan – Formozo. Isto leto je bilo trinajst japonskih navez v Evropi. O vsem tem smo v glavnem poročali, vendar ponovimo vsaj za Evropo glavne uspehe: 4.–8. jan. 1967 pride japonska naveza čez severno steno Matterhorna, 2.–22. julija pospravijo Walker v Grandes Jorasses, 19.–20. avg. Bonattijevo smer v Dru, 29.–30. jul. severno steno Grands Charmoz, 26.–27. junija severovzhodno steno Piz Badile, 16. do 18. marca severozahodno steno Civette in še marsikaj. L. 1969 so s himalajsko tehniko v 32 dneh potegnili »direttissimo« v severni steni Eigerja, o čemer smo obširno poročali. L. 1971 so z isto tehniko v 28 dneh septembra in oktobra zmogli direttissimo v severni steni Matterhorna. Po l. 1950 so se začele kot alpinistke »à la« Evropa uveljavljati tudi Japonke in to na himalajskih ekspedicijskih pohodih in Hindukušu. Prvih pet let so osvojile nekaj vrhov med pet in šest tisoč metri, nazadnje še zahodni vrh Istor-o-Nala (7100 m). L. 1970 je Setsuko Vatanabe dosegla ženski svetovni rekord na Col Sud pod Everestom (ca. 8000 m), udeležila se je tudi ekspedicije Ladies Climbing Clubs na Anapurno 7557 m.

Dve Japonki sta se udeležili tudi zmago-vite odprave na Makalu. Pa dr. Mičiko

T. O.

T. O.

Dr. dipl. ing. F. Kosmath poroča v Öster-
reichische Bergsteiger-Zeitung (9/1973,
str. 8) o poskusih z mokrimi plezalnimi
čevlji. Takole pripoveduje: Sposobnost
na vrh prenese padec, se zavoljo mokrote
zmanjša. To so potrdili poskusi, ki
jih izvedli neodvisno na dveh mestih.
No se je pokazalo zmanjšanje delov-
nemogljivosti, rezultati pa so bili raz-
lični. V enem primeru je zdržljivost padla

Vendar pa radovljški planinci niso še povsem zadovoljni. Ves čas na tistem

upajo, da bi dom podaljšali, saj imajo za to že potrjene načrte. Ko bi bila sredstva na razpolago, bi z deli gotovo že pričeli, saj je bil dom v letošnji sezoni tako zaseden, da so skoraj vsak večer morali številni planinci prenočevati v jedilnici. S podaljškom bi povečali kapaciteto in pridobili več sedežev v jedilnici. Upajmo, da se jim bo ta želja uresničila.

V. M.

PRIPOROČILO

Obisk naših gora raste iz leta v leto, zlasti na slovenski planinski transverzali in v okolici Triglava. Planinci tudi vse bolj uporabljajo živila, zavita v sodobne embalaže, kot so tetrapak, plastika in razne aluminijaste folije. Zato se vzporedno z obiskom večajo tudi smetišča ob poteh. Ponekod, zlasti okoli Triglava, je stanje že škandalozno. Onesnaženje gora z odpadki postaja problem številka ena varstva narave. Komisija za varstvo narave PZS se zato zavzema, da postane preprosta polivinilna vrečka nepogrešljiv sestavni del opreme vsakega planinca. Če lahko v nahrbtnikih prenašamo polne zavoje hrane, potem tudi praznih ovitkov ne bo težko shraniti v vrečko in prinesiti do prve postojanke, kjer jih lahko vržemo na urejeno smetišče. Če pa bi vsak planinec spotoma še tu in tam pobral kak odvrženi ovitek visokega C in ga shranil v svojo vrečko, se snaga v naših gorah najbrž precej izboljšala. Priporočilo, vredna razmisleka zlasti za vodnike in organizatorje skupinskih izletov!

Marko Selan

VREME NA KREDARICI

V SEPTEMBRU 1973

Minuli september je bil po vsej Sloveniji nadpovprečno topel in izredno dobro založen s padavinami.

Srednja mesečna temperatura zraka v letošnjem septembru je znašala na Kredarici 5,2° C. Bila je za 1,7° C nad povprečkom obdobja 1955–1972. Absolutna temperaturna ekstrema: maksimum 14,4° C (dne 6. sept.) in minimum –3,9° C (27. septembra) sta bila v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov.

Srednja mesečna oblačnost (5,0) se je nasproti prejšnjemu mesecu znatno znižala, bila pa je tudi pod normalno vrednostjo, ki znaša v septembru na Kredarici 5,6 (obdobje 1955–1972). Tamkajšnji heliograf je registriral skupno 175 ur s sončnim sijem, kar je 46 % maksimalnega možnega trajanja sončnega sija v septembru.

V skupno 15-ih padavinskih dneh (od tega 7 dni s sneženjem) je padlo 429 mm pa-

davin, kar je 2-kratna normalna vrednost, ki znaša za obravnavani mesec (obdobje 1955–1972) 214 mm.

Snežna odeja je ležala 4 dni, njena največja debelina je merila 13 cm.

Kakor je bilo vreme prve polovice letošnjega septembra planincem naklonjeno (toplo in suho), tako ga je vreme druge polovice meseca zagodlo z izrednimi naliivi in ohlavitvami.

V OKTOBRU 1973

Srednja mesečna temperatura zraka je bila v letošnjem oktobru po vsej Sloveniji, razen na Primorskem, za 1–3° pod dolgoletnim povprečkom (obdobje 1931 do 1960). Tudi mesečne višine padavin so bile pod normalno vrednostjo, edino Gorenjska je bila preko mere namočena.

Srednja mesečna temperatura zraka na Kredarici je znašala v minulem oktobru 0,2°. Bila je za 0,4° pod povprečkom obdobja 1955–1972. Temperaturna ekstrema sta bila: maksimum 10,9° in minimum –14,2°. Prvi je bil zabeležen 5. drugi 25. oktobra. Bila sta v mejah doslej znanih oktobrskih absolutnih temperaturnih ekstremov na Kredarici, ki znašata: maksimum 12,9°, izmerjen dne 13. okt. 1966, minimum pa –15,6° dne 23. okt. 1972.

Srednja mesečna oblačnost (4,7) je bila blizu dolgoletnemu povprečju (4,8). Nasproti prejšnjemu mesecu (5,0) se je nekoliko znižala.

Heliograf na Kredarici je registriral 154 ur s sončnim sijem, kar je 45 % možnega trajanja sončnega sija.

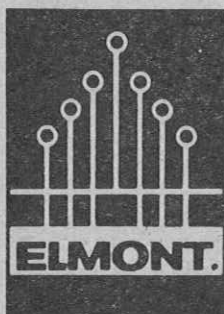
V skupno 13 padavinskih dnevih je padlo 285 mm moče, kar je 167 % oktobrske normalne vrednosti. Padavine izvirajo predvsem od snega, saj je v minulem mesecu bilo na Kredarici kar 12 dni s sneženjem.

Dosedanji oktobrski dnevni maksimum padavin na Kredarici je znašal 115,3 mm. Izmerjen je bil 8. okt. 1961. Tako visoka enodnevna množina padavin je razmeroma redka. Vendar je letošnji dnevni maksimum padavin na Kredarici to vrednost presegel. Znašal je 117,9 mm, izmerjen je bil 17. okt. 1973.

Snežna odeja je na Kredarici ležala 30 dni. Njena največja debelina je znašala samo 32 cm. Oktobrski maksimum debeline snežne odeje znaša medtem 198 centimetrov, izmerjen je bil 28. in 31. okt. 1964.

Iz opisanega povzemamo, da je kljub visoki mesečni višini padavin bilo vreme na Kredarici razmeroma ugodno, kajti znaten delež padavin je padel v enem dnevu.

Fr. Bernot

ELEKTROMONTAŽNO PODJETJE

BLED, Cankarjeva 1

telefon: 77-928, 77-929

z enoto: KOPER, Punterjeva 2

telefon: 21-739

se priporoča s svojimi dejavnostmi:

elektroinštalacije, strelovodi, kabelski razvodi,
elektromehanika, ključavničarstvo, chiping servisi,
hladilna tehnika, servisna služba,
svetlobni reklamni napisi

**BOMBAŽNA
PREDILNICA
IN TKALNICA
TRŽIČ**

CESTA JLA 14

Telefon 70-340

Telegram Predilnica Tržič

- Industrijska bombažna preja, česana in kardirana do Nm 70
- Beljene, surove in barvane bombažne tkanine v širini od 80 do 252 cm
- Beljene, barvane in tiskane tkanine iz mešanice bombaža in polinoznih vlaken
- Konfekcioniranje posteljnega perila

SLOVENIJA LES

INTERTRADE

podjetje za mednarodno trgovino

LJUBLJANA, Moše Pijadejeva 29

telefon: 322-844, telex: 31-181

YU INTRAD

S PREDSTAVNIŠTVI V JUGOSLAVIJI: Beograd, Zagreb, Sarajevo, Rijeka, Osijek, Skopje

IN V TUJINI:

New Yorku, Bogoti, Cairu, Bombayu, Calcutti,
New Delhiju, Madrasu, Pragi, Berlinu, Oslu in
Warszawi,

že 20 let uspešno posluje v vseh dejavnostih mednarodne trgovine, financiranja
in posredovanja.

Najmodernejše tehnične dosežke nudimo jugoslovanskemu gospodarstvu kot generalni
zastopniki na področju kemije CIBA GEIGY, Basel, na področju elektronike in
računalniške tehnike IBM World Trade Corporation, New York, na področju
obdelovalnih strojev izdelke najrenomiranejših švicarskih in nemških tvrdk,
na področju tehničnih pomagal v gozdnem gospodarstvu Jonsereds gozdne žage
in žerjave, BT viličarje za notranji transport, za lesno industrijo Norton brusni papir.

**obiščite
sejemske
prireditve
na gospodarskem
razstavišču
v Ljubljani
v letu 1974**

informacije: gospodarsko razstavišče, Ljubljana, Titova 50, telefon 311-022, telex 31127

COLOR

tovarna barv in lakov — Medvode

- dobavlja najboljša premazna sredstva za vse panoge industrije
- nudi široko izbiro lakov in emajlov za potrebe mornarice, industrije voznega parka (kolesa, motorje, avtomobile, kamione, trolejbusy itd.), hidroenergetskih naprav, železnic, finomehanike in lesne industrije, kemične industrije glede na specialne premaze, odporne proti najrazličnejšim vplivom kemikalij in visoke temperature itd.
- proizvodnja vseh sredstev bazira na izboru najboljših klasičnih materialov in najsodobnejših surovin
- izvrstne antikorozijske zaščite, vzdržljivi, odporni in trdni filmi, ki uvrščajo »Color« v vrsto najsodobnejših proizvajalcev barv in lakov

ZAHTEVAJTE PROSPEKTE, VZORČE IN POJASNILA

ZASAVSKI PREMOGOVNIKI TRBOVLJE

TRBOVLJE, TRG REVOLUCIJE 12

Proizvajajo v svojih temeljnih organizacijah združenega dela: kvalitetni rjavi premog vseh vrst, zidno opeko, betonske oblikovance in panelne plošče, dolomitni drobljenec ter razne elektro in strojne naprave. TOZD rudarska gradbena dejavnost izvaja razna investicijska dela pri odpiranju in saniranju rudnikov kovin in nekovin, doma in v tujini, TOZD avtopark pa izvaja najrazličnejše avtotransportne storitve.

OPREMLJATE NOVO STANOVANJE ?

OBNAVLJATE STARO STANOVANJE ?

Želimo vas seznaniti z našim proizvodnim programom, s katerim boste lahko opremili predsobe, dnevne sobe, otroške sobe, delovne kabinete in spalnice:

Sestavljivo predsobno pohištvo ALFA (6 posameznih elementov) je namenjeno za opremo večjih predsob, DELTA (4 elementi) pa za opremo manjših predsob. Prav tako je tudi pohištvo ARTUR sestavljivo. S kombinacijo, ki jo boste izbrali iz sedmih elementov, boste lahko opremili dnevno sobo, dekliško sobo, spalnico ali delovni kabinet.

Dimenzije in površinsko obdelavo si boste lahko ogledali na prospektih, ki vam jih bomo na vašo zahtevo poslali na vaš naslov.

Pohištvo prodajamo v vseh trgovinah s pohištvom, v Železnikih pa imamo v upravni zgradbi (poleg bencinske črpalke) lastno prodajalno, kjer boste vedno naš dobrodošel gost.

ZAUPAJTE IZBIRO POHIŠTVA SOPROGI IN ALPLESU!

»ALPLES«
Prodajna služba

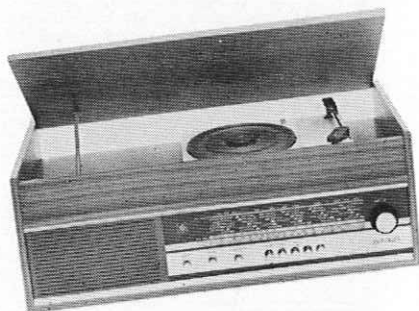
Odreži in nalepi na dopisnico

Ime in priimek

Naslov

Prosim, pošljite mi prospekte vaših proizvodov.

ALPLES
TOVARNA POHIŠTVA ŽELEZNIKI
SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

Iskra

Nov radijski sprejemnik
bo prijetna sprememba v vašem domu

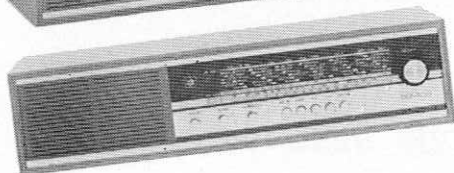
- najsodobnejša tehnika
(popolna tranzistoriziranost)
- čist in naraven ton
na vseh treh valovnih območjih
(UKV, KV, SV)
- velika občutljivost
za sprejem programa
drugih radijskih postaj
- moderna oblika
- nakup na kredit
- garancija

SAVICA GR SN 112 z gramofonom

SAVICA MG s kasetnim magnetofonom

SAVICA SN 111

Tončkov dom na Lisci - 947m

Dom ima 3 apartmaje, 13 dvoposteljnih, 5 enoposteljnih sob ter skupno ležišče z 19 posteljami. V sobah, ki so centralno ogrevane, je tekoča topla in hladna voda.

Restavracija 60, klubska soba 30 sedežev, krokarski štiblc.

Odlične domače jedi — pristna vina.

Finska sauna, tuši — balinišče — rusko kegljišče.

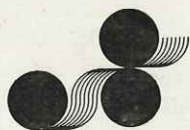
Smučarski tereni — smučarska vlečnica 500 m.

Dostop z vozili:

iz Brega pri Sevnici 10 km,
iz Rimskih toplic preko Jurkloštra 26 km,
iz Radeč preko Brega 17 km,
iz Sevnice 20 km.

Pošta 68290 Sevnica,
telefon (068) 74-171,
telex 33 727 yu Lisca

*svojim kupcem,
poslovnim prijateljem in
delovnim ljudem
želi ob dnevu republike
mnogo uspehov*

**slovenske
železarne**
ljubljana

